

**HASAN LATİF SARIYÜCE’NİN ÇOCUK ROMANLARINDA DEĞER
EĞİTİMİ VE SÖZ VARLIĞI**

Eda USLUPEHLİVAN

Yüksek Lisans Tezi

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meltem KURTOĞLU ERDEN

Uşak

Haziran, 2018

**HASAN LATİF SARIYÜCE’NİN ÇOCUK ROMANLARINDA DEĞER
EĞİTİMİ VE SÖZ VARLIĞI**

Eda USLUPEHLİVAN

Yüksek Lisans Tezi

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meltem KURTOĞLU ERDEN

Uşak

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Haziran, 2018

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ

HASAN LATİF SARIYÜCE’NİN ÇOCUK ROMANLARINDA DEĞER EĞİTİMİ VE SÖZ VARLIĞI

Eda USLUPEHLİVAN

Türkçe Eğitimi Ana Bilim Dalı

Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Haziran 2018

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meltem KURTOĞLU ERDEN

Bireyin tutum ve davranışlarını biçimlendirmede etkili bir role sahip olduğu düşünülen değerler, hem sağlıklı kişilik gelişimi için hem de toplumsal düzenin bekasının sağlanması için oldukça önemlidir. Bu doğrultuda değer eğitiminin amacının, bireylere, dahil oldukları topluma uyum sağlamalarında ve bireyler arası sağlıklı ilişkilerin kurulmasında yardımcı olmak olduğu söylenebilir. Değer eğitimi sürecinde hem kolaylık sağlayacak hem de daha fazla verim alınabilecek araçlara yer verilmelidir. Bu araçlardan biri çocuklara örnek yaşantılar sunabilecek olan çocuk edebiyatı ürünleridir.

Betimsel nitelikte yapılan bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarlarından olan Hasan Latif Sarıyüce’nin romanları; içerdiği değerleri, söz varlığını ve bu bağlamlarda Türkçe eğitimine katkılarını ortaya koymak amacıyla ele alınmıştır. Bu eserler aile birliği, adil olma, barış, bağımsızlık, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, özgürlük, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik değerlerine yer verilmesi bakımından incelenmiştir. Ayrıca bu eserler bazı söz varlığı unsurlarını barındırması bağlamında da ele alınmıştır. Romanların tüm sayfaları örnekleme alınarak kitaplardaki deyim, atasözü, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcükler taranmıştır.

Sonuç olarak bu eserlerin değerler ve Türkçe söz varlığı bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu ortaya konmuştur.

Anahtar kelimeler: *değerler eğitimi, Türkçe eğitimi, ocuk edebiyatı, Hasan Latif Sarıyüce'nin romanları, söz varlığı*

ABSTRACT

EDUCATION OF VALUES AND THE VOCABULARY IN HASAN LATİF SARIYÜCE'S CHILD NOVELS

Eda USLUPEHLİVAN

Department of Turkish Education

Social Sciences Institutes Uşak University, June 2018

Advisor: Dr. Meltem KURTOĞLU ERDEN

The values which are thought to shape an individual's behaviours and attitudes, are of big importance in both developing a healthy personality and for the sake of a peaceful society. In this case, it could be said that the aim of values education is to help individuals to adapt into the society they belong in and to create strong relations among the members of the society. While implementing the values education, not only the materials which are to make it easier should be used but also efficient tools should be preferred. One of these tools is the child literature, which could offer the learners sample life experiences.

In this descriptive work, the novels of Hasan Latif Sarıyüce, who is one of the child literature writer, are considered to present its contributions to the Turkish language education, in the sense of the values they include and the elements of language. These works are studied in point of how the values such as family union, being fair, peace, independence, being scientific, being hardworking, solidarity, being sensitive, honesty, aesthetics, equality, freedom, respect, affection, being responsible, providence, patriotism, being helpful are implemented. These works are also studied in regards to the included language elements.

Key words: *values education, Turkish education, child literature, Hasan Latif Sarıyüce's novels, vocabulary*

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Türkçe Eğitimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Eda Uslupehlivan'ın “Hasan Latif Sarıyüce'nin Çocuk Romanlarında Değer Eğitimi ve Söz Varlığı” başlıklı tezi 22.06.2018 tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca, yüksek lisans tezi olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

JÜRİ ÜYELERİ

İmza

Üye (Tez Danışmanı):	Dr. Öğr. Üyesi Meltem KURTOĞLU ERDEN
Üye	: Prof. Dr. Musa ÇİFCİ
Üye	: Doç. Dr. Zekerya BATUR
Üye	: Dr. Öğr. Üyesi Salih GÜLERER
Üye	: Doç. Dr. Fulya TOPÇUOĞLU ÜNAL

Enstitü Müdürü

Prof. Dr. Mehmet KARAYAMAN

ÖNSÖZ

Bu tezi hazırlamamda emeğini, tecrübelerini ve değerli zamanını hiçbir şekilde esirgemeyen, beni sürekli destekleyip yüreklendirerek motive eden saygıdeğer danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Meltem Kurtoğlu Erden'e sonsuz teşekkür ederim.

Çalışmamın her aşamasında bana engin bilgi ve tecrübeleriyle destek olup yol gösteren saygıdeğer hocalarım Prof. Dr. Musa Çifci'ye ve Dr. Öğr. Üyesi Salih Gülerer'e; yüksek lisans eğitimim süresince bilgileri ve güzel enerjisiyle desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Sayın Doç. Dr. Zekerya Batur'a çok teşekkür ederim.

Hayatımın boyunca yanımda olan, maddi-manevi hiçbir desteğini esirgemeyen ve tüm kararlarımda beni yüreklendirip saygı gösteren, her konuda bana emek veren sevgili annem Şahinaz Uslupehlivan'a, babam Behzat Uslupehlivan'a ve canımdan çok sevdiğim ablalarım İnci, Diba ve Seda'ya sonsuz teşekkür ederim.

Tez çalışmam boyunca beni yalnız bırakmayan, her zaman bana moral ve destek veren çok değerli arkadaşlarım Azime, İnci, Cansu, Necibe, Ayşe, Barış, Elif, Nedime, Hatice ve Üzeyir'e teşekkürü bir borç bilirim.

Eda USLUPEHLİVAN

ÖZGEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Adı Soyadı : Eda USLUPEHLIVAN

Doğum Yeri ve Tarihi: : 02/07/1992 ADANA

Lisans Öğretimi : Çukurova Üniversitesi

Yüksek Lisans Öğretimi : Uşak Üniversitesi

Bildiği Yabancı Diller: : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

Dijital Öyküleme Yönteminin Yükseköğretim Düzeyinde Kullanılması/Usage Of Digital Storytelling Method In Higher Education, International Conference on Quality in Higher Education, Sakarya, 2016

Eğitim Fakültesi Öğrencilerinin Dijital Öykü Kavramına Yönelik Algılarının İncelenmesi/ Pre-Service Teachers' Perceptions On Concept Of Digital Story, International Conference on Quality in Higher Education, Sakarya, 2016

Öğretmen Adaylarının Dijital Öykü Oluşturma Deneyimleri/Digital Story Creation Experiences of Pre-service Teacher, 1.Uluslararası Eğitim Araştırmaları ve Öğretmen Eğitimi (ERTE Congress)Kongresi, Uşak, 2017

Değer Eğitiminde Dijital Öykü Kullanımı/Usage Of Digital Stories For Value Education, 1. Kayseri Uluslararası Sosyal Bilimler Kongresi (USBİK), Kayseri, 2018

İş Denevimi

Çalıştığı Kurumlar : Çukurova Üniversitesi Sağlık, Kültür ve Spor Dairesi Başkanlığı

İletişim

e-posta adresi : edauslupehlivan@gmail.com

İÇİNDEKİLER

sayfa

YÜKSEK LİSANS TEZ ÖZETİ.....	iii
ABSTRACT	v
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI.....	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ÖZGEÇMİŞ.....	viii
İÇİNDEKİLER	ix
TABLO LİSTESİ	xiii
KISALTMALAR	xv
1. BÖLÜM	1
1.1. Giriş	1
1.2. Araştırmanın Önemi	3
1.3. Araştırmanın Amacı.....	4
1.4. Araştırmanın Problemi	5
1.4.1. Araştırmanın Alt Problemleri.....	5
2. BÖLÜM	6
2.1. Kavramsal Çerçeve	6
2.1.1. Dil Nedir?	6
2.1.2. Dil, Kültür ve Değer İlişkisi	7
2.1.3. Türkçe Eğitimi ve Türkçe Eğitimi-Kültür İlişkisi	8
2.1.4. Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi.....	10
2.1.4.1. Değer Kavramı	10
2.1.4.2. Değerlerin sınıflandırılması.....	13
2.1.4.3. Değerler Eğitimi	16
2.1.4.4. Değer Eğitimi Akımları.....	18
2.1.4.5. Türkçe Eğitimi ve Değerler	20
2.1.5. Romanlarda İncelenecek Değerler	22

2.1.5.1. Adil Olma/Adalet Değeri	22
2.1.5.2. Aile Birliğine nem Verme Değeri	23
2.1.5.3. Bağımsızlık ve zgrlk Değeri	24
2.1.5.4. Barış Değeri.....	25
2.1.5.5. Bilimsellik Değeri	25
2.1.5.6. Çalışkanlık Değeri	26
2.1.5.7. Dayanışma Değeri.....	27
2.1.5.8. Duyarlılık Değeri	27
2.1.5.9. Dürüstlük Değeri	28
2.1.5.10.Estetik Değeri.....	28
2.1.5.11.Eşitlik Değeri	29
2.1.5.12.Saygı Değeri	29
2.1.5.13.Sevgi Değeri	30
2.1.5.14.Sorumluluk Değeri	31
2.1.5.15.Tasarruf Değeri	32
2.1.5.16.Vatandaşlık ve Vatanseverlik Değeri	32
2.1.5.17.Yardıms severlik Değeri	33
2.1.6. ocuk Edebiyatı	34
2.1.6.1. ocuk Edebiyatının Temel geleri.....	35
2.1.6.1.1. Konu	36
2.1.6.1.2. Karakterler/Kahramanlar	37
2.1.6.1.3. Dil ve Anlatım.....	37
2.1.6.2. ocuk Edebiyatının Amaçları.....	38
2.1.6.3. ocuk Edebiyatının Türkçe Eğitiminde Yeri	40
2.1.6.4. ocuk Edebiyatının Değerler Eğitiminde Yeri.....	42
2.1.6.5. Romanın Türkçe ve Değerler Eğitiminde Yeri.....	43
2.1.7. Hasan Latif Sarıyüce	44
2.1.7.1. Hayatı	44
2.1.7.2. Edebi Hayatı	48
2.1.7.3. Eserleri	50

2.1.7.4. Ödülleri.....	51
2.1.8. Söz Varlığı.....	51
2.1.8.1. Söz Varlığı Unsurları	52
2.1.8.1.1. Atasözleri	52
2.1.8.1.2. Deyimler.....	53
2.1.8.1.3. İkillemeler	53
2.1.8.1.4. Kalıp Sözler	54
2.1.8.1.5. Yansıma Sözcükler	54
2.2. İlgili Çalışmalar	54
3. BÖLÜM	61
3.1. Yöntem	61
3.2. Araştırmanın Modeli.....	61
3.3. Çalışma İncelenen Eserler	61
3.3.1. Eserlerin Tanıtımı	61
3.3.1.1. Evime Dönüyorum	61
3.3.1.2. Kral Ulis'in Serüvenleri.....	62
3.3.1.3. Güle Güle Küçük Arkadaş	63
3.3.1.4. Beyaz Kanatlı Kuş	64
3.3.1.5. Karbeyaz	65
3.3.1.6. Dedemin Denizaltısı.....	66
3.4. Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi.....	67
3.5. Sınırlılıklar	68
4. BÖLÜM	69
4.1. Bulgular ve Yorum.....	69
4.1.1. Hasan Latif Sarıyüce'nin Romanlarında Değer Eğitimi ile İlgili Bulgu ve Yorumlar	69
4.1.1.1. Adil Olma/Adalet Değeri	69
4.1.1.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri.....	71
4.1.1.3. Bağımsızlık ve Özgürlük Değeri	77
4.1.1.4. Barış Değeri.....	78

4.1.1.5. Bilimsellik Değeri	79
4.1.1.6. Çalışkanlık Değeri	83
4.1.1.7. Dayanışma Değeri.....	84
4.1.1.8. Duyarlılık Değeri	85
4.1.1.9. Dürürlük Değeri	88
4.1.1.10. Estetik Değeri.....	89
4.1.1.11. Eşitlik Değeri	90
4.1.1.12. Saygı Değeri	91
4.1.1.13. Sevgi Değeri	93
4.1.1.14.Sorumluluk Değeri	101
4.1.1.15.Tasarruf Değeri	102
4.1.1.16.Vatandaşlık ve Vatanseverlik Değeri	103
4.1.1.17.Yardımseverlik Değeri.....	104
4.1.2. Hasan Latif Sarıyüce'nin Romanlarında Tespit Edilen Değerlerin Spranger ve Schwartz'ın Sınıflandırmalarındaki Yeri.....	107
4.1.2.1. Spranger'in Değer Sınıflandırması.....	107
4.1.2.2. Schwartz'ın Değer Sınıflandırması.....	109
4.1.3. Hasan Latif Sarıyüce'nin Romanlarında Dil Unsurları.....	110
4.1.3.1. Atasözleri.....	110
4.1.3.2. Deyimler	111
4.1.3.3. İkillemeler	114
4.1.3.4. Kalıp Sözlür	118
4.1.3.5. Yansıma Sözcükler	120
5. BÖLÜM	122
5.1. Tartışma ve Yorum	122
5.2. Sonuç.....	125
5.3. Öneriler	129
Kaynakça:	131
Ekler:	140

TABLO LİSTESİ

Tablo 1. Rokeach'a göre değerlerin sınıflandırılması.....	14
Tablo 2. Schwartz'a göre değerlerin sınıflandırılması.....	15
Tablo 3. Adil olma.....	69
Tablo 4. Aile birliğine önem verme.....	71
Tablo 5. Bağımsızlık ve Özgürlük Değeri.....	77
Tablo 6. Barış Değeri.....	78
Tablo 7. Bilimsellik değeri.....	79
Tablo 8. Çalışkanlık Değeri.....	83
Tablo 9. Dayanışma Değeri.....	84
Tablo 10. Duyarlılık Değeri.....	85
Tablo 11. Dürüstlük Değeri.....	88
Tablo 12. Estetik Değeri.....	89
Tablo 13. Eşitlik Değeri.....	91
Tablo 14. Saygı Değeri.....	91
Tablo 15. Sevgi Değeri.....	93
Tablo 16. Sorumluluk Değeri.....	101
Tablo 17. Tasarruf değeri.....	102
Tablo 18. Vatanseverlik değeri.....	103
Tablo 19. Yardımseverlik değeri.....	105
Tablo 20. İncelenen değerlerin romanlarda dağılımı.....	107
Tablo 21. İncelenen değerlerin Spranger'in sınıflandırmasına göre dağılımı.....	108
Tablo 22. İncelenen değerlerin Schwartz'ın sınıflandırmasına göre dağılımı.....	109
Tablo 23. Sarıyüce'nin Romanlarında Kullanılan Atasözleri.....	110

Tablo 24. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 Deyim.....	114
Tablo 25. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 İkileme.....	117
Tablo 26. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 Kalıp Söz.....	119
Tablo 27. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 Yansıma Sözcük.....	121

KISALTMALAR

Akt.	:Aktaran
Ed.	:Editör
MEB	:Milli Eğitim Bakanlığı
TDK	:Türk Dil Kurumu

1. BÖLÜM

1.1. Giriş

İnsan, tek başına yaşamını sürdüremez ve diğer insanlarla etkileşim kurmaya ihtiyaç duyar. Bu etkileşimde başvurulan araçlardan biri dildir. Dil, insanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşmalardır (TDK, 2005). Aksan (2007:42) da dili “düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan ögeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizge” biçiminde tanımlar.

Birey, ait olduğu toplumla dili kullanarak etkileşime ve iletişime girer. Bu iletişim, bireyler arasındaki ortak unsurları içeren bir dil ile gerçekleşir. Toplumun ortak unsurlarını içeren bu dil ana dilidir. Bu bağlamda insanın yaşadığı çevrenin ve içinde bulunduğu toplumun bir ürünü (Avcı, 2006) olarak nitelenebilen ana dili, insanın yaşamı boyunca içinde yaşadığı topluma göre biçimlenen, beyindeki dil merkezinin olgunlaşmasıyla ve sosyokültürel etkileşimlerle gelişen, değişken bir göstergeler dizgesidir (Çelebi, 2006).

Toplumda sağlıklı bir iletişimin sağlanabilmesi için ana dilini düzgün kullanabilen bireylerin olması gerektiği ve bunun da iyi bir ana dili eğitimiyle gerçekleştirilebileceği düşünülmektedir. Bu nedenle bütün ülkeler temelde ana dili eğitimi ve öğretimine büyük önem vermektedir (Tosunoğlu, 2010). Türkiye’de ana dili eğitimi Türkçe dersleriyle gerçekleştirilmektedir.

Türkçe eğitiminin birçok işlevi vardır. Türkçenin temel yapısını ve kurallarını öğretmek, temel dil becerilerinin kazandırılmasını ve geliştirilmesini sağlamak temel işlevlerdendir. Ayrıca 2017 Türkçe Öğretim Programı’nın temel felsefesine bakıldığında Türkçe eğitiminin, öğrencinin sosyal becerilerini geliştirmeyi de hedeflediği görülmektedir. Programda, sosyal beceriler “*başkaları ve çevreyle olumlu etkileşimi destekleyen davranışlar*” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu becerilerin “*başkalarının duygularını anlama, grup etkinliklerinde yer alma, cömertlik, yardımseverlik, başkalarıyla iletişimde bulunma, müzakere etme, sorun çözme*” ve benzeri davranışları kapsadığı ifade edilmektedir. Programa göre önemli olan “*kendisiyle ve toplumuyla uyum içinde, sorumluluklarını bilen ve gereğini*

yerine getirebilen, bir yandan millî, diğeryandan da evrensel değerleri içselleştirmiş öz güven sahibi bireyler yetiştirmek”tir (MEB, 2017:3).

Değerler, sosyal hayatı biçimlendirerek, bireylerin topluma uyumunu sağlayan standartlar olarak ifade edilebilir (Erol, 2014). Bir başka deyişle değerler, insana neyin iyi ve neyin kötü olduğunu belirlemede yardımcı olan ölçütlerdir (Şişman, 2002). Bu ölçütler birçok araştırmacı (Dilmaç, 2002; Güngör, 1998; Schwartz, 1992; Rokeach, 1973; Allport, Vernon ve Lindzey, 1960; Spranger, 1929) tarafından kurumsal özelliklerine, taşıdığı özelliklere ve birbirleriyle ilişkilerine göre farklı sınıflandırmalara tabii tutulmuştur. Yapılan bu sınıflandırmalara göre değerler farklı boyutlarda ele alınabilmektedir ve böylece çocuğa kazandırılması istenen değerin başka değerlerle olan ilişkisi veya toplumda önceden belirlenmiş olan hangi kurumsal yapıya ait olduğu ortaya konularak uygulanacak yöntemin seçiminde öğretime kolaylık sağlayacağı düşünölmektedir.

Değer eğitimi ise öğrencinin, toplumsal ve evrensel değerlere uygun davranış biçimlerini örnek alması ve benimsemesi şeklinde eğitilmesini içerir (Kasapoğlu, 2013). Okul öncesi dönemde aile ve çevre etkisiyle öğrenilen değerler, okul ortamında pekişerek alışkanlık haline gelmektedir. Bu da değer eğitiminin, okuldaki eğitim-öğretim bir parçası olarak farklı derslerde, ders içerik ve özelliklerine uygun biçimlerde verilmesiyle gerçekleşir (Demirtaş, 2012).

Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkçe eğitiminin, değer eğitimini kapsayıcı nitelikte yürütölmesinin okullarda değerlerin kazandırılması açısından önemli olduğu düşünölmektedir. Çünkü öğrencinin bir değeri tam anlamıyla kavrayabilmesi için o değerin, içinde bulunduğu toplumda ne ifade ettiğini anlayabilmesi gerekmektedir. Bu da öğrencinin, dili etkili kullanmasına ve çevresiyle sağlıklı bir iletişim kurmasına bağlıdır.

Türkçe eğitiminde temel malzeme dildir ve dil eğitiminde metinlerin yeri çok önemlidir (Coşkun ve Taş, 2008). Türkçe dersleri tematik yaklaşıma uygun olarak ders kitaplarına alınan ve öğretmenin ders dahilinde okunmasını uygun bulduğu çeşitli türde metinlerle yürütölmektedir (MEB, 2017; İşeri, 2014). Öğrenci, ders kitaplarında bulunan ve örtülü anlam içeren edebi metinler (Doğan ve Gülüşen, 2011) ve öğretmenin hazırlayacağı okuma listelerindeki edebi eserler aracılığıyla pek

çok değer ile karşı karşıya gelmektedir (Alagöz, 2012; Yaman ve Çolak, 2009). Edebi metin ve eserler insanın iç dünyasına hitap ederek temelde sevgi olmak üzere insana özgü birçok duyguyu geliştirip pekiştirir (Kavcar, 1982). Bu noktada Türkçe derslerinde kullanılan metinlerin edebi değer taşıması gerekliliği ortaya çıkmaktadır ve böylece edebiyat da Türkçe eğitimi-değerler eğitimi ekseninde kendi yerini belli etmektedir.

Öğrenci, edebiyat eserlerinde karşılaştığı kahramanlar aracılığıyla kendi hayatında rastlayabileceği olaylar ve çözmesi gerektiği sorunlar karşısında nasıl bir tavır geliştirmesi gerektiği ile ilgili bilgi ve fikir sahibi olmaktadır. Bu noktada dikkat edilmesi gereken, öğrenciye yaşına uygun edebi metinlerin sunmaktır. Bu bağlamda edebiyatın bir kolu olan çocuk edebiyatı devreye girmektedir. Çocuk edebiyatı metinlerinin en büyük işlevi, çocuklara örnek yaşantılar sunmasıdır. Bu örnek yaşantılar toplumun dinamikleri ile paralel olmalıdır (Yeşil, 2014). Bu çerçevede ders içi veya ders dışı okutulacak olan edebi eserlerin çocuğa dil becerilerini kazandırmada ve değerleri öğretmede nitelikli eserler olmasına dikkat edilmesi gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında çocuk edebiyatının önemli yazarlarından biri olan ve 6, 7 ve 8. Sınıf Türkçe ders kitaplarında da yazılarına yer verilmesinin yanı sıra 2003 yılında A Yayınlarında ders kitabı yazmış olan Hasan Latif Sarıyüce'nin romanlarından da değerler eğitiminde ve Türkçe öğretiminde yararlanılmasının, Türkçe dersinin ve Türk Eğitiminin Genel Amaçları'na ulaşılmasında etkin bir rol oynayacağı düşünülmektedir.

1.2. Araştırmanın Önemi

Çocukların kişilik gelişiminde ve yetiştiği toplumun kültürüne ait özellikleri kazanmasında dilin ve edebiyatın rolü büyüktür. Çocuğa yönelik metinler ve edebi ürünler toplumun kültürel ve toplumsal değerlerini yansıtmada önemli bir araçtır. Öykü, masal, roman ve şiirlerde verilmek istenen iletilerin, çocuklar üzerinde oldukça etkili olduğu söylenebilir. Çocuk, içine doğduğu toplumun dilini, değer yargılarını, kültürünü yani toplumun milli bilincini aile bireyleri ve çevrenin etkisiyle öğrenir; ancak bu bilincin gelişmesinde ve kalıcı olmasında çocuk kitapları etkin rol oynadığı söylenebilir.

Kitaplarda yansıtılan değerler ve bu değerlere bağlı karakterler, çocukların bu değerleri benimsemesini sağlar. Çocuklar hayatlarının ilk dönemlerinde

yakınlarındaki ilk rol modelleri ile yani anne ve babalarıyla özdeşim kurarlar. İlerleyen zamanlarda ise kitaplara yönelebilir ve kitap kahramanlarını model olarak belirleyebilirler. Bu bağlamda kitaplardaki kişilerin toplumsal yaşamda “iyi, ahlaklı” roller üstlenen kişiler olması beklenmektedir.

Bu çalışma ile Hasan Latif Sarıyüce hakkında bilgiler sunulmuş, romanlarında değer eğitime ilişkin öğeler üzerinde durulmuş ve bu eserlerinde Türkçenin söz varlığına yönelik unsurlar da tespit edilerek eserlerin değerler ve dil unsurları bakımından Türkçe eğitime katkısı ortaya konmuştur.

Alan yazın taraması sonucunda Hasan Latif Sarıyüce ve onun eserlerine yönelik bir çalışmanın henüz yapılmadığı tespit edilmiştir. Birçok öykü, roman, masal ve derlemesiyle ödüller alan değerli yazar Sarıyüce çok sayıda çocuk kitabı ve ders kitabı yazmıştır. Kitapları incelendiği zaman, bilinçli olarak halk kaynaklarından yararlandığı, çocuk edebiyatımızın halk kültürüne, değerlerine dayanması amacını güttüğü görülmüştür. Herkesçe bilinmeyen Türk halk kültürüne ait birçok masal, fabl ve efsaneyi derleyerek yayımlamıştır. Bu derleme kitaplarından olan “Anadolu Masalları” adını verdiği iki ciltlik kitabı, İş Bankası’nın Edebiyat Büyük Ödülü’ne layık görülmüştür.

Bu çalışmayla böylesine halk kültürüne ve evrensel değerlere bağlı bir yazarın eserlerine, öğrencilere kazandırılmak istenen değerler açısından Türkçe derslerinde daha fazla yer verilmesi gerekliliği vurgulanmakta ve yazarın literatürde daha fazla yer almasına katkı sağlanması beklenmektedir. Ayrıca bu çalışmanın, çocukların kitaplara ulaşabileceği sınıf, okul ve çocuk kitaplıklarına seçilecek ya da öğretmenler tarafından velilere önerilerek okutulacak nitelikli çocuk kitabı seçiminde yol gösterici olacağı düşünülmektedir.

1.3. Araştırmanın Amacı

Bu çalışmanın amacı, Türkçe derslerinde değer eğitiminin önemini ve çocuk edebiyatı ürünlerinin Türkçe ve değer eğitiminde yerini belirlemek; Türk Çocuk edebiyatının başarılı yazarlarından Hasan Latif Sarıyüce’nin edebi yönünü belirterek, eserlerin değer eğitimi ve dil unsurları açısından Türkçe eğitime katkısını incelemek ve bu eserlerden Türkçe eğitimi ve değerler eğitiminde yararlanmanın nasıl bir şekilde etkili olacağını ortaya koymaktır.

1.4.Araştırmanın Problemi

Bu çalışmanın problem cümlesi, “Hasan Latif Sarıyüce’nin çocuklara yönelik yazmış olduğu romanlarında değerler eğitime ve Türkçe söz varlığına yönelik dil unsurlarına ilişkin öğeler nelerdir?” şeklinde belirlenmiştir.

1.4.1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Hasan Latif Sarıyüce’nin çocuk romanlarında değerler (adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık ve özgürlük, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, eşitlik, saygı, sevgi, sorumluluk, tasarruf, vatanseverlik, yardımseverlik) nasıl dağılım göstermiştir?

2. Hasan Latif Sarıyüce’nin romanlarında incelenen değerlere ilişkin elde edilen bulguların Spranger’in değer sınıflamasındaki yeri nedir?

3. Hasan Latif Sarıyüce’nin romanlarında incelenen değerlere ilişkin elde edilen bulguların Schwartz’ın değer sınıflamasındaki yeri nedir?

4. Hasan Latif Sarıyüce’nin romanlarında söz varlığı unsurlarına (atasözü, deyim, ikileme, yansıma söz, kalıp söz) ne derecede yer verilmiştir?

5. Hasan Latif Sarıyüce’nin romanlarının Türkçe eğitime katkıları nelerdir?

2. BÖLÜM

2.1.Kavramsal Çerçeve

Bu bölümde dil, Türkçe Eğitimi, değerler eğitimi, çocuk edebiyatı ve Hasan Latif Sarıyüce konuları ile ilgili alan yazın taranmış ve bu konularla ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

2.1.1. Dil Nedir?

İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşma olarak TDK (2017) tarafından tanımlanan “dil” kavramı üzerine pek çok farklı yaklaşım ve tanımlama mevcuttur. Dil konusu felsefe, antropoloji, psikoloji, sosyoloji, mantık, dil bilimi, dil psikolojisi, dil sosyolojisi ve göstergebilim alanlarında, farklı yaklaşımlarla ele alınıp incelenmektedir (Yapıcı, 2004).

Chomsky'nin öncüsü olduğu üretimsel dil bilgisi yaklaşımında dil, sınırlı sayıda sözcük ve kuraldan yararlanarak türetilebilecek sınırsız sayıda tümceden oluşan bir bütün olarak kabul edilir. Davranışçı yaklaşımda ise Bloomfield, dilin bir alışkanlıklar bütünü olduğunu söyler (Toklu, 2011).

Yapısalcı yaklaşımın öncüsü olan Saussure ise dil kavramında üçlü bir ayrım yapar: insana özgü dil yetisini belirten *langage*, toplumsal uzlaşma sonucu göstergelerden oluşan ideal soyut dizge *langue*, dilin gerçekteki somut kullanımını anlatan *parole*. Saussure'ün kullandığı anlamda dili insana özgü biyolojik bir yeti, soyut bir dizge olarak da tanımlamak olanaklıdır. Daha soyut bir düzlemde insan davranışının belirleyici bir özelliği olarak nitelenebilir (İmer, Kocaman ve Özsoy, 2011).

Aksan (2007:11) dili, “bir anda düşünemeyeceğimiz kadar çok yönlü, değişik açılardan bakınca başka başka nitelikleri beliren, kimi sınırlarını bugün de çözemediğimiz büyülü bir varlık” olarak niteler ve tanımını şu şekilde tamamlar: “Dil, düşünce, duygu ve isteklerin, bir toplumda ses ve anlam yönünden ortak olan öğeler ve kurallardan yararlanılarak başkalarına aktarılmasını sağlayan, çok yönlü, çok gelişmiş bir dizgedir.”

Ergin (2000:3) ise dil için, “insanlar arasında anlaşmayı sağlayan tabi’i bir vasıta; kendisine mahsus kanunları olan ve ancak bu kanunlar çerçevesinde gelişen canlı bir varlık, temeli bilinmeyen zamanlarda atılmış bir gizli antlaşmalar sistemi, seslerden örülmüş içtimai bir müessesedir” biçiminde tanım yapmıştır.

Aktaş ve Gündüz’e (2009) göre dil, insanlar arasında anlaşmayı sağlayan bir araç olarak tanımlanır. Dil, ayrıca insanın yetişmesine, zihinsel gelişimine de yardımcı olur. Çünkü insan dil ile düşünür ve hisseder. Dilin iletişim aracı olmasının yanı sıra düşünme ve kişiliği geliştirme, sağlıklı bireylerden bir toplum oluşturma işlevini de üstlenen sosyal bir olgu olduğu söylenebilir.

Dil ile ilgili pek çok tanım ve bu tanımlarda farklı ifadeler bulunsa da tanımların bulunduğu temel nokta, dilin insanlar arası en önemli iletişim aracı olduğudur. Dil, yüzyıllardır insanların anlaşmalarını sağlayan en temel araçtır ve bireyin, toplum ile iletişime girmesini sağlar. Bireyin çevresiyle kurduğu bu iletişim onun toplumsallaşma sürecinin bir parçasıdır. Bu süreçte, dile toplumsal bir işlev de yüklenmektedir. Toplumun konuştuğu ortak dil; birey ile toplum arasında köprü olmasının yanı sıra o toplumun da hafızasıdır ve geçmiş ile gelecek arasında da kurulmuş bir köprü niteliği taşır (Alagöz, 2012).

Her toplumun kendine has fikirleri, hisleri, değerleri ve kültürü vardır; toplumun bu değer sistemini ve dünya görüşünü dil, kendi yapısında taşımaktadır (Avcı, 2006). Bu bağlamda kendi içinde kuralları olan sistemler bütünü olarak da ifade edilen dilin, toplumların ve bireylerin kimliğini temsil eden en önemli unsurlardan biri ve kültür taşıyıcısı olduğu söylenebilir (Çırak, 2013).

2.1.2. Dil, Kültür ve Değer İlişkisi

Dil kendi bünyesinde taşıdığı özelliklerin dışında kültürel ve psikolojik özellikler de barındıran bir düzendir (Yalçın ve Şengül, 2007). Toplumun algı, ilgi ve kültürel değerleri üzerinden somut ürünler aracılığı ile vücut bulan dil, kültürün en önemli taşıyıcısı olarak kabul görür. Aynı zamanda kültür de dilin niteliklerini aktarması için en uygun ortamlardan biridir. Konuşmalara konu olan ne varsa kültürün, dil aracılığı ile sosyal hayata yansımalarının bir sonucu olarak ortaya çıkar (Göçer, 2012).

Kültür, bir birikim işidir ve bu birikim ile kalıcılık kazanır. Korkmaz (1995), dilden bağımsız düşünülemez bir olgu olduğunu ifade ettiği kültürün; kuşaktan kuşağa aktarılan bir sosyal miras olduğunu belirtmiştir. Gelecek nesiller, dillerini öğrenirken sadece dil öğrenmiş olmazlar; aynı zamanda atalarından kalan bu mirası, yaşam biçimlerini, içinde yaşadıkları toplumun kendine has özelliklerini öğrenmiş olurlar (Alperen, 2001; Göçer, 2012). Değerler de toplumun tarihi birikimi ile meydana gelir. Sosyal onay ve kabul sonucu toplumun tamamı tarafından kabul göre değerler, kültürel kimliğin oluşmasında ve şekillenmesinde etkili olan kültür unsurlarıdır (Tural, 1992).

Kültür ve dil bir milleti var eden, onun oluşumunu ve sürekliliğini sağlayan iki önemli unsurdur. Bireyler arasında millet bağına kuran ve ortak kültür oluşmasını sağlayan en önemli unsur dil bağıdır (Çırak, 2013). Yeni yetişen nesillerin, milletin bir parçası olabilmesi ve millet hayatında yerlerini alabilmesi için kültürlerini öğrenmeleri zorunludur ve bu öğrenme de dil aracılığıyla gerçekleşir (Alperen, 2001).

Yeni nesillerin, kültürlerini her açıdan benimsemeleri için ana dillerini iyi bir şekilde öğrenmeleri gerekir. Bu da etkili bir ana dili eğitimi ve öğretimi ile gerçekleşir. Etkili ve olumlu şekilde yapılan ana dili öğretimi ile sadece dilin yapısının öğretimi değil, aynı zamanda millet tarafınca kabul gören kültürün ve değerlerin benimsetilmesi sağlanmış olur (Alagöz, 2012).

Dil öğretimine yönelik alan yazında “*Dil öğretimi, kültür öğretimidir.*” ilkesine yer verildiği ve birçok çalışmada (Sever, 1996; Yalçın, 1993; Demircan, 1990; Sena, 1929) bu ilke kapsamında dil öğretiminde dil-kültür ilişkisi üzerinde durulduğu görülmektedir (akt. Çıfci, 1998). Demircan çalışmasında (akt. Çıfci, 1998), insanın ana dilini öğrenmesinin, kültür edinmesinden başka bir şey olmadığını ifade etmiştir.

2.1.3. Türkçe Eğitimi ve Türkçe Eğitimi-Kültür İlişkisi

İnsanlar, evreni ve hayatı anlamlandırmak için birçok araca başvurur, bunlardan ilki ana dilidir. İnsan ana dilini kullanarak varlık bilincinin farkına varır, hayatın ilerleyişi hakkında bilgi edinir (Yaman ve Dağtaş, 2015). Ana dili, insanın

yaşadığı topluma göre biçimlenen ve sosyokültürel etkileşimlerle gelişen, değişken bir göstergeler dizgesidir (Çelebi, 2006).

Ana dili hayatın belli bir döneminde öğrenilecek veya karşılaşılabilecek bir olgu değildir (Benzer, 2004). İnsan, doğumundan ölümüne kadar ana dili çerçevesi içerisinde yaşar. Çocuk, ana dilini ailesi ve çevresinden, belli varlıkların adları ve bunlarla ilgili eylemleri, nitelikleri gösteren sözcükleri tanıyarak öğrenmeye başlar. Ana dili eğitimi, kendi doğal ortamı olan aile ve çevre etkisinde gelişse de dil eğitiminin sistematik olarak yürütüldüğü yerler örgün ve yaygın eğitim kurumlarıdır (Bağcı, 2007). Yıldız'a (2010) göre, ana dili eğitimi kişi daha doğmadan başlamakta, planlı ve düzenli bir ana dili eğitimi ise kurumlaşmış yapılar içinde verilmektedir.

Çocuklar okul çağına gelene kadar ana dillerini öğrenmekte ve onu sözlü olarak kullanabilmekte, duygu ve düşüncelerini konuşma yoluyla aktarabilmektedir. Çocuğun okul öncesi eğitimi de dahil olmak üzere okula başlaması ile beraber ilköğretim 1. sınıftan itibaren ana dili eğitimi başlar ve bu eğitim sürecinde ana dilini doğru ve etkili bir biçimde kullanma yeteneğini kazanması gerekir. Çünkü bireyin toplum içerisinde başarıya ulaşması anlama ve anlatma becerilerini etkili bir şekilde kullanmasına bağlıdır. Bu nedenle her ülkede öğretimin temelini ana dili eğitimi oluşturur (Tosunoğlu, 2010).

Ana dili eğitiminde en önemli kurum örgün eğitim dahilindeki okullardır. Ana dili öğretimi, örgün öğretimin öncelikli amacı kabul edilebilir. Dil edinimi, okul ile birlikte sistematik bir öğrenme sürecine dönüşür. Bu anlamda ilköğretim okullarına büyük görev düşmektedir. Çocuğun aile ve yakın çevresinden taklit ve tekrar yoluyla öğrendiği ana dilini geliştirmek, bu kapsamda çeşitli kuralları kavratmak ve bu kurallara uygun bir biçimde anlama ve anlatma becerilerinin gelişimini sağlamak ilköğretim okullarının en temel görevleri arasındadır (Karadağ, 2001). Ana dili eğitimi ve öğretimi dilin kurallarını ve yapısını kavratmanın yanı sıra millete ait değerlerin benimsetilmesi işlevini de görür. Bu bağlamda ilköğretim basamağının, birey ile toplum arasındaki bağların güçlenmesinde, değerlerin öğretilmesi ve kazandırılmasında temel rol üstlendiği söylenebilir (Kolaç, 2010).

Türkiye'de ana dili eğitimi, okul öncesi dönemde başlamaktadır ve bu eğitim Türkçe dersi ile sağlanmaktadır. Bu dönemde öğrencilere verilen Türkçe eğitimi, ana

dili edinimi ile ana dilini doğru ve etkin kullanma yeteneği kazandırma amacını güder (Karadağ, 2001). Türkçe öğretim programlarında bu dersin bilgi değil, bir ifade ve beceri dersi olduğu belirtilmiştir ve program; öğrencilerin “sözlü iletişim”, “okuma” ve “yazma” öğrenme alanlarındaki kazanımlarla farklı türlerden metinler üzerinde çalışmalar yaparak anlama, anlamlandırma, değerlendirme ve sentezleme becerilerini geliştirmeye odaklanmıştır (MEB, 2015). Türkçenin eğitimi ve öğretimi sürecinde bu alanlardaki becerilerin istenilen düzeyde edinilmesi ve geliştirilmesi öncül amaçlardandır. Türkçe eğitiminde üzerinde durulması gereken en önemli iki boyut anlama ve anlatmadır. Okuduğunu, dinlediğini/izlediğini doğru ve eksiksiz anlayan, düşündüğünü doğru ve etkili anlatabilen bireyler yetiştirmek Türkçe eğitimine gereken önemi vermekle mümkün olur (Demir, 2006). Çocuğun okuduğu ve dinlediği/izlediğinden hareketle söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşması; duygu, düşünce ve hayal dünyasının gelişiminin sağlanması da Türkçe dersinin amaçları arasında yer almaktadır.

Türkçe dersleri yalnızca dil kurallarının öğretildiği ve dil becerilerinin kazandırıldığı bir ders de değildir. Bütün ana dilleri gibi Türkçe de, bünyesinde toplumun değer yargılarını barındırır. Bu açıdan bakıldığında dilin yapısı ve kurallarının öğretildiği ve birçok becerinin kazandırılıp geliştirildiği Türkçe dersinin, değerler eğitiminde de önemli yer tuttuğu düşünülmektedir (Erol, 2014; Alagöz, 2012; Doğan ve Gülüşen, 2011).

2.1.4. Değer Kavramı ve Değerler Eğitimi

2.1.4.1. Değer Kavramı

Değer kavramının; sosyoloji, psikoloji, felsefe ve eğitim gibi farklı alanlardaki farklı yaklaşımlara göre birçok tanımı yapılmıştır. Genel anlamda kişiler arası etkileşimden, aileden, eğitim sürecinden ve diğer toplumsal süreçlerden gözlem yoluyla edinilebilen bir kazanım şeklinde ifade edilebilir (Erol, 2014).

Sosyal bilimler alanına ilk olarak Znaniecki tarafından kazandırılan değer kavramı Latince “kıymetli olma”, “güçlü olma” anlamlarına gelen “valere” kökünden türetilmiştir (Bilgin, 1995). Sosyologlara göre değer, ait olunan toplumdaki temel kültürel unsurların oluşmasına rol oynayan ve buna bağlı olarak da birey-toplum ilişkilerini etkileyen nitelikler olarak tanımlanmaktadır. Psikolojide ise

değer, insan davranışlarının yol göstericisi olarak rol oynayan inançlar bütünü olarak ifade edilmektedir. Felsefi açıdan bakıldığında değer, doğruyu yanlıştan ayıran bir ölçüt şeklinde nitelenmektedir ve felsefe tarihinde öznelci ve nesnelciler açısından çok değişik şekillerde ele alınmaktadır (Erol, 2014). Öznelci yaklaşıma göre yapılan tanımlarda değerler, “birey açısından değer” ve “toplum açısından değer” olarak iki grupta toplanabilir (Özlem, 2002). Değerler, uzun yıllardır sosyolojiden felsefeye, antropolojiden psikolojiye kadar birçok disiplinin çalışma konusu olmuştur. Son dönemlerde de eğitimin öncelikli konuları arasında yer almaya başlamıştır (Çırak, 2013). Öztürk’e (2013) göre eğitim bilimcilere en yakın tanımlar psikolog ve sosyologlar tarafından yapılmıştır. Bunun nedenini de gelişim ve öğrenme psikolojisi araştırmalarının insanın değerleri nasıl öğrendiğine dair bilgiler içermesine bağlamıştır.

Bireyin kendi yaşamında neyi önemli gördüğünü de tanımlayan değer kavramı davranışlara kaynaklık eden anlayışlardır (Erdem, 2003). Bu bağlamda değerlerin, iyi-kötü ayrımındaki yargılar olduğu da söylenebilir. En önemli işlevi sosyal hayatı biçimlendirmek olan değerler, bireylerin topluma uyumunu sağlayan standartlardır. Bu kavramın, bir milletin aidiyetleri arasında yer alan sosyoekonomik ve sosyokültürel kıymetleri ve bilimsel kazanımları içine alan maddi ve manevi unsurların tamamını kapsadığı da söylenebilir. Bireyin kültürel kimliğinin gelişimi, dahil olduğu toplumun değer yargılarını benimsemesi ile gerçekleşmektedir (Erol, 2014).

Yaman (2012), değerleri; bir sosyal grubun kendi varlık, birlik ve devamını sağlaması için, üyelerin çoğunluğu tarafından doğru olduğu kabul edilen ortak ahlaki ilkeler bütünü olarak değerlendirirken, bu inançların aynı zamanda insanın fikir, tutum ve davranışlarına da rehberlik ettiğini ifade etmektedir.

Değerler, kalıtsal değil, yaşayarak öğrenilen, kültürün devamlılığını sağlayan olgulardır (Erol, 2014; Aydın, 2010). Tarhan (2011) da değerlerin öğrenilmesi gereken kavramlar olduğunu belirtirken; onların sosyal öğrenme metoduyla öğrenildiğini ve insanın bunlar aracılığıyla mutluluğa ulaştığını da ifade eder. Değerler eğitimi tam anlamıyla alan bir birey, sosyal yaşamda kendine güven duyar ve ait olduğu milletin değer yargılarına göre yaşamayı ve mutlu olmayı

başarabilir (Batur ve Kaya, 2012). Bu şekilde iç huzura sahip olan kişi, kendi bireysel değerlerini de açıkça ortaya koyan kişidir (Fernandes, 1999).

Değerler, bireyin herhangi bir çatışma ve karar verme durumuyla karşılaşması halinde öne çıkar (Erol, 2014). Bu durumda birey, kendi değerleriyle toplumsal değerleri birleştirerek karşılaştığı çatışmaya son verebilir. Değerler birbirinden bağımsız değildir; aralarında karşılıklı bir ilişki söz konusudur. Pek çok değer kesin sınırlarla ayrılamaz ve birbirlerinden tamamen ayrı düşünülemez. Ancak değerler arasında bireye özgü üstünlük ve öncelik durumunun olduğu söylenebilir (Alagöz, 2012).

Toplumlar da bireyler gibi kendilerine has değerlere sahiptir. Milli özelliklerin oluşmasında değerlerin etkisi büyüktür. Dökmen (2006), değerlerin temelde dini ve milli kodları öne çıkardığını ve insan yaşamının vazgeçilmez bir boyutu olduğunu ifade etmektedir. Değerler bağlı bulunduğu kültürün bayrağı, dili gibi milli nitelik taşır. Her millet dünyaya kendi kültürü çerçevesinde bakar ve buna bağlı olarak da her milletin sahip olduğu değerler sistemi dünyayı algılayış biçimine göre farklılık gösterir (Alagöz, 2012).

Meaney (1979) de değerlerin toplumdan topluma değişkenlik gösterdiğini ifade etmiştir. Bir toplumda iyi olarak kabul gören davranış veya tutum, diğer bir toplumda kötü olarak nitelenebilir. Bu değişkenlik durumu birey için bile zamana, koşullara veya yere bağlı olarak gerçekleşebilir. Ancak bazı değerler de birey için mutlak olarak kabul edilir ve mutlak değerler, diğer değerler için temeli oluşturabilir (Latifoğlu, 2013).

Bir topluma ait değerlerin bütünü, o toplumun ana yapısını oluşturur. Değerler, tarihsel süreç içerisinde kademe kademe oluşur (Alagöz, 2012). Değerlerin ortaya çıkışında sosyal onay ve kabul önemlidir. Sosyal olarak onaylananlar zamanla davranış ölçütleri haline gelerek değerleri oluşturmaktadır (Sarı, 2005). Aksi takdirde değerler, toplumsal desteği kaybettikçe değişmeye ve etkisizleşmeye başlar (Şen, 2007).

Değerler kavramı, toplumların sahip olduğu kültürel yapılar içerisinde standartlaşmış kalıplara sahiptir. Yine de bu kalıplar kesin sınırlarla çizilmemiştir. Çünkü değerler mutlak ve değişmez değildir. Değerler canlı yapılardır ve toplumda

meydana gelen değişiklikler, toplumsal kurumları ve bunlara bağlı olan değerleri de etkileyeceklerdir.

2.1.4.2.Değerlerin sınıflandırılması

Kesin çizgilerle birbirinden ayırlanamalarına rağmen değerler, işlevselliklerine ve içerik özelliklerine göre sınıflandırılabilir. Bu konuda pek çok çalışma yapılmıştır (Dilmaç, 2002; Schwartz, 1992; Rokeach, 1973; Ülken, 1965; Spranger, 1928;).

Felsefe tarihinde öznel ve nesnel bakış açılarına göre tasnif edenler olduğu gibi bunları birleştirerek tasnif edenler de olmuştur. Özlem'in (2002) aktardığına göre;

1. Hazcı (Hedonist) Değerler (Olumlu: Haz, Olumsuz: Acı)
2. Bilgesel Değerler veya Bilge Değerler (Olumlu: Doğru, Olumsuz: Yanlış),
3. Ahlaksal Değerler (Olumlu: İyi, Olumsuz: Kötü),
4. Estetik Değerler (Olumlu: Güzel, Olumsuz: Çirkin),
5. Dinsel Değerler (Olumlu: Sevap, Olumsuz: Günah) şeklinde bir sınıflandırma da mümkündür.

Başka bir sınıflandırma da değerlerin kurumsal işlevine göre yapılmıştır ve değerler altı grupta toplanmıştır: estetik, teorik, ekonomik, sosyal, siyasi ve dini değerler (Spranger, 1928; Güngör, 1998).

Sosyal değerler arasında toplumsal kurallara yönelik bilinç, konukseverlik, yardımseverlik, hoşgörölü olma, görgü kuralları, sorumluluk bilinci kazandırma gibi değerler yer alırken; bilgiyi uygulama, bilimsel düşünme becerisini geliştirme, akılcılık, problem çözme becerisini geliştirme gibi değerler teorik değerler bağlamında değerlendirilir. Dini değerlere, Allah sevgisini aşılama, dini bilgileri kazandırma, hayatın verdikleriyle yetinme ve kabullenme gibi değerler örnek verilebilir. Tutumlu olma, kazancını doğru kullanma gibi değerler ekonomik değerler kapsamına girmektedir. Estetik değerler arasında bireysel üslup kazandırma, sanatlı anlatım özelliği kazandırma ve hayal gücünü geliştirme gibi değerler yer almaktadır. Düşünce ve ifade özgürlüğü, demokrasi, hak ve özgürlüklere saygı duyma gibi değerler, siyasi değerler kapsamında değerlendirilmektedir (Alagöz, 2012). Spranger'in geliştirdiği bu tasnif, 1960

yılında Allport, Vernon ve Lindzey tarafından ölçek haline getirilmiştir (Güngör, 1998; Postman ve Bruner, 1948).

Dilmaç (2002) İnsani Değerler Eğitimi Programı adını verdiği çalışmasıyla yaptığı tasnifte değerleri; sevgi, hakikat, iç huzur, şiddetten kaçınma ve doğru davranış başlıkları altında beş temel grupta toplamıştır.

Rokeach (1973) ise, değerleri amaç ve araç değerler olmak üzere iki grupta incelemiştir (akt. Aslan ve Çalışkur, 2013).

-Amaç değerler, yaşamın temel amaçlarını gösteren değerlerdir.

-Araç değerler ise, bu değerlere ulaşmak için kullanılacak davranışlar bütünüdür.

Amaç ve araç değer grubunda da on sekiz tane değer bulunmaktadır. Aşağıdaki tabloda bu değerler gösterilmiştir:

Tablo 1. Rokeach'a göre değerlerin sınıflandırılması (Aslan ve Çalışkur, 2013)

Amaç değerler		Araç değerler	
aile güvenliği	iç huzur	bağımsızlık	kendini kontrol etmek
ahiret selameti	kendine saygı	bağışlayıcılık	kibarlık
barış içinde bir dünya	mutluluk	cesaretli olmak	mantıklı olmak
başarı hiss	olgun sevgi	dürüstlük	muktedir olmak
bilgelik	özgürlük	entellektüellik	neşeli olmak
Eşitlik	rahat bir yaşam	geniş görüşlü olmak	sevecenlik
güzellikler dünyası	sosyal onay	hırslı olmak	sorumluluk
gerçek dostluk	milli güvenlik	hayal gücü kuvvetli olmak	temizlik
heyecanlı bir yaşam	zevk	itaakatkarlık	yardımsızlık

Bir başka sınıflandırma yapan kişi olan Ülken, değerleri taşıdığı özellikler bakımından “İçkin Değerler”, “Aşkın Değerler”, “Normatif Değerler” gibi başlıklar altında toplamıştır. Ona göre “İçkin Değerler”, öznenin kendi dışındaki dünyadan oluşturduğu değerlerdir. Bir kısmı duyguya ve duyuşa bağlı sanat değerleri iken bir kısmı ise düşünce değerleridir. Kavramlar, duygular ve eşya ile münasebetten doğan ve bilinçle çevrelenen, “inanmadan daha çok” bilmenin hâkim olduğu değerleri kapsar. Bireyin eşya ile ilişkilerinden teknik değerler, duygularıyla ilgili ilişkilerimizden sanatsal değerler, kavramlarla ilişkilerinden düşünce değerleri

oluşur. Bunların tümü içkin değerlerdir. Kişiler arası ilişkilerden doğan değerler, bireyin sosyal çevresiyle etkileşmesinden edinilen kıymetlerdir. İnanç üzerine kurulu ahlak ve dinî değerleri kapsayan bu sistem de “Aşkın Değerler”dir. Bir başka değer ise “Normatif Değerler”dir. Bu da hukukî iktisadî ve iletişime dayalı kıymetleri içine alır (Poyraz, 2007).

Schwartz (1992) da değerleri çeşitli ilişkilere göre sınıflamıştır. Schwartz, sınıflandırmasında on tane değer grubu belirlemiştir. Her bir değer grubu için de çeşitli değer beklentileri oluşturmuştur (Dilmaç ve Ulusoy, 2012; Çengelci, 2010; Akbaş, 2004).

Tablo 2. Schwartz’a göre değerlerin sınıflandırılması (Acun Kapıkıran, Aral ve Körükçü, 2016)

Güç: Sosyal statü ve prestij, insanlar ve kaynaklar üzerindeki hakimiyet	Sosyal güç, otorite, varlık
Başarı: Toplumsal standartlara göre kişisel başarı	Başarı, yetkinlik, hırslı olma, etkili olma
Hazcılık: Kişi için duygusaz zevk ve haz	Hayattan zevk almak
Uyarılım: Heyecan, yenilik	Heyecanlı bir yaşam, cesaret
Öz yönelim: Düşünce ve eylem seçiminde bağımsızlık	Keşfetmek, yaratıcılık, bağımsızlık, kendi amaçlarını seçmek, meraklı olmak, özgürlük
Evensellik: Bütün doğa ve insanların iyiliğini korumak için tolerans sahibi olmak takdir etmek	Açık fikirli olmak, erdemli olmak, sosyal adalet, eşitlik, dünya barışı, güzelliklerle dolu dünya, doğayla bütünlük içinde olmak, çevreyi korumak
İyilikseverlik: Kişilere yönelik iyilik ve koruma geliştirme	Yardımsızlık, dürüstlük, vefalı olmak, bağışlayıcı olmak, sorumluluk sahibi olmak, gerçek arkadaşlık
Geleneksellik: Bireyin üzerindeki dini ve geleneksel fikirleri kabul etmek	Gelenek, alçakgönüllülük, dindar olmak, hayatın kişiye verdiğini kabul etmek, ılımlı olmak
Uyma: Diğer insanlara zarar verecek ya da üzecek eğilim, dürtü ve eylemleri engelleme	İtaatkar olmak, kibar olmak, kendini denetlemek, aileye ve büyükler saygılı olmak
Güvenlik: Kişinin topluma uyumu ve devamlılığı	Toplumsal düzen, aile güvenliği, ulusal güvenlik, sağlıklı olmak, temiz olmak, ait olma duygusuna sahip olmak

2.1.4.3. Değerler Eğitimi

Hem bireysel hem toplumsal olguları içinde barındıran değerler kavramının çeşitli yönleriyle benimsenmesi sürecinde değerler eğitimi kavramı ortaya çıkmaktadır. Sosyal yapıyı temelden etkileyen değerlerin, yeni nesillere programlı bir şekilde aktarılması gerekmektedir. Bu açıdan değerler eğitimi önemli bir kavramdır (Erol, 2014). Her toplum, kültürel mirasında geniş yer kaplayan değerlerin sürekliliği ve gelecek nesillere aktarılması amacıyla değer eğitimine büyük önem verir (Çırak, 2013). Çünkü bir toplumun bireylerini birbirine bağlayan ve toplumun bekasını sağlayan unsurların başında değerler gelmektedir (Yaman ve Çolak, 2009). Bu bağlamda millet olmanın temelinde değer eğitiminin yer aldığı söylenebilir.

Öztürk'e (2013) göre, öncelikle hangi değerlerin niçin öğretilmesi gerektiğine açıklık getirilmeli ve daha sonra da bu değerlerin hangi yöntemlere başvurularak öğretileceği ortaya konmalıdır. Değerlere ilişkin belirlemelerin yapılması ve değerler eğitimine ait kazanımların çocuklara uygun ve verimli ortamlarda verilmesi önemlidir. Aile, çocuğa eğitimin verildiği ilk kurumdur. Temeller aile ve çevre etkisiyle atılır. Değerlerin, ev içerisinde aile bireyleri tarafından oyunların içinde aktarılması çocukların değerleri dolaylı yoldan edinmesinde oldukça önemlidir (Aydın, 2010).

Okulların ise değerler eğitiminde en etkili rolü oynayan ortamlar olduğu düşünülmektedir (Erol, 2014). Okul öncesi dönemde aile ve çevre etkisiyle öğrenilen değerlerin pekişerek alışkanlık haline gelmesi okulda alınacak olan eğitimle gerçekleşir. İnsan ilişkileri açısından önemli olan değerlerin, değere dayalı kurumlar arasında yer alan okullarda kazandırılması ve değerlerde kalıcılık sağlanması beklenmektedir (Sağnak, 2007).

Tarihsel olarak ele alındığında değerler eğitiminin 1920'li yıllarda Amerika'da karakter eğitimi adı altında yapılan çalışmalara dayandığı görülmektedir. Değerler eğitimi alanındaki ilk çalışmalar 1900'lerin başından itibaren ahlak ve değer eğitiminin amaç ve yöntemleri konusunda başlamıştır (Akbaş, 2008; Demircioğlu ve Tokdemir, 2008). Değerler eğitimi alanında dikkat çeken ilk gelişmeler 1960-70 yılları arasında yaşanmıştır. Türkiye'de ise Millî Eğitim Bakanlığı, Türk toplumunun değerlerini, 2003 yılından itibaren geliştirilen öğretim

programlarına yansıtılmıştır. Uygulamaya konulan programların temel öğeleri arasında bu değerlere de yer verilmiştir (Sevim, 2013). İlk olarak ise 2010'da Milli Eğitim Bakanlığı Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı valiliklere ve tüm ilk ve orta dereceli okullara; 2010-2011 Eğitim Öğretim Yılı'nın ilk haftasında okul öncesi, ilköğretim ve ortaöğretim okullarında ders içi ve ders dışında, değerler eğitimi yönelik faaliyetlerin gerçekleştirilmesi ile ilgili bir genelge yollamıştır ve bu genelgede değerler eğitiminin kapsamı şu şekilde ifade edilmiştir (Akt. Cihan, 2014:434):

Toplumsal hayatı oluşturan, insanları birbirine bağlayan, gelişmeyi, mutluluğu ve huzuru sağlayan, risk ve tehditlerden koruyan ahlaki, insani, sosyal, manevi değerlerimizin tüm bireylere kazandırılmasında en önemli etken eğitimidir. Bu kazanımlarımızın öğrencilerimize aktarılması da değerler eğitimi oluşturmaktadır.

Dayanağını 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanunu, Milli Eğitim Bakanlığı Stratejik Planı ve 18. Milli Eğitim Şurası kararları arasında; Spor, Sanat, Beceri ve Değerler Eğitimi başlığı altında sunulan kararlardan alan Değerler Eğitimi Projesinin okullarda uygulanmasından, her il için saptanan İl Proje Yürütme Kurulları, İlçe Proje Yürütme Kurulları ve Okul Proje Yürütme Kurulu sorumludur. Belirli bir süreyle sınırlandırılmayan ve eğitim-öğretim yılının tümüne yayılan değerler eğitimi programı, Sınıf İçi Etkinlikler, Okul İçi Etkinlikler ve Aileye Yönelik Etkinlikler şeklinde birbirini tamamlayan üç boyutta geliştirilmiş etkinlikleri içermektedir. Bu etkinlikler, okulöncesi, ilk ve ortaöğretim okullarında, her branştan öğretmenler, rehber öğretmenler, okul yöneticileri ve okul aile birliği üyelerinden oluşturulan "Değerler Eğitimi Komisyonu" üzerinden yürütülen çalışmalarla, Milli Eğitim Bakanlığının önerdiği faaliyet planı konularından ve kaynaklardan yararlanılarak belirlenmektedir (Cihan, 2014).

Toplumun geleceği açısından bireyde değer eğitimi boşluğunun önüne geçilmesi için okullarda değer eğitimi gereken önem verilmelidir (Akpınar ve Özdaş, 2013). Okulların temel amaçlarından biri toplumun iyiliği ve düzenine ilişkin davranışlar kazandırmaktır ve bu doğrultuda bu kurumların en önemli görevlerinden biri değer eğitimi vermektir (Akbaş, 2008). Okulda verilen değer eğitiminin amaçları; öğrencilerde sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik oluşturmak ve onların iyi

insan, iyi vatandaş olmalarını sağlayarak ahlak anlayışına uygun şekilde yetiştirmektir (Aydın, 2010).

Okulda yürütülen formal ve informal eğitim programları, değerler eğitiminin parçalarıdır (Keskin, 2008). Okullarda değer eğitimi hem öğretim programları hem de örtük program kapsamına giren uygulamalar ile yapılmaktadır (Akbaş, 2008). Değerlerin davranışlara yansımada kazanılacak başarı, kullanılacak olan öğretim yöntemine bağlıdır. Anlatma yöntemiyle değerler hakkında bilgilendirme çalışmaları yapmak, o değerleri kazandırmak için yeterli değildir. Çünkü değerler yaşantı yoluyla kazanılır ve aktif öğretim yöntemleri olarak bilinen “örnek olay incelemesi, dramatizasyon yöntemleri ve eğitsel oyunlar” gibi yöntemlerin kullanılması gerekmektedir (Aydın, 2010). Ayrıca değer eğitiminde değerlerin kazandırılması çocuğa hissettirilmeden, onay ve pekiştirmeyle gerçekleştirilmelidir. Çünkü değer açık bir şekilde aktarılmaya çalışılırsa eğitimin etkisinin azalacağı düşünülmektedir (Erol, 2014).

2.1.4.4. Değer Eğitimi Akımları

Meydan (2014), değer eğitimi alanında farklı yaklaşımlar bulunduğunu ve bu yaklaşımların araştırmacılar tarafından çeşitli bakış açılarına göre sınıflandırıldığını belirtmiştir. Ona göre değerler eğitiminde yaklaşımlar:

- a) İnsanın doğasını ve insan-toplum/çevre ilişkilerini tanımlamaları,
- b) Değer kazanma süreçlerini açıklamaları,
- c) Değerlerin kaynağı üzerine görüşleri,
- d) Değerler eğitiminde belirledikleri temel ve ileri amaçları,
- e) Uyguladıkları metotlar, açısından birbirlerinden farklılıklar göstermekte ve bu farklılıklara bağlı olarak da sınıflandırmalar yapılmaktadır.

Akbaş'ın (2008) aktardığına göre Kirschenbaum (1995), değer eğitiminde “değer gerçekleştirme, karakter eğitimi, ahlak eğitimi ve vatandaşlık eğitimi” olmak üzere dört önemli yaklaşım olduğunu belirtmektedir.

a. Değer gerçekleştirme:

İlk olarak Sidney Simon ve arkadaşları tarafından kullanılan değer gerçekleştirme kavramı bireyin kendi duygu, inanç ve değerlerinin farkında olmasını; güçlü ve zayıf olduğu yönlerini bilmesini kapsar. Yaşam becerileri olarak da anılan bu yaklaşımda birey, kendine yönelik değerleri fark etmeli ve bunlara ilişkin kararlar alabilmelidir.

Bu yaklaşımda öğretmen, öğrencinin kendi yaşamına dair anlam bulmasına, değerlerini oluşturmasına ve yaşam becerileri kazanıp geliştirmesine yardım etmekle yükümlüdür.

b. Karakter eğitimi:

Kişinin karakteri, içselleştirdiği değerlere ve alışkanlıklara bağlı olarak kendisine ve topluma faydalı olacağı gibi, zarar verecek şekilde de olabilir. Bu bağlamda Kanad'a (1951) göre karakter ahlaki olan veya olmayan şeklinde ikiye ayrılabilir.

Bu yaklaşımda, öğretmene düşen sorumluluklar açısından değer gerçekleştirme yaklaşımından farklı noktalar vardır. Değer gerçekleştirme yaklaşımında öğretmen bireyin, kendi değerlerini bulmasında yardımcı roldeyken, bu yaklaşımda modeldir ve öğretmen kendi değerlerini çocuğa açıkça ifade eder.

c. Vatandaşlık Eğitimi:

Ülkenin siyasi ve kanuni sistemine uygun eğitimi içeren bu yaklaşımda amaç bireyin içinde yaşadığı topluma, topluma ait kurum ve kuruluşlarına uyumunu sağlamaktır.

Okullar, topluma yeni katılacak bireye, diğer bireylerle ve devletle olan ilişkilerinde sahip oldukları hak ve yerine getirmekle yükümlü oldukları görevlerini öğretmekle yükümlüdür. Bütün bireylerin dahil oldukları devlete ait vatandaşlık görevlerinin gerektirdiği değerler doğrultusunda hareket edebilmeleri için, bu ortak değerlerin verildiği ortak bir eğitim süreci gerekmektedir. Bu durumu sağlamak için vatandaşlık eğitimi okulun görevi haline gelmiştir.

d. Ahlak eğitimi:

Platon'a göre ahlak eğitimi okulların görevidir ve okullar, aklını kendi iyiliği kadar diğer bireylerin de iyiliği için kullanan bireyler yetiştirilmelidir

Bu açıklanan değer eğitimi yaklaşımlarından hangisi temel alınırsa alınsın, öğrencilerin dikkatini ilgili değere çekecek, kendi değerlerini bulmalarını sağlayacak öğrenme-öğretme etkinliklerine ihtiyaç vardır (Akbaş, 2008).

2.1.4.5. Türkçe Eğitimi ve Değerler

Dil kendi yapısında, ait olduğu toplumun değerlerini, dünyaya bakış açısını barındırır (Alagöz, 2012; Çırak, 2011). Bu açıdan bir dilin öğrenilmesi, aynı zamanda o dilin konuşulduğu toplumun kültürünün öğrenilmesi anlamına gelmektedir (Alperen, 2001). Dil eğitiminin aynı zamanda kültür öğretimi olduğu da göz önüne alındığında, kültürün temel unsuru olarak ifade edilen değerlerin öğrenciye kazandırılmasında Türkçe dersinin ayrı bir yeri olduğu söylenebilir (Alagöz, 2012).

Öğrenci okuldaki anadili derslerinde dilin yapısını, kurallarını öğrenmesinin ve pek çok temel beceri kazanmasının yanı sıra ders kitaplarında bulunan ve örtülü anlam içeren metinler (Doğan ve Gülüşen, 2011) ve öğretmenlerin hazırlayacağı okuma listelerindeki kendi seviyelerine uygun edebi ürünler aracılığıyla pek çok değer ile karşı karşıya gelmektedir (Alagöz, 2012; Yaman ve Çolak, 2009).

2006 ve 2015 Türkçe Öğretim Programlarında değerlerin öğretimi ile ilgili genel bir bilgi ya da Türkçe dersinde verilmesi gereken değerlere ilişkin doğrudan bir değerler listesine yer verilmemiştir.

2006 Türkçe Dersi Öğretim Programında “dinlediklerini, izlediklerini ve okuduklarını anlayan; duygu, düşünce ve hayallerini anlatan; eleştirel ve yaratıcı düşünen, sorumluluk üstlenen, girişimci, çevresiyle uyumlu, olay, durum ve bilgileri kendi birikimlerinden hareketle araştırma, sorgulama, eleştirme ve yorumlamayı alışkanlık hâline getiren, estetik zevk kazanmış ve millî değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır” maddesi programın temel yaklaşımı olarak belirlenmiştir.

Programın genel amaçlarının 9, 10 ve 11. maddeleri değer aktarımını amaçladığı görülmektedir:

“9. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımaları,

10. Hoşgörülü, insan haklarına saygılı, yurt ve dünya sorunlarına duyarlı olmaları ve çözümler üretmeleri,

11. Millî, manevî ve ahlâkî değerlere önem vermeleri ve bu değerlerle ilgili duygu ve düşüncelerini güçlendirmeleri amaçlanmaktadır” (MEB, 2006).

2015 Türkçe Öğretim Programı’nda ise Programın Temel Yaklaşımı bölümünde “Türkçe Dersi Öğretim Programı ile basılı ve elektronik ortamlarda dinlediklerini ve okuduklarını anlayan, kendilerini yazılı ve sözlü olarak ifade eden; eleştirel, yansıtıcı ve yaratıcı düşünen, millî, manevi ve evrensel değerlere duyarlı bireyler yetiştirilmesi amaçlanmıştır.” ifadesine yer verilmiştir. Ayrıca Programın Genel Amaçları bölümünde de 12. ve 13. maddelerde:

“12. Millî, manevi, ahlaki, tarihî, kültürel, sosyal, estetik ve sanatsal değerlere önem vermelerini sağlamak; millî duygu ve düşüncelerini güçlendirmek,

13. Türk ve dünya kültür ve sanatına ait eserler aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanımalarını sağlamaktır.” (MEB, 2015)

ifadelerine yer verilerek Türkçe derslerinin sadece dilsel becerileri kazandırmayı amaçlamadığı, dolaylı olarak değer kazandırmada da rol üstlendiği belirtilmiştir.

Yenilenen 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda ise değerlere ilişkin doğrudan bir liste verilmemesine karşın “Öğretim Programında Değerler Eğitimi” başlığı altında değerler eğitiminin amacı ve nasıl verilmesi gerektiği ile ilgili genel bilgiler verilmiştir. Burada değer eğitiminin amacının öğrencilerin sağlıklı, tutarlı ve dengeli bir kişilik geliştirmelerini sağlamak olduğu belirtilmiş ve kazanımlar içinde yer alan değer ifadelerinin, öğrencilere hissettirilerek ve yaşantısal hâle getirilerek örtük bir biçimde kazandırılmaya çalışılması gerektiği vurgulanmıştır (MEB, 2017).

Dilin yapısı ve kurallarının öğretildiği ve birçok becerinin kazandırılıp geliştirildiği, metinlerin araç olarak kullanıldığı Türkçe dersi, değerler eğitiminde önemli yer tutmaktadır (Alagöz, 2012; Doğan ve Gülüşen; 2011, Erol, 2014). Bir iletişim ve kaynaşma süreci olarak nitelenebilecek olan değer eğitimi, başta iletişim

olmak üzere birçok temel beceriyi kazandırmayı hedefleyen Türkçe dersinden bağımsız düşünülemez (Alagöz, 2012). Bu derste kullanılan metinler aracılığıyla öğrencilerin temel dil becerileri olan anlama ve anlatma becerileri geliştirilirken aynı zamanda bu metinlerdeki değerler de öğrencilere aktarılmaktadır.

Öğrenciler metinlerde kullanılan dil aracılığıyla millî ve evrensel değerleri tanırlar ve toplumun benimsediği değerlerle bütünleşmiş bir kişilik oluştururlar (Çırak, 2013). Değer aktarımını sağlayan metinler daha çok Türkçe dersi kapsamında yer almaktadır. Bu açıdan bakıldığında Türkçe dersinin değer eğitimi ve aktarımında ön plana çıktığı söylenebilir. Özellikle edebi metinler, edebi eserler ve bu eserlerde, metinlerde yer alan atasözleri, deyimler, tekerlemeler, kalıp sözler gibi farklı uyarıcılardan gelen iletiler de değer aktarımında etkilidir.

Türkçe dersi dil bilincini oluşturmada en temel derstir ve bu ders, dilinin bilincinde olup toplum değerlerini özümseyen bireyler yetiştirmeyi amaçlar. Milli ve evrensel değer yargılarını ileti olarak okuma parçalarına yerleştiren Türkçe dersinin; hem ders içi hem de ders dışı etkinliklerle edebi metinlerden yararlanılması bakımından değerlerin öğretilmesi, kazandırılması ve aktarılmasında önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Ders dışı olarak kullanılacak önemli etkinliklerden birinin, çocuğa düzeyine uygun masal, hikaye, roman gibi edebiyat ürünleri okutmak olduğu söylenebilir. Bu noktada çocuk edebiyatının, Türkçe dersi kapsamında değer kazandırılması açısından önemli bir yer tuttuğu düşünülmektedir.

2.1.5. Romanlarda İncelenecek Değerler

2.1.5.1. Adil Olma/Adalet Değeri

Doğruluk, dürüstlük, eşitlik ve hak gözetme gibi pek çok erdemi kuşatıcı ve kapsayıcı bir kavram şeklinde tanımlanabilecek olan adalet (Kalkışım, 2013; Erol, 2014); toplumsal düzenin, birliğin ve toplumun bekasının sağlanabilmesi için bireylerce iyi anlaşılması ve benimsenmesi gereken temel değerlerden biridir (Memiş, 2013; Kocabıyık, 2015). Kişi, işlerini adalet çerçevesinde yürütüyorsa, o kişi “adil” olarak nitelendirilir. “Adil” kavramı TDK’nin Güncel Türkçe Sözlük’ünde “ Adaletle iş gören, adaletten, doğruluktan ayrılmayan, hakkı yerine getiren, adaletli” şeklinde tanımlanmıştır.

Değerler eğitiminde adil olma/adalet kavramları önemli yer tutmaktadır. Çeşitli değer sınıflandırmalarına bakıldığında Nelson'un adalet değerini “sosyal değerler” kapsamında ele aldığı (Yazıcı, 2006); Schwartz'ın ise yaptığı sınıflandırmada bu değeri “evrenselcilik” değer grubuna dahil ettiği görülmektedir (Yılmaz, 2012; Biçer, 2013).

MEB Öğretim Programları'nda da öğrenciye verilmesi gereken değerler içerisinde “adil olma” değeri önemli bir yer tutmaktadır. Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda listelenen değerler arasında açıkça ifade edilen bu değer, Türkçe Öğretim Programları'nda tema ve konular kapsamında belirtilmiştir. 2017 Türkçe Öğretim Programı incelendiğinde, konu olarak “adalet” kavramına, eğitim- öğretim sürecinde işlenmesi öngörülen temalardan “Birey ve Toplum” ve “Vatandaşlık” konuları altında yer verildiği görülmektedir.

2.1.5.2. Aile Birliğine Önem Verme Değeri

Aile, bir toplumu ayakta tutan en küçük ve temel yapı olarak nitelendirilmektedir. TDK'nin Güncel Türkçe Sözlük'ünde de tanımı “Evlilik ve kan bağına dayanan, karı, koca, çocuklar, kardeşler arasındaki ilişkilerin oluşturduğu toplum içindeki en küçük birlik” şeklinde verilmiştir.

Türk toplumunda aile çok önemli bir yer tutmaktadır. Çünkü Türk toplumu için aile, yalnızca kan bağı olan bireyleri ifade etmemektedir; daha derin anlamlar taşımaktadır. Toplumun kültürünün, gelenek-göreneklerinin temsil edildiği; aile bireylerinin arasında sevgi ve saygıya dayalı kuvvetli bağların olduğu bir kurumdur (Alagöz, 2012). Bu bağlamda aile kurumunun birliği ve güvenliği de Türk toplumunda ön plana çıkmaktadır. Bu durumda da değer eğitiminde “aile” kavramının yer alması kaçınılmazdır. Türk Milli Eğitimi Öğretim Programlarında “aile birliğine önem verme” değeri yer almaktadır.

2017 Türkçe Öğretim Programı'nda “Milli Kültürümüz” ve “İletişim” temaları altında konu olarak doğrudan “aile” kavramı önerilmiştir. Ayrıca “Erdemler” konusu altında “sılayırahim” kavramına yer verilmiştir. Sılayırahim, “anne, baba ve akrabayı ziyaret etme” anlamına gelmektedir (TDK, 2017).

Öne çıkan değer sınıflandırmaları incelendiğinde Rokeach'ın (1973) değer sınıflandırmasında “Aile güvenliği” değerinin ulaşılması gereken, amaç değerler

arasında yer aldığı görülmektedir. Schwartz'ın (1992) değer gruplarına bakıldığında ise iki ayrı değer grubunda aileye yönelik değer kazanımı olduğu görülmektedir. “Uyma” değer grubunda “anne, baba ve yaşlılara değer verme” değeri varken, “Güvenlik” değer grubunda “aile güvenliği” değerine yer verilmiştir. Schwartz'ın sınıflandırması kapsamında genel olarak ele alındığında aile bireylerinin arasındaki sevgi, sadakat, sorumlu olma ve bağışlayıcılık gibi duygular “İyilikseverlik” değer grubunda yer almaktadır.

2.1.5.3. Bağımsızlık ve Özgürlük Değeri

Bağımsız sözcüğü Güncel Türkçe Sözlük'te “*Davranışlarını, tutumunu, girişimlerini herhangi bir gücün etkisinde kalmadan düzenleyebilen, özgür, hür*” şeklinde tanımlanmıştır. Özgür sözcüğü de benzer şekillerde tanımlanmıştır: 1. *Herhangi bir kısıtlamaya, zorlamaya, şarta bağlı olmayan, serbest, hür.* 2. *Yönetim bakımından yabancı bir gücün etkisi altında bulunmayan, başka bir yönetime bağlı olmayan, bağımsız, hür (ulus, ülke).* 3. *Kendi kendine hareket etme, davranma, karar verme gücü olan.* 4. *Tutuklu olmayan, hür.* 5. *Başkasının kölesi olmayan, hür.* 6. *Siyasi bir güç tarafından denetlenmeyen, engellenmeyen.*

Yakın anlamlı olan bu iki kavram devlet ve birey için geçerli olması yönünden birbirinden ayrılabilir. Özgürlüğün hem devlet hem bireyler için söz konusu olduğu söylenebilir. Devlet boyutunda özgürlük, o devletin bağımsız olduğunun göstergesidir. Bireyler için söz konusu olan özgürlüğün de bu bağımsızlığın sonucu olduğu söylenebilir.

Spranger (1928) özgürlük, özgürlüklere saygı duyma değerlerini “Siyasi değer” kapsamında değerlendirmiştir. Rokeach'ın (1973) değer sınıflandırmasında “Bağımsızlık” araç değeri “Özgürlük” ulaşılması istenen amaç değeri olarak gösterilmiştir. Schwartz (1992), düşünce ve eylemde bağımsızlık olarak ifade ettiği “Özyönelim” değer grubunda “özgür olmak” ve “bağımsız olmak” alt değerlerini birlikte almıştır.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kazandırılması hedeflenen değerler listesinde bağımsızlık ve özgürlük ayrı ayrı sıralanmıştır. Türkçe Öğretim Programı'na bakıldığında “Bağımsızlık” ve “Özgürlük” kavramları, Hak ve Özgürlükler teması altında ele alınmıştır. Aynı zamanda “Özgürlük”, Vatandaşlık

teması altında da gösterilmiştir. Bu iki kavramın beraber anılması sebebiyle bu çalışmada iki değere yönelik bulgular aynı başlık altında ele alınmıştır.

2.1.5.4. Barış Değeri

Barış sözcüğü Güncel Türkçe Sözlük'te "1. Barışma işi. 2. Savaşın bittiğinin bir anlaşmayla belirtilmesinden sonraki durum, sulh, hazar. 3. Böyle bir anlaşmadan sonra insanlık tarihindeki süreç. 4. Uyum, karşılıklı anlayış ve hoşgörü ile oluşturulan ortam." Şekillerinde tanımlanmıştır. Toplum huzuru için insanların diğer insanlara karşı hoşgörülü, anlayışlı ve adil yaklaşması gerekmektedir. Tüm bunlar yerine şiddete başvurulduğunda toplumun ve bireylerin iyiliği ve güvenliği tehlikeye girecek, maddi ve manevi pek çok zarar ortaya çıkacaktır. Bu tür tehlikelerle karşılaşmamak adına bireyler arası, kültürler arası, uluslararası; her türlü şiddetin ve çatışmanın sonlandırılması zorunludur. Şiddetin tüm türlerinin azaltılması veya ortadan kaldırılması sonucu toplumda barış ortamı oluşacaktır. Barış, çatışmaları olumlu sonuca bağlamak için insanların şiddetten uzaklaşarak birlikte çalışması ve insan haklarına saygı duyması olarak tanımlanabilir (Akyol, 2015). İnsanın şiddet içeren düşünce, davranış ve inanışlarından uzaklaşarak barış sağlayacak eylemlerde bulunmasının eğitimle gerçekleşeceği düşünülmektedir. Bu açıdan değerler eğitiminde barış önemli bir yer tutmaktadır. Bir değer olarak barış kavramının çocuğa öğretilmesi ve bu değerın çocuğa kazandırılması toplumsal düzen ve huzur için oldukça önemli görülmektedir (Çırak, 2013; Yılmaz, 2015).

Değer sınıflandırılmaları incelendiğinde barış değerinin, Schwartz'ın evrenselci değer grubunda yer aldığı görülmektedir. Rokeach "Barış içinde bir dünya" olarak ifade ettiği değere amaç değerler arasında yer vermiştir.

2017 Türkçe Öğretim Programı'nda "barış" kavramı, "Birey ve Toplum" teması altında işlenebilecek konu olarak verilmiştir.

2.1.5.5. Bilimsellik Değeri

Çocuğa kazandırılması hedeflenen eleştirel ve yaratıcı düşünme, araştırma, problem çözme gibi bazı temel beceriler vardır. Bu temel becerilerin kazandırılması, çocukta bilimsel bir tutum oluşmasına zemin hazırlar. Bilimsel tutum, karşılaşılan bir problemi çözüme kavuşturmak için çözüme yönelik uygun soruları sorarak çözüm yollarını mantık çerçevesinde araştırmaktır (Gücen, 2014).

Karasar (1995), bilimsel tutum gösteren bireyin açık fikirli olma, karşıt görüşlerde mantık arama, kuşkucu olma, olgular arasında nedensel bağlantı kurma, yanılma olasılığını kabul etme, düşünce ve gözlemlerinde bağımsız olabilme gibi özellikleri taşıması gerektiğini ifade etmiştir. Tüm bu özelliklere sahip bireyler yetiştirmenin, hem ülkenin bilim ve teknoloji alanında gelişip kalkınması hem de bireyin düşünsel bağlamda gelişimi açısından önemli olduğu düşünülmektedir. Bu açıdan okul öncesinden ortaöğretime kadar erken yaşlarda çocuğa bilimsellik kavramını öğretmek ve bilimsellik değerini kazandırmaya yönelik eğitim vermek önem taşımaktadır (Özden, 2012).

Bilimsellik değeri, temeli bilimsel tutumlara dayanan düşünce sistemi doğrultusunda hareket etme olarak tanımlanabilir. Bilimselliğin bir değer olarak, değer eğitiminde yer alması üretmeyi seven, eleştiriye açık, açık fikirli bireylerin yetiştirilmesinde etkili olmaktadır. Erdem (2003), bilimsel değerleri; bilimsellik, bilgiye değer verme ve bilgi üretimi için fedakarlık şeklinde ifade etmiştir.

Spranger'in (1928), değer sınıflandırmasını yaparken belirlediği 6 değerden biri bilimsellik değeridir. Spranger'den sonra Allport, Vernon ve Lindzey (1960) de değerler sisteminin 6 boyutunun olduğunu ifade etmiş ve bu boyutlardan birinin bilimsellik olduğunu belirtmişlerdir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programlarında yer alan değerler listesinde de bilimsellik değerine yer verilmiştir. Açıkça bir değer listesi verilmeyen 2017 Türkçe Öğretim Programı'na bakıldığında ise bilimsellik kavramı "Bilim ve teknoloji" teması olarak ele alınmıştır. Bu temaya yönelik alt konular ise bilim insanları, bilim okuryazarlığı, bilişim okuryazarlığı, etik, girişimcilik, haberleşme, hayal gücü, iletişim, keşif ve icatlar, matematik okuryazarlığı, merak duygusu, olay, olgu, patent, sosyal medya, tasarım, teknoloji, telif, ulaşım, yenilikçilik vb. şeklinde sıralanmıştır.

2.1.5.6. Çalışkanlık Değeri

İnsanın başarı elde edebilmesi için amaçları doğrultusunda sürekli olarak sabırlı bir şekilde çaba sarf etmesi gerekmektedir. Bu çaba ve çalışmalar sonucunda birey istediği başarıya ulaşır ve hem kendisi hem de içinde bulunduğu toplum için refah düzeyini arttırmış olur. Aynı zamanda gayretli ve çalışmayı seven yani çalışkan bireyler toplum tarafından takdir görür. Çünkü çalışkan ve üretken olmak sadece

kişisel gelişim için yapılan etkinlikler değildir. Bireyler kendi kişisel gelişimlerinin yanı sıra topluma yararlı işler yapmak için de çalışır ve üretir.

Bir değer olarak çalışkanlık Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler listesinde yer almaktadır. 2017 Türkçe Programı'nda ise "Kişisel Gelişim" teması altında ele alınmıştır.

2.1.5.7. Dayanışma Değeri

Dayanışma Türkçe Sözlük'te "*Bir topluluğu oluşturanların duygu, düşünce ve ortak çıkarlarda birbirlerine karşılıklı bağlanması.*" şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanımdan da yola çıkılarak dayanışmanın, birey ile toplum arasındaki bağı güçlendirdiğini ve toplumda bütünleşmeyi sağlayan en kuvvetli araçlardan biri olduğu söylenebilir (Yılmaz, 2015).

İşbirliği, birlik ve beraberlik, yardımlaşma kavramlarını da içerisinde barındıran dayanışma, bir değer olarak, ilköğretimde çocuğa kazandırılması hedeflenen değerler arasında yer almaktadır. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda değerler listesinde yer alırken, 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda "Erdemler" ve "Birey ve Toplum" temaları altında belirtilmiştir.

2.1.5.8. Duyarlılık Değeri

Duyar, Türkçe Sözlük'te "Duygulu" şeklinde ifade edilirken, duyarlık "Zayıf bir etkiye karşı, tepki gösterebilme yeteneği" olarak tanımlanmaktadır. Duyarlılık insani bir değer olarak ele alındığında ise; bu kavramın hoşgörü, merhamet, acıma, empati gibi duyguları içinde barındırdığı söylenebilir. Bu duygular bireyin diğer bireylerle, dahil olduğu toplumla ve yaşadığı çevreyle arasında bir bağ kurar. Bu bağ aynı zamanda bireyde bir bilinç oluşmasını sağlar. Bu bilinç bireylere ve topluma yani insanlara olduğu kadar doğaya, kültüre, tarihe yönelik de gelişmektedir.

Duyarlı ve bilinçli bireyler yetiştirmek için çocukluk döneminden itibaren verilen eğitim ve özellikle değer eğitimi önemli görülmektedir. Sosyal Bilgiler Programı'nda kazandırılması hedeflenen değerler arasında doğrudan "duyarlılık" ele alınmıştır. Ancak 2017 Türkçe Öğretim Programı'na bakıldığında doğrudan duyarlılık ele alınmamış; "Erdemler" temasının altında merhamet, vicdanlı olma gibi

duygular verilmiştir. Ayrıca “Sanat” temasının altında da “estetik duyarlılık” yer almaktadır.

2.1.5.9. Dürüstlük Değeri

Dürüst, bir sıfat olarak TDK Sözlük’te “Sözünde ve davranışlarında doğruluktan ayrılmayan, doğru (kimse)” şeklinde tanımlanmıştır. Bu niteliğe sahip olmanın kişiler arasında sağlıklı ilişkiler kurulmasında temeli oluşturduğu söylenebilir. Çünkü bir insanın başka bir insanla ilişkisini sürdürebilmesi, karşısındaki insana güven duyması ile doğrudan bağlantılıdır. Dürüstlük, bireyin, toplumda saygınlığını korumasını sağlayan bir erdemdir. Çünkü herkesçe önemi ve gerekliliği kabul edilmiş, evrensel bir sosyal değerdir (Biçer, 2013; Çırak, 2013).

Değer eğitimi içerisinde de önemli bir yer tutan dürüstlük, Rokeach (1973) tarafından araç değer olarak gösterilmiştir. Schwartz (1992) da dürüstlük değerini iyilikseverlik değer grubunda ele almıştır.

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda da dürüstlük, kazandırılması hedeflenen değerler arasında yer almaktadır. 2017 Türkçe Programı’nda bu değer “Erdemler” teması altında önerilen konular arasında verilmiştir.

2.1.5.10. Estetik Değeri

Estetik, duygusallığın sağladığı bilgilerin bilimi şeklinde nitelendirilmektedir (Ergün, 2008). Türkçe Sözlük’te de “Sanatsal yaratının genel yasalarıyla sanatta ve hayatta güzelliğin kuramsal bilimi, güzel duyu, bedii, bediiyat; Güzellik duygusu ile ilgili olan; Güzellik duygusuna uygun olan” biçimlerinde tanımları verilmiştir. Estetik sözcüğü ilk defa 18. yüzyılda Baumgarten tarafından kullanılmıştır ve Baumgarten bu sözcüğü, duyuşal bilginin doğruluğu ve yetkinliği şeklinde ifade etmiştir (Mazman Budak, 2012; Güden, 2013).

Bir değer olarak estetik kavramının öğretilmesi ve kazandırılmasında güzellik duygusuna hitap eden doğal varlıklar, tarihi mekanlar, nesnelere, yapıtlar, kültür ve sanat varlıklarının tanıtılması önemli görülmektedir (Mazman Budak, 2012). Değer eğitimi kapsamında estetik değerler, Spranger (1928) tarafından yapılan değer sınıflandırmasında 6 değer grubundan biri olarak kabul edilmiştir. Spranger’e (1928) göre estetik değerler arasında bireysel üslup ve sanatlı anlatım özelliği kazandırma,

hayal gücünü geliştirme gibi değerler yer almaktadır. Bu değere sahip olan kişi, simetri ve uyuma önem verir. Bir başka değer sınıflandırma çalışması yapan Schwartz (1992) estetik kavramına doğrudan yer vermezken, Hazcılık değer grubunda bireysel zevke ve hazza yönelim üzerinde durmuştur. Özel olarak ele alındığında “güzellik duygusundan hareketle hayattan zevk alma”nın estetik değeri ile ilişkisi olduğu düşünülmektedir.

Öğretim programlarına bakıldığında Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda estetik, kazandırılması hedeflenen değerler arasında yer almaktadır. 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda bu değer “Sanat” teması altında “estetik duyarlık” şeklinde önerilen konular arasında verilmiştir.

2.1.5.11. Eşitlik Değeri

Toplumunu oluşturan bireyler cinsiyet, yaş, ırk, meslek grubu, ekonomik durum gibi pek çok açıdan farklılık gösterebilirler. Bu farklılıklar, hiçbir bireyi toplumsal ve siyasi haklar yönünden diğerinden üstün tutmamaktadır. Bir toplumdaki bireylerin hepsi kanunlar önünde eşittir ve eşit haklara sahiptir. Bu durum eşitlik olarak ifade edilmektedir. Eşitlik Türkçe Sözlük’te de “1. İki veya daha çok şeyin eşit olması durumu, denklik, müsavilik, müsavat, muadelet. 2. Kanunlar yönünden insanlar arasında ayırım bulunmaması durumu. 3. Bedensel, ruhsal başkalıkları ne olursa olsun, insanlar arasında toplumsal ve siyasi haklar yönünden ayırım bulunmaması durumu.” şeklinde tanımlanmıştır.

Bir değer olarak eşitlik, Rokeach’ın (1973) değer sınıflandırmasında amaç değerler arasında yer almaktadır. Schwartz’ın (1992) değer sınıflandırmasında da eşitlik değerine yer verilmiş ve “evrenselcilik” değer grubunda belirtilmiştir.

Değer eğitimi kapsamında 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda eşitlik değeri, çocuğa kazandırılması hedeflenen değerler arasında yer almaktadır. 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda ise “Hak ve Özgürlükler” ve “Vatandaşlık” temaları altında konu olarak verilmiştir.

2.1.5.12. Saygı Değeri

Toplumda düzeni ve bireyler arası uyumu sağlayan temel değerlerden birisi de saygıdır. Saygı, toplum yapısındaki temel değerlerden olduğu gibi eşitlik,

duyarlık, sevgi gibi birçok değerin de temeli sayılmaktadır (Türk, 2009). Türkçe Sözlük'te saygı, “1. Değeri, üstünlüğü, yaşıllığı, yararlılığı, kutsallığı dolayısıyla bir kimseye, bir şeye karşı dikkatli, özenli, ölçülü davranmaya sebep olan sevgi duygusu, hürmet, ihtiram. 2. Başkalarını rahatsız etmekten çekinme duygusu” şeklinde tanımlanmaktadır.

Çırak (2013), saygının, yalnızca küçüğün büyüğe veya büyüğün küçüğe duyduğu ihtiram şeklinde algılanmaması, sosyal yapının her alanı ve her aşamasında karşılaşılan çok önemli bir kültür ögesi olarak düşünülmesi gerektiğini vurgulamıştır. Türk (2009) tarafından saygının “öz saygı-diğer insan ve varlıklara saygı” ve “evrensel-yerel” şeklinde birden çok boyuta sahip olduğu ifade edilmiştir. Öz saygı, kişinin kendisine duyduğu saygı olarak ifade edilebilir. Kişinin kendi dışındaki diğer insanlara, varlıklara, çevreye ve içinde yaşadığı kültüre saygı duyması da çok önemlidir. Evrensellik ve yerellik açısından bakıldığında tüm insanlara sırf insan oldukları için değer vermeyi içermesi, kavramın evrensel bir boyutu olduğunu; kültürel açıdan neye saygı duyulacağıının, içinde bulunulan topluma ve geleneğe bağlı olması da yerel bir boyutu olduğunu göstermektedir (Türk, 2009). Hangi boyuta dahil olursa olsun, saygının ayırım gözetmeksizin karşılıklı olması esastır.

Değer eğitiminde saygı, diğer birçok değerin temelini oluşturmasından kaynaklı önemli bir yer tutmaktadır. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda çocuğa kazandırılması hedeflenen değerler arasında yer almaktadır. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda saygı, “Erdemler”, “Birey ve Toplum” ve “Kişisel Gelişim” temaları altında ele alınmıştır.

2.1.5.13. Sevgi Değeri

Sevgi, Türkçe Sözlük'te “insanı bir şeye veya bir kimseye karşı yakın ilgi ve bağlılık göstermeye yönelten duygu” şeklinde tanımlanmıştır. İnsanın başta kendisi olmak üzere insanları ve içinde yaşadığı dünyayı koşulsuz sevmesi, kişinin kişilik gelişimini ve yaşam kalitesini olumlu yönde etkileyecektir. Bu kapsamda sevginin geliştirici, yaşatıcı ve bağlayıcı nitelikte bir değer olduğu söylenebilir (Akyol, 2010; Erol, 2014).

Hayatın her alanında başarılı olmak, refaha ulaşmak sevginin içselleştirilmesiyle yakinen ilgilidir. Sevgi değeri yok sayılırsa, insan duygusal,

zihinsel, psikolojik, sosyal ve bunların yanı sıra fizyolojik olarak da zarara uğrayabilir (Ergen, 2017). Zarar görmemek ve her açıdan sağlıklı bir yaşam sürmek adına sevgi her boyutuyla özümsemelidir. İnsan, Allah, doğa, çocuk, ana-baba, vatan sevgisi başta olmak üzere sevginin pek çok boyutu bulunmaktadır. Sağlıklı bir yaşam sevginin tüm boyutlarının birbiriyle ilişkili ve uyum içerisinde olmasına bağlıdır (Erol, 2014).

Bir değer olarak sevginin değer eğitiminde önemli bir yer tuttuğu söylenebilir. Çünkü sevginin diğer değerlerin özünü oluşturan temel değerlerden olduğu düşünülmektedir (Akyol, 2010). Çeşitli değer sınıflandırmalarına bakıldığında Spranger'in (1928), sevgi değerini "sosyal değer" olarak aktardığı görülmektedir. Ona göre en yüksek sevgi insan sevgisidir. Rokeach (1973), sevgi dolu/sevecen olmayı bir araç değer olarak görür. Schwartz (1992) ise sevgiyi olgun sevgi şeklinde ele alır ve "iyilikseverlik" değer grubunda sevgi değerine yer verir.

Türkiye'deki öğretim programlarında da sevgi değerine yer verilmiştir. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda sevgi değeri, çocuğa kazandırılması istenen değerler arasında açıkça belirtilmiştir. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda sevgiye, "Duygular" ve "Erdemler" temaları altında yer verilmiştir.

2.1.5.14. Sorumluluk Değeri

Bireyin, kendisine veya diğer kişi ve olaylara karşı yerine getirmekle yükümlü olduğu görevlerin ve bu görevlerden doğacak sonuçların bilincinde olması sorumluluk duygusu ile alakalıdır. Sorumluluk, Güncel Türkçe Sözlük'te "*Kişinin kendi davranışlarını veya kendi yetki alanına giren herhangi bir olayın sonuçlarını üstlenmesi*" şeklinde tanımlanmıştır.

Bir değer olarak sorumluluk Schwartz'ın (1992) sınıflamasında "İyilikseverlik" değer grubundaki alt değerler arasında yer almaktadır. Rokeach (1973) ise sorumlu olmayı ve görev bilinci taşımayı araç değerler olarak görmektedir. Sorumluluk bilinci kazandırma, bir değer olarak Spranger'in (1928) değer sınıflandırmasında da yerini almıştır ve sosyal değerler arasında ifade edilmiştir.

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda açıkça belirtilmiş olan sorumluluk değeri, 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda iki ayrı tema altında ele

alınmıştır. Bunlar biri “Kişisel gelişim”dir. Bu bağlamda sorumluluğun, sağlıklı bir kişilik ve karakter oluşumunda önemli bir yapı taşı olarak görüldüğü söylenebilir. Türkçe Öğretim Programı’nda bu kavramın yer aldığı diğer tema ise “Vatandaşlık”tır. Sorumluluk duygusunu taşıyan birey; çalışkan, bilinçli, duyarlı, güvenilir nitelikler taşıyacağından toplumun gelişiminde de büyük rol oynar. Ülkesindeki sorunlara karşı kendini sorumlu hisseder (Erol, 2014).

2.1.5.15. Tasarruf Değeri

Tasarruf sözcüğü, Güncel Türkçe Sözlük’te “Tutum” sözcüğüyle karşılanmaktadır. Tutum ise, “*Para veya herhangi bir şeyi dikkatli kullanma, idare, idareli tüketme, iktisat, tasarruf, ekonomi.*” şeklinde tanımlanmaktadır. Tutumlu olmak zaman, emek, para vs. her türlü gereksiz harcamadan kaçınmayı gerektirir.

Bir değer olarak tasarruf bilincinin çocuklara kazandırılması bireysel fayda sağlayacağı gibi ülkenin de ekonomisine katkı sağlayacak ve sınırlı kaynakların korunmasında etkili olacaktır. Bu bağlamda tutumlu olmayı savurganlığa tercih etme Türk Milli Eğitiminde kazandırılması hedeflenen değerlerden biri olmuştur. 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda sıralanan değerler arasında “tasarruf” da yer almaktadır ve bireyin, sahip olduğu kaynakları bilinçli kullanarak tasarrufta bulunması gerektiğine dair değer kazanımları vardır.

Spranger (1928), değer sınıflandırma çalışmasında belirlediği 6 değer grubundan birini “ekonomik değer” olarak aktarmıştır. Bu grup kapsamına tutumlu olma, kazancını doğru kullanma gibi değerler girmektedir.

2.1.5.16. Vatandaşlık ve Vatanseverlik Değeri

Türkçe Sözlük’te vatan sözcüğü için “*1. Bir halkın üzerinde yaşadığı, kültürünü oluşturduğu toprak parçası, 2. Memleket.*” şeklinde tanımları verilmiştir. Birey doğup büyüdüğü toprakların kültürünü, düzenini, bekasını gözetmekle yükümlüdür. Bu doğrultuda her bireyin vatandaşlık sorumlulukları vardır. İyi birer vatandaş olabilmek için vatandaşlığın duygusal boyutu olarak nitelendirilen vatanseverlik değerini benimsemiş olmak gerekmektedir (Kurt, 2007). Vatanseverlik değeri, vatandaşlık bilinciyle oluşur. Vatanseverlik değerini benimsemiş bireyler vatandaşlık hak ve sorumluluklarını bilir ve ona göre hareket ederler; ülkeyi ve halkı

tehlikeye atacak unsurlara karşı duyarlılık sahibi olup çözüm üretebilirler; kültürel mirası koruma bilincine sahiptirler (Avcı, İbret ve Karasu Avcı, 2017).

Vatanseverlik değeri Schwartz (1992) tarafından Güvenlik değer grubunda toplumun sürekliliği için “ulusal güvenlik, toplumsal düzenin sürmesini istemek” şeklinde ele alınmıştır. Değer olarak vatanseverlik Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’nda çocuğa kazandırılması istenen değerler arasında belirtilmiştir. 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda ise bu kavrama “Milli Mücadele ve Atatürk”, “Milli Kültürümüz” ve “Birey ve Toplum” temaları altında yer verilmiştir.

2.1.5.17. Yardımseverlik Değeri

Yardım, kendi gücünü ve imkanlarını başka birinin iyiliği için kullanma anlamına gelmektedir (TDK, 2017). Başkalarının ihtiyaçlarına duyarsız kalmamak toplumdaki birlik, refah ve düzen için önemli bir tutumdur. Kendinden başka bireylerin de iyiliğini gözetmek, onlara yardım etmeyi istemek yardımseverlik değerine sahip olduğunu gösterir.

Aktepe (2010) yardımseverliği, ”toplumda dayanışmanın ve bağlılığın sonucu olarak ortaya çıkmış bir dizi davranışlar bütünüdür” şeklinde tanımlamıştır. Yetim (2015) de yardımseverliğin “iyi değerlerin ve maddi imkanların paylaştıkça çoğalacağına inanan erdemli insanların ortaya koyabileceği bir davranış biçimi” olduğunu söylemiştir. Bu bağlamda yardımseverlik değeri, bireyi bencillikten arındırarak yalnızca bireysel iyiliği düşünmenin dışında toplumsallığa ve dayanışmaya yönlendirmesi bakımından önemli bir yer tutmaktadır (Gökçe, 2008; Alagöz, 2012).

Bir değer olarak yardımseverlik, Spranger’in (1928) değer sınıflandırmasında “sosyal değer”ler arasında yer almaktadır. Schwartz’ın (1992) değer sınıflandırmasında ise “İyiliseverlik” değer grubunda yer almaktadır. Rokeach (1973) da, yardımsever olmayı bir araç değer olarak nitelendirmiştir.

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı’na bakıldığında da yardımseverliğin çocuğa kazandırılması hedeflenen değerlerden biri olduğu görülmektedir. 2017 Türkçe Öğretim Programı’nda bu kavram, “Erdemler” konusu altında belirtilmiştir.

2.1.6. Çocuk Edebiyatı

Edebiyatın, çocukların geleceğini ve hayatını önemli ölçüde etkilediği söylenebilir. Çocuğun bilişsel gelişiminde, gözlemlene, karşılaştırma, sınıflama, eleştirme ve düşünme yeteneğinin gelişmesinde en belirleyici ve etkili iletişim aracının kitap olduğu düşünülmektedir (Köseler, 2009). Bu bağlamda, çocuk edebiyatı; gelişme ve yetişme dönemindeki çocukların temel dil becerilerini geliştirirken; hayal, duygu ve düşünce evrenini genişleten, yaşamını zenginleştiren, onlarda “güzellik” duygusu uyandıran sözlü ve yazılı ürünlerin genel adı şeklinde tanımlanabilir (Gökçe ve Sis, 2011).

Pek çok araştırmacı çocuk edebiyatını benzer şekilde tanımlamıştır. Şirin (2007), çocuk edebiyatını, çocukların büyüme ve gelişmelerine, hayal, duygu, düşünce ve duyarlılıklarına, zevklerine, eğitilirken eğlenmelerine katkıda bulunmak amacı ile gerçekleştirilen çocuksu bir edebiyat olarak tanımlamıştır. Sever’e (2002) göre de, erken çocukluk döneminden başlayıp ergenlik dönemini de kapsayan bir yaşam evresinde, çocukların dil gelişimi ve anlama düzeylerine uygun olarak duygu ve düşünce dünyalarını sanatsal niteliği olan dilsel ve görsel iletilerle zenginleştiren, beğeni düzeylerini yükselten ürünlerin genel adıdır. Demirel (2010) de çocuk edebiyatı için, temel malzemesi dil olan ve bu dil aracılığıyla çocuğun gelişim özelliklerini dikkate alan, onların hayal dünyalarına hitap eden, onları bayağılıktan ve çirkinlikten uzak tutan, onun anlama kavrama ve yorumlama yeteneklerine katkıda bulunan, onu bir yandan eğitirken bir yandan da eğlendiren, ona hoşça vakit geçirten yazılı ve sözlü eserlerin bütününe verilen ad şeklinde bir tanım yapmıştır.

Çocuk edebiyatı ürünleri, çocuk duyarlılığıyla işlenmiş, çocuk düzeyine uygun bir dille kaleme alınmış metinlerdir (Karatay, 2007). Hitap ettiği kesimin çocuklar olmasından dolayı farklı pek çok özelliğe sahip olan çocuk edebiyatı, sadece eğlendirme değil, aynı zamanda eğitime amacı güder. Ancak bu eğitim doğrudan değil örtük şekilde olmalıdır. Çünkü çocuk kendine dayatma yoluyla bir ders verilmek istendiğini fark ederse, edebiyattan uzaklaşmaya başlayabilir. Çocuğun iç dünyasına hitap ederken eğitici tarafını kurguyla harmanlayan eserler çocuklar için her zaman önceliklidir (Barış, 2011).

Tüm bu tanımlar çocuk edebiyatının ne olduğunu ve işlevini belirtirken Şirin (2007) çocuk edebiyatının ne olmadığını da ifade etmiştir ve ona göre, çocuk

edebiyatı çocuklara çocukluğu veya çocuğun kendisini anlatmaz. İyi ve nitelikli çocuk kitaplarının, çocuğu çocukluğundan çıkararak kendi dünyasına götürmesi beklenir.

Çocuk edebiyatının pek çok işlevi vardır. Bunlardan ilki hitap ettiği kesim olan çocukları; sanat aracılığıyla estetik değerler sunarken pek çok yönden geliştirmek ve aynı zamanda eğlendirmektir. Bunun dışında çocuklara okuma sevgisi aşılayıp alışkanlık kazandırma işlevi de vardır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltebilen, zamanla çocuklara okuma kültürü kazandırabilen bir nitelikte olmalıdır (Sever, 2003).

Çocuğa yönelik edebi metinler çocuğa farklı dünyalar sunmalıdır. Çocuğun her gün çevresinde gördüğü yaşantıları, sıradan ve aşına olunan sözlerle tekrar eden kitaplar, çocuğun dikkatini çekmekten uzaklaşır. Bu nedenle sıradan ve yapay bir öğreticiliği temel alan yayınlar yerine çocuğun ihtiyaçlarına karşılık verecek kitaplar ortaya konmalıdır (Sever, 2003). Sanatsal iletiler aracılığıyla topluma karşı duyarlılık kazanan birey tepkilerini bilinçlendirmeye yönelir. Her şeyden önce çocuğun bu yetkinliği kazanabilmesi için sanatçının bakış açısı ve duyarlılığını anlayıp kavraması gerekmektedir (Barış, 2011).

Nitelikli edebiyat ürünleri, çocuğun dünyasına zenginlik katar, güzellik duygusunu ve edebi zevkini geliştirir (Şirin, 2007). Böylece zamanla çocuğun kendi beğenisi oluşmaya başlar ve okumayı alışkanlık haline getirdikten sonra kendi beğenileri doğrultusunda tercihlerini yapar.

Edebiyat, çocuklarda kişilik oluşumunda önemli bir paya sahiptir. Sezdirdiği değerler çizgisinde bireyin toplumsallaşmasına katkı sağlar ve böylece kişilik gelişimi toplumsal bir çerçevede gerçekleşir (Barış, 2011).

2.1.6.1.Çocuk Edebiyatının Temel Öğeleri

Çocuk edebiyatını oluşturan öğeler, edebi metnin içeriğine bağlı olarak bir farklılık göstermekle birlikte, genelde belli birtakım unsurlardan meydana gelmektedir (Başegmez Tıgılı, 2014). Sever (2002), çocuk edebiyatının temel öğelerini; karakter, konu, ileti, dil-anlatım ve resim şeklinde belirtmiştir. Demirel (2010) de benzer şekilde dil ve üslup, konu- tema, ileti, kahramanlar/ karakterler ve resim olarak çocuk edebiyatını oluşturan öğeleri sıralamıştır.

Yeşildağ, "çocuk edebiyatı ürünlerinde konular, bilimsel ideolojiler doğrultusunda işlenilmemeli, bunun yerine çocuğun ulaşması istenen çağın özelliklerine uygun olarak seçilmelidir; çocuğa açıktan açığa ders verircesine olmamak koşuluyla metinlerde olumlu tiplere mutlaka yer verilmelidir; ürünlerde, Kdilin de anlaşılır ve çocuk dünyasına uygun olması gereklidir." şeklinde çocuk edebiyatının temel öğelerine ilişkin görüş bildirmiştir (Yeşildağ, 2000:118).

2.1.6.1.1. Konu

Konu, bir eserde ya da metinde anlatılanların bütünüdür. Diğer bir deyişle eserin bütününde anlatılanlardır (Başegmez Tıgılı, 2014). Eserlerin oluşturulma aşamasında yetişkinlere yönelik bir konu sınırlaması olmamasına rağmen, okuyucu kitlesi çocuklar olduğu zaman daha dikkatli davranılması gerekmektedir (Bulut, 2018). Konuların seçiminde ve anlatımında çocukların gelişim düzeyi göz önünde bulundurulmalıdır.

Çocuk kitaplarında ele alınacak konuların bazı temel özellikleri taşıması gerekmektedir. Konu, çocukların bireysel ilgi ve gereksinmelerine yanıt vermeli ve çocukların iç dünyasında sevgi, dostluk, barış gibi değerlerin gelişmesine katkı sağlamalıdır (Sever, 2002). Konuların, iyi veya kötü; değerli veya değersiz; çirkin veya güzel şeklinde nitelendirilmesi doğru değildir. Örneğin sevgi, adalet, yardımseverlik gibi konuların çağı ve hitap ettikleri yaş düzeyi olmadığı gibi, soyluluğu ya da sıradanlığı yoktur (Özdemir, 2002:19). Oğuzkan'a (2006) göre, çocuk yayınlarında konu seçimi çok önemlidir. Bu seçimde, evrensel nitelik taşıyan değerlerin yanı sıra çocukların dünyasına ayrı bir renk ve kişilik kazandıran milli değerlerin, gelenek ve göreneklerin de göz önünde tutulması gerekir.

Çocuk kitaplarında tema ve konu ilişkisinin güçlü kurulması, metnin akla yakın ve inandırıcı olması açısından önemlidir. Konu; metindeki olay, yer, zaman ve karakter gibi temel bileşenleri mantıklı bir olay örgüsü içinde bir arada tutar. Böylece anlamlı bir bütün oluşturarak okuma eyleminin kesintiye uğraması engellenir. Konu ve olaylar birbiriyle tutarlı bir şekilde ilerlemelidir (Karatay, 2011).

Çocukların okuma ilgilerinin gelişim düzeylerine bağlı olarak değişebileceğini belirten Karatay (2011), farklı yaş gruplarına yönelik işlenebilecek konuları aşamalar şeklinde göstermiştir:

1. Aşama (2–7 yaş): anne, kardeş, aile sevgisi, özellikle olağanüstü ve gizemli olaylar ve doğa olayları, hayvanlar, gezi;
2. Aşama (7–9 yaş): insan, doğa ve hayvan sevgisi, olağanüstü;
3. Aşama (9–12 yaş): kahramanlık, macera, mizah-komiklik, gezi ve fantastik;
4. Aşama (12-15 yaş): sevgi, kahramanlık-tarih, gezi, bilim-kurgu, macera, mizah-komiklik, korku-gerilim

2.1.6.1.2. Karakterler/Kahramanlar

Yapıtlarda olayı sürükleyen, yaşayan en önemli kişiye ya da anlatılanlarla doğrudan ilgili olan, anlatımı yönlendiren kişiye “baş kişi”, “temel kişi” ya da “baş kahraman” adı verilir (Sever, 2002).

Farklı yaş gruplarından çocuklar, okudukları kitaplardaki kahramanlarla kendilerini özdeşleştirirler. Yazar bu özdeşleştirme durumunu göz önünde bulundurarak hareket etmeli ve kahramanlarını da bu doğrultuda seçmelidir. Çocuk kitaplarında yoğun bir kahraman grubu bulunmamalı, çocuğun karmaşık ilişkileri yorumlayacak düzeyde olmadığı göz önünde bulundurularak diğer kahramanlar bir ana kahraman çevresinde açık tanımlarla belirtilerek anlatılmalıdır (Yalçın ve Aytaş, 2012).

Kahramanlar, çocuklar için örnek teşkil ettiklerinden bazı özellikleri taşımalarıdır (Karatay, 2011). Kahramanlar,

- Evrensel ve ahlaki değerlere saygılı olmalı,
- İyiliğin ve doğruluğun savunucusu olmalı,
- Barış yanlısı olmalı,
- Çevrenin ve kültürel değerlerin koruyucusu olmalı,
- Adil, çalışkan, özverili, yardımsever vb. olumlu kişilik özelliklerini taşımalarıdır.

2.1.6.1.3. Dil ve Anlatım

Dil ve anlatım, çocuk kitaplarında konuların, iletilerin, olayların, kişilerin çocuğa göre aktarımını sağlayan araç görevindeki unsurdur (Başegmez Tıgılı, 2014). Çocuk kitaplarında anlatım sade olmalıdır; gereksiz sözcükler yer almamalı, duruluk, akıcılık, açıklık gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Çocuğun merak

duygusunu arttıran ve eserin başından sonuna kadar bu duygusunu canlı tutabilecek unsurlarla bezenmiş bir anlatım olmalıdır (Demirel, 2010).

Çocuğun günlük hayatında kullanmadığı, kendisine yabancı olan kelimeler yer almamalıdır. Çocuğa yönelik edebi metinlerde çocuğun anlamını bilmediği, ancak cümle ve anlatım tekniğinden, çağrışım yoluyla anlamlandırıldığı belirli sayıda bilinmeyen ifadelere yer verilmelidir. Çocuk kitaplarında aranacak bazı dil ve anlatım özellikleri vardır. Bunlar Nas (2014) tarafından şu şekilde sıralanmıştır:

- Çocuğun dil ve düşünce evrenine uygun olma;
- Ölçülü bir biçimde sözcük varlığını geliştirme;
- Yalın, arı, içtenlikli olma;
- Akıcı, canlı olma ve dil becerisi kazandırma;
- Yabancı sözcüklerin yazılışlarını ayrıç içinde verme,
- Kısa olmak koşuluyla betimlemelere yer verme;
- Noktalama işaretlerini titizlikle kullanma

Bunların yanı sıra dilbilgisi anlamında da dikkat edilmesi gereken bazı noktalar söz konusudur. Yerli yersiz sıfat kullanımından kaçınmak, edilgen yerine etken çatılı eylemlere yer vermek, az kullanılan ya da söylenişi zor olan sözcükleri kullanmamak, ahenk ve tekrarlardan yararlanarak dil ve anlatımı etkili duruma getirilebilmek bu noktalardan bazılarıdır (Bulut, 2018).

2.1.6.2.Çocuk Edebiyatının Amaçları

Geleceğin yetişkinleri olan çocuklar için her yönüyle farklılıklar taşıyan edebiyatın çocuk edebiyatı adıyla yeni bir alanın oluşması ve çocuk edebiyatına ihtiyaç duyulma nedeni üzerine çeşitli fikirler sunulmuştur. Çocuk edebiyatı ürünlerinin çocuk için anlamlı olabilmesi için belli amaçlar çerçevesinde yayımlanmış olmalıdır.

Zengin'e (2002) göre, çocuk edebiyatı ürünleri, çocuğun güven duygusu, başarma, ait olma, sevme, sevilme, oyun, estetik duygusu vb. ruhsal ihtiyaçlarını karşılayabilecek; değişik yaş gruplarının ilgi alanlarına hitap edebilecek; çocuğun zihinsel, algısal, sosyal ve duygusal gelişimini destekleyen çeşitli konu ve kavramları yansıtabilecek niteliklerde olmalıdır.

Çocuk edebiyatının amaçlarını Karatay (2007) şu şekilde sıralamıştır:

1. Bilgilendirme,
2. Zevk verme,
3. Çocuğa yaşamı tanııtma,
4. Kendine güven duygusunu geliştirme,
5. Başarma isteği uyandırma,
6. İnsana ve çevreye karşı duyarlı olma bilincini kazandırma,
7. Çocuğu sosyalleştirme,
8. Öğrenmeye karşı olumlu tutum geliştirme,
9. Farklı alanlara ve kavramlara karşı ilgi uyandırma,
10. Güzellik ve estetik gibi duyuşsal ihtiyaçları karşılama,
11. Çocukta dil gelişimini sağlama,
12. Çocuğun zihinsel gelişimine katkı sağlama,
13. Hayal gücünü ve yaratıcı düşünme yeteneğini geliştirme,
14. Kişilik gelişimine olumlu katkılarda bulunma,
15. Kitabı sevdirmeye; kitabın vazgeçilmez bir eğlenme, öğrenme ve bilgilenme aracı olduğunu fark ettirme,
16. Okul öncesinde dinlediğini anlama ve görselleri anlamlandırma; okul döneminde bunlara ek olarak metin ve görsel okur yazarlığını geliştirme,
17. Düşündüklerini ve hissettiklerini yazı yoluyla anlatma isteği uyandırma.

Gönen (1998) tarafından da şu şekilde belirtilmiştir:

1. Çocukların değişik yaşlarda ilgi duydukları konuları göz önüne almak,
2. Çocuğun psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak ve olumlu kişilik gelişimini sağlamak,
3. Çocuğun dil gelişimini, estetik duygusunu, zihinsel gelişimini, dinleme yeteneğini ve yaratıcı hayal güçlerini geliştirmek,
4. İyi kitap kavramını (fiziksel, içerik ve resim özellikleri bakımından) verilen uygun örneklerle ve farklı türlerle kazandırmak,
5. Çocukları günlük yaşantının gerçekleri konusunda bilgilendirmek, aynı zamanda kitabın eğlence ve bilgi kaynağı olduğunu öğretmektir.

2.1.6.3.Çocuk Edebiyatının Türkçe Eğitiminde Yeri

Edebiyat; olay, duygu ve düşünceleri sözle veya yazıyla anlatma sanatıdır. Olay, duygu ve düşüncelerin çocukların seviyelerine, ilgi ve ihtiyaçlarına uygun olarak anlatılmasıyla ortaya çıkan edebiyat ise çocuk edebiyatıdır (Tozman, 2009).

Çocuk kitaplarının çocuğa yönelik pek çok işlevi vardır. En önemli işlevlerinden biri, çocukta dil becerilerini geliştirme ve dile yönelik duyarlılık kazandırmadır. Çocuğun yeni kavram ve kelimeleri doğrudan öğrendiği kitaplar dilin doğasına ve kurallarına yönelik farkındalık kazanmasını sağlar (Gönen, Katrancı, Uygun ve Uçuş, 2011). Bu bağlamda çocuğun dil becerilerinin gelişimini desteklemesi açısından çocuk edebiyatı ürünleri önemli rol taşımaktadır.

Temel dil becerileri, “dinleme-okuma” ve “konuşma-yazma” olarak anlama ve anlatma süreçlerini oluştururlar. Anlama ve anlatma becerileri okul öncesi dönemden başlayarak çocuk edebiyatı ürünleriyle desteklenerek, örgün eğitim içerisinde amaçlı beceriye dönüşürler. Dinleme ve konuşma becerilerinin gelişiminde çocuk edebiyatı okul öncesi döneme büyük katkı sağlar. Dinleme ve konuşma becerileri amaçlı yönde gelişen çocuk, ilkokul ve ortaokul süreçlerinde okuma ve yazmayı öğrenir.

a. Okuma Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı

Bireyin yaşamını şekillendiren birçok eğitim ortamının ana malzemesi çocuk edebiyatından sağlanır. İlk okuma ile başlayan okuma eylemi, bireyin farklı edebi ürünleri sürekli ve amaçlı bir şekilde okuması ile bir süre sonra alışkanlık haline gelir. Çocuk edebiyatının bu bakımdan en büyük katkısının okuma becerisine yönelik olduğu söylenebilir (Baş, 2012).

Eğitim yoluyla kazanılan tek anlama becerisi olan okumanın çoğunlukla yazıya bağlı olduğu söylenebilir. Okuma eğitimine yönelik esas amaç okuma kültürünün oluşmasını sağlamaktır. Çocuğa yönelik edebi ürünlerin çok büyük kısmı bu nedenle okuma odaklıdır. Yazılı olarak hazırlanmış tüm çocuk edebiyatı ürünleri de Türkçe öğretiminde okuma becerisinin geliştirileceği eğitim ortamlarında kullanılacak malzemeleri oluşturmaktadır (Baş, 2012).

Çocuk edebiyatı ürünleri, Türkçe eğitiminin özel amaçları içerisinde yer alan “kitap okuma zevkinin oluşması”nda da büyük rol oynamaktadır. Çocuğun gelişim özelliklerine uygun hazırlanan eserler, onun kitaba karşı olan sevgisini ve ilgisini arttıracaktır. Çocuk edebiyatı ürünleri, çocukları nitelikli metinlere yöneltmeyi başarabilen, onlara zamanla okuma kültürü kazandırabilen bir sorumluluk üstlenmelidir (Barış, 2011). Çocukta merak duygusunu tetikleyen çocuk edebiyatı ürünleri de çocukta okuma isteği uyandıracak ve çocuğun okuma becerilerini geliştirerek ona okuma alışkanlığı kazandıracaktır.

b. Dinleme/İzleme Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı

İlk edinilen dil becerisi olan dinleme sürecine dair en fazla çocuk edebiyatı ürününün kullanıldığı düzey birinci sınıftır. Dinleme sürecinde okul öncesi dönemden başlayarak öğrencilere masal, hikaye, şiir, efsane gibi ürünler dinletilebilir. Çocuğa okunan masal ve hikayeler çocukta “dinleyerek anlama” becerilerini geliştirir (Baş, 2012; Temizyürek, 2003). Piyes, gölge oyunu vb. canlandırmaya dayalı çocuk edebiyatı ürünleri, dinlemenin yanı sıra öğrencinin izleme becerisine de hitap etmektedir (Baş, 2012).

Ortaokul seviyesinde dinleme becerisinin alışkanlık haline gelmesi beklenmektedir. Çocuk bu süreçte dinlemeyi kurallarına uygun şekilde yapabilmeli, dinlediği metni anlayabilmeli ve analiz edebilmelidir. Bu süreç öğrencinin söz varlığının zenginleştirilebilmesi ile doğrudan ilişkilidir. Öğretmen dinleme/izleme metinlerine çocukların söz varlığında bulunmayan yeni unsurları ekleyebilir. Çocukta konuşma temel olarak kelime ve kelime gruplarına dayanır. “Hedef kitleye yönelik” ilkesi doğrultusunda hazırlanan eserler, çocuğun söz varlığının zenginleşmesine katkı sağlayarak düşünce ve isteklerini ifade etmedeki konuşma becerisini de geliştirecektir (Temizyürek, 2003).

c. Konuşma Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı

Çocuk edebiyatı ürünleri, ilk olarak okuma ve dinleme becerilerine hitap etmektedir. Çocuk, bu edebiyat ürünlerinden faydalanarak, geliştirdiği duygu ve düşünce dünyasını, konuşma ve yazma becerileri ile yaşamına aktarır.

Ortaokul düzeyindeki çocuğun konuşma becerisinin yerleşik durumda olması beklenmektedir. Çocuk edebiyatı ürünleri birçok farklı etkinlik içerisinde

kullanılarak çocuğun konuşma becerisine yönelik çalışmalar yapılabilir. Rol alma ve canlandırma, okuma veya dinleme/izleme metinlerinden izlenim aktarma gibi sınıf içi etkinliklerle çocuğun kendini ifade edebilmesine olanak sağlayacak ortam hazırlanabilir (Baş, 2012).

d. Yazma Eğitimi ve Çocuk Edebiyatı

Yazma, eğitim yoluyla edinilen bir anlatma becerisidir. İlk sınıflarda kendi cümlelerini oluşturan çocuk, ilerleyen sınıflarda seviyesine uygun edebi türlerin özelliklerini kullanarak yazmaya ve üretmeye başlar. Çocuk edebiyatının bu yöndeki en büyük katkısının öğrencide edebi tür farkındalığı yaratması olduğu söylenebilir (Baş, 2012).

Temel dil becerilerinin kazanılması, geliştirilmesi ve alışkanlık haline getirilmesi açısından katkı sağlamasının yanı sıra çocuğun çevresinde konuşulan dilin taşıdığı kültürel öğeleri öğrenmesini desteklemesi açısından da çocuk edebiyatı ürünleri önemli rol oynamaktadır. Türkçe eğitim ve öğretiminin amaçlarından biri, sosyal ve kültürel değerlerin toplum hayatında yaşamasına ve nesilden nesle aktarılmasına zemin hazırlamaktır (Temizyürek, 2003). Bu bağlamda Türkçe dersinde çocuğa sunulan edebi eserler değerlerin nesilden nesile aktarılmasını sağlayan araçlardan biri olarak kabul edilmektedir.

2.1.6.4.Çocuk Edebiyatının Değerler Eğitiminde Yeri

Toplumda gözetilmesi gereken iyi ve güzel tutum ve davranışları içinde barındıran “edeb” sözcüğünden türeyen ve bu çerçevede her zaman insani değerlerle ve erdemlerle ilişkili olan edebiyatın, toplumu göz ardı etmesi düşünülemez. Kavcar (1982), edebiyat eserinin insana kendisini ve çevresini tanıttığını ifade etmektedir. İnsanın kendisiyle, başkalarıyla ve çevresiyle çatışmalarını yansıtan edebiyat eserleri hem bireysel hem de toplumsal hayatla ilgili olarak bireye; iyiye, güzele, doğruya yönelme ve yeni değerler kazandırma yolunda telkinlerde bulunur. Bu bağlamda ele alındığında kendi içinde güzel davranışı içeren “edeb” kavramının her zaman eğitim ve değer kavramlarıyla iç içe olduğu görülmektedir (Hökelekli, 2007).

Türkçe derslerinde değer eğitimi, metinler ve edebi eserler üzerinden verilmektedir. Ders içi kullanılan metinler, insanları çeşitli açıdan eğitmek amacı güden edebi ürünler arasından seçilir. Derslerde edebi türlerin eğitici özelliğinden ve

sanatsal yönünden yararlanılır. Edebi ürünler hayatın bir yansıması olmasının yanı sıra hayatı biçimlendirme niteliğine de sahiptir. Bu şekilde birey olarak okuyucuları ve dolayısıyla da toplumu etkiler (Kavcar, 1982).

Değerlerin nesilden nesile aktarılmasında da çocuk edebiyatı ürünleri etkin rol oynar. Hikaye, roman, şiir gibi yazılı ve masal, tekerleme, bilmece gibi sözlü edebiyat ürünleri oluşturuldukları dönem ve toplumun kültür ve değerlerini bir sonraki nesillere aktararak değerlerin kalıcılığını ve değerler eğitiminin sürekliliğini sağlar.

2.1.6.5.Romanın Türkçe ve Değerler Eğitiminde Yeri

Türk edebiyatında önemli bir yer tutan roman, gerçeği veya gerçeğe uygunluğu esas aldığından topluma ait iyi veya kötü tüm özellikleri okuyucularına sergiler ve onlara tecrübeler sunmuş olur. Çocuğun sadece aile ve okul ortamında gelişmesini tamamlayamayacağı anlaşıldıktan sonra onu zengin uyarıcıların ortamında bulundurma çabası edebiyatta da önemli gelişmeler sağlamıştır. Zamanla romanın ve hikayenin eğitimde önemli bir yer tuttuğu anlaşılmaya başlanmıştır (Barış, 2011).

Çocuk edebiyatı türü olarak romanın serüven çağı edebi türü olduğu düşünülmektedir (Bilgen, 2018). Bu bağlamda romanlar, çocuğun somut işlemler dönemini bitirdikten sonra olayları çok boyutlu düşünmeye başladığı 11-12 yaşından itibaren zevkle okuyabileceği sanat ürünleridir. Roman çocuklara, olayların sebeplerinin üzerinde geniş düşünme, olaylar arasında bağ kurma, olayları en geniş çerçevede ayrıntılara inerek görme fırsatı verir. Çocuk romanla, hayal gücünü ve düşünce ufkunu geliştirebilir (Güleryüz, 2003).

Roman yansıttığı karakterler, olaylar ve çözümlenmeler sayesinde çağını ayrıntısıyla anlatır ve içinde bulunduğu toplumla ilgili okuyucuya pek çok bilgi verir. Değerlerin aktarımı sürecinde Türkçe dersi ve bu ders kapsamında öğrencilere sunulan edebi metinler etkin rol oynamaktadır. Okumanın, öğrenme yaşantılarını düzenleyen en etkili eylemlerden biri olduğu söylenebilir. Değer eğitimi sürecinde okuma eyleminin bir alışkanlık haline getirilmesi, kişilik gelişimi ve değer aktarımına büyük katkı sağlar. Okuma alışkanlığının kazanılmasında merak unsuru

önemli bir yer tutar (Çırak, 2013). Bu bağlamda olaya dayalı edebi metinler ön plana çıkmaktadır.

İlerleyen yaş ve öğrenim düzeylerinde, masal ve kısa öykülerin yerini farklı edebi türler almaktadır. Özellikle olaya dayalı romanın, gerek okuma alışkanlığı gerekse değer aktarımı bakımından dikkat çekici özelliğe sahip bir edebi tür olduğu ifade edilmektedir (Barış, 2011).

Romanlardan değer eğitiminde yararlanılması için onların belli niteliklere sahip olması gerektiğini vurgulayan Yılmaz (2011), romanların, okurlarını milli ve evrensel değerlerle besleyecek özellikleri taşımasının da önemli olduğunu ifade etmiştir. Ona göre roman yazarı, öncelikle yaşadığı toplumun değerlerini yansıtılabilmelidir. Bunu “kendi milletine ve onun değerlerine yabancı bir roman yazarının topluma verecek bir şeyi olamaz” ifadesiyle vurgulamıştır. Roman yazarı, ancak milli ve yerel olandan hareketle evrensel olana ulaşabilir.

2.1.7. Hasan Latif Sarıyüce

2.1.7.1. Hayatı

Sarıyüce, 1929 yılında Çorum ili Sungurlu ilçesine bağlı Evcı adlı bir dağ köyünde doğmuştur. İlkokulu köyünde okumuştur. Ortaöğrenimini Hasanoğlan Köy Enstitüsü'nde tamamlamıştır. Bir yıl ilkokul öğretmenliği yaptıktan sonra Gazi Eğitim Enstitüsü Edebiyat bölümünde öğrenimine devam etmiştir. Çeşitli ortaokul ve liselerde Türkçe-Edebiyat öğretmenliği ve okul yöneticiliği yapmıştır. Türkiye ve Ortadoğu Amme Enstitüsü'nde kamu yönetimi uzmanlığı eğitimi görmüştür. 1965 seçimlerinde Çorum'dan bir dönem milletvekili seçilmiştir. Dönem sonunda tekrar mesleğine devam etmiştir. 1979 yılında isteğiyle emekliye ayrılmıştır.

Elli yıldan fazladır yazmaktadır. Çocuklar için masallar başta olmak üzere roman, öykü ve şiir dallarında 120'den fazla kitabı yayımlanmıştır. Ayrıca mesleki kitaplar, kaynak kitaplar ve ders kitapları yazmıştır. Birçok dergide şiir, öykü ve denemeleri yayımlanmıştır.

İlk şiiri “Bir Ev Ki”, 1947 yılında Ankara'da Nilüfer dergisinde çıkmıştı. Sonraki yıllarda şiir ve yazıları Nilüfer (1947-48), Kaynak (1948-53), İlköğretim (1953-57), Doğan Kardeş (1958-63), Varlık (1959), Sesimiz (1976-86), Dolunay

(1986 -88), Türk Edebiyatı (1988), Mavi Derinlik (1991), Yaba dergileri ile çeşitli gazetelerde yayımlanmıştır. 1966'dan itibaren Almanya, Çekoslovakya, Avusturya, Yunanistan, Yugoslavya, İtalya ve İsviçre'yi gezip görmüştür.

Çocuklar için yazdığı ilk şiir 1949 yılında Ankara'da yayımlanan Çocuk Gazetesi'nde yer almıştır. Öğretmen olduktan sonra İlköğretim, Genç-Ay ve Doğan Kardeş dergisinde şiirler, masallar ve öyküler yazmıştır. 1970-71 yıllarında Doğan Kardeş dergisinde eşi Vahibe Sevim'in adını kullanarak on beş kadar öykü çıkarmıştır.

Sarıyüce, verdiği bir röportajda hayatını şöyle anlatmıştır:

“Köy kentlere uzaktı, ülkede ve yeryüzünde olanları en geç biz öğreniyorduk. Köy halkı yoksuldu, evlerin üstü toprakla örtülüydü. Gene de güzel bir köydü. Güzel bir dağın eteğindedi. Aygar adını taşıyan bu dağ Hititlerin dağıdır. Hitit İmparatorluğu bu dağın koynunda doğdu. Hattuşa (Şimdiki adı Boğazkale-Boğazköy) doğduğum köye beş km uzaklıktadır.

Yoksul fakat mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiğimi söyleyebilirim. Yaşamımız güzel bir doğanın içinde geçiyordu. Sabahleyin köyün batısında yükselen tepelerde kekliklerin sesleriyle uyanıyorduk. Köyü çevreleyen kırlar ve meşe ormanı ile kaplı tepeler keklik sürüleriyle doluydu. Tilkiler, tavşanlar, yaban domuzları, sansarlar, gelincikler her gün karşılaştığımız hayvanlardı. Bu güzel doğa benim yazılarıma hâlâ kaynaklık etmektedir. Şiirli bulunan anlatımımın özsuyu oradan gelmedir.”

Eğitim hayatına zorluklarla başlayan Sarıyüce o dönemleri de şu şekilde anlatmıştır:

“Köyün ortasında tek dersaneli, kırmızı kiremitli, beyaz badanalı bir okulumuz vardı. Ara sıra vekil öğretmenler geliyor, okulu açıyorlardı. Ben okul çağına erdiğimde okul

kapandı, tam dört yıl bir daha açılmadı. On yaşına erişmiştim. Artık okumaktan ümidimi kesmiştim. Bu okul olayını mutlaka anlatmalıyım. İlk gün şirin okulumuzun tek dersanesini doldurduğumuzda şaşırıp kalmıştık. Sınıf bomboştı. Ne bir sıra, ne bir masa... Öğretmenin oturacağı sandalye bile yoktu. İlk günler evlerden minderler, pöstekiler getirip üstüne oturduk. Paydos olunca okulun önünde minder ve pösteği kavgası yapıyorduk. Bir köylü kendi yaptığı kaba saba bir döven sandalyesini getirdi. Öğretmen yoruldukça ona oturuyordu. Aslında okulumuzun sıraları vardı. Kapanınca Boğazkale'de açılan yatılı okula götürmüşlerdi. Köylü halimize baktı, "Gidip Boğazkale'den sıralarımızı getirelim," dediler. Birkaç kağı ile yola düştüler. Oraya varınca bucak müdürü, "Burada sizin sıralarınız falan yok," diyerek onları kovmuş. Eli boş geri döndüler. Köyde Deli Musa diye birisi vardı. "Ben sıra yapayım," dedi. Ve bir günde elli çocuğun oturacağı sıraları yapıp tamamladı. Sıralarımız kerpiç ayaklar üzerine konulmuş kağınların yan tahtalarından yapılmıştı. Tahtalar daracikti ve yamrı yumruydı. Çok da yüksek yapılmıştı. Ben on yaşında olduğum halde zor tırmanıyordum. Bir sıraya altı çocuk tünüyorduk. Hafif kımıldasak tahta altımızdan kayıyor, hepimiz birden yere paldır küldür yuvarlanıyorduk."

Sarıyüce edebiyatla ikinci sınıfta tanışmıştır ve o dönemde okuduğu kitapların etkisiyle okuma alışkanlığı kazanmıştır.

"Elimizde tek alfabemiz vardı. Bir ay içinde okumayı yazmayı sökmüştüm. Alfabemle o kadar haşır neşir olmuşum ki iki ay içinde tutar tarafı kalmamıştı. Okul tatil olmuştu. Komşu köyden bir çocuk gelmişti köye. "Biz alfabeden başka okuma kitabı da okuduk," dedi. Bu sözü işitince eksik öğretim gördüğümüz kuşkusuz düştü içime. Çocuk köyüne dönerken yanına takıldım. Çocuk okuma kitabını bana yirmi beş kuruşa

sattı. Yarısını yolda okudum. Çok sevdim o kitabı. İçinde yalnız okuma parçaları vardı. Bu yazıların ikisinden çok etkilendim: "Yaralı Ardiç Kuşu ile "Çam Ağacı" başlıklı masal ile avcılarının vurduğu annelerini yuvada bekleyen kuş yavrularının hikâyesi... Bunları birçok defa okudum.

İkinci sınıfta okuyordum. Bir kış günüydü. Elime "Kerem ile Aslı" diye bir kitap geçti. Akşam yer yatağıma uzandım. Önümde saç soba gürültüyle yanıyordu. Soba tahtasına idare kandilini koydum. Kitabı okumaya başladım. Hiç uyumadan sabaha kadar okuyup bitirdim. Ağlamaktan gözlerim şiş şiş olmuştu. Bu kitap bana okuma alışkanlığı kazandırdı. Başka kitaplar aramaya başladım. Ama kitap nerede? Değil köyde, ilçe merkezinde bile kitapçı dükkânı yoktu. Kitapçı dükkânları yoktu ama çerçiler vardı. Gezginci satıcılara çerçi denirdi. Malatya'nın Darende ilçesinden gelen çerçiler vardı ki bunlar yaya dolaşırlardı. Ellerinde kat kat açılan esans kutuları, omuzlarında kilim heybeleri vardı. Esans ve kitap satarlardı. Bunları keşfedince kitap almaya başladım. Aldığım her kitabı bir günde okuyup bitiriyordum. Çerçilerin gelmesi gecikince atla ya da yaya olarak Sungurlu'ya gidiyordum. Orada Perşembe günleri bir hanın önünde kitap sergisi açılıyordu. Sergiden kitap alıp geri dönüyordum. Bir keresinde omzumda heybe ile yayan gittim. Gidiş-dönüş on iki saat çekiyordu. Cebimde bir liram vardı. Sergiden dört kitap aldım. Yolda heybeyi boynumdan geçirdim. İki elim de boş kalmıştı. Ferhat ile Şirin kitabını köye gelinceye kadar okuyup bitirdim.

Köyde orman koruyuculuğu yapan askerlerin karakolları vardı. Askerlerin birinden ödünç "Karacaoğlan" diye bir kitap aldım. Kitabı hazırlayan Fuat Köprülü adında birisiydi. O zaman Köprülü'nün kim olduğunu bilmiyordum. Bu kitap halen Karacaoğlan hakkında hazırlanmış en değerli kitaplardan biridir. Kitabı defalarca okudum. Dördüncü

sınıftaydım. İlk şiirimi yazdım. Şiir yazmayı bu kitaptan öğrendim. İlk yazdığım şiirin adı "Kahraman Türkler"di. Tabii çocukça bir şiirdi ama ölçü yönünden kusursuzdu. Şimdi aklımda yalnız bir kıtası kaldı: "Oku, yayı ellerinde/Gürz ve kalkan bellerinde/Orta Asya çöllerinde/Çalışkan kahraman Türkler"

2.1.7.2.Edebi Hayatı

Sarıyüce, ilk edebi ürünlerini ilkokulu bitirdiği dönemlerde verdiğini belirtmiştir.

"İlkokulu bitirmiştım. Benim için okul yaşamı noktalanmıştı. Kendime bir kitaplık kurmuştım. Yüz elliye yakın kitabım vardı. Bunları bir tahta bavulda saklıyordum. Bir taraftan da âşık tarzı şiirler yazıyordum. "Bekir ile Selvi" adlı bir kitaba başladım. İki ayda yazıp bitirdim. Okuduğum kitaplara benzer bir aşk ve yoksulluk öyküsüydü. "Kerem ile Aslı" kitabında olduğu gibi içinde on bir heceli koşma tarzında yazılmış şiirler de vardı. Bunları da ben yazmıştım. Roman yazdığımı kimselere söyleyemiyordum. Bağ bozumu başlamıştı. Komşu köyden evimize bi dolu kadın gelmişti. Akşam aralarında masal anlattılar. Ben de cesaretimi toplayıp, "Size bir hikâye okuyayım mı?" dedim "Oku! Oku!" diye çığırıştılar. Kitabımı okudum. Bitirdiğimde bazı kadınların yaşmaklarının ucuyla gözlerini sildiklerini gördüm. Bu şah eserim (!) ve hazinemi teşkil eden kitaplarım ben okumaya gidince köyde kaldı, kaybolup gitti. Bunlar kimin yazdığı, düzüp koştığı bilinmeyen halk kitaplarıydı. Ama güzel kitaplardı, yalın bir anlatımları vardı. Her biri tertemiz bir aşkı anlatıyordu. Artık bu kitaplar basılmıyor. Kitap satan o kutsal çerçiler artık köyleri dolaşmıyorlar. Şimdi hiç bir köyde kitap satan, gazete satan bir yer yok."

Hasan Latif Sarıyüce kitapların hiçbirinin küçümsenmemesi gerektiğini vurgulamış ve en yavan olarak görülen kitabın bile bireyin kişiliğinde olumlu etki yaratabileceğini söylemiştir.

“On yedi yaşında köyden ayrıldım, Ankara yakınındaki Hasanoğlan Köy Enstitüsü'ne gittim. Okula ancak karanlık bastıktan sonra ulaşmışım. Ertesi gün öğle paydosunda yemekhaneden dönerken bir binaya öğrencilerin girip çıktıklarını gördüm. Ben de açık kapıdan içeri daldım. Bir kitaplıktı burası. Raflarda çok sayıda kitap vardı. Öğrenciler serbestçe kitap alıp bir masaya geçerek okuyorlardı. Ben de siyah ciltli kalın bir kitabı gözüme kestirdim. Üstünde Fransız Edebiyatı Antolojisi yazıyordu. Hazırlayan Reşat Nuri Güntekin'di. Bu adı ilk defa görüyordum. Aldım, bir masaya oturacaktım ki içeriye yaşlı bir öğretmen girdi. Yanımdan geçerken elimdeki kitabı aldı. "Sen kaçınıcı sınıftasın?" dedi. "Birinci sınıfa bugün başladım," dedim. "Sen bu kitaptan bir şey anlayamazsın, başka bir kitap seç," dedi. "Kitabı rafa koyacaktım ki öğretmenin kapıdan çıkıp gittiğini gördüm. Geri döndüm, sanki bir suç işliyor gibi bir masaya oturarak kitabı karıştırmaya başladım. Kitapta çok sayıda yazı ve şiir vardı. "At" başlıklı bir yazı dikkatimi çekti. Atları çok severdim. Çocukluğum atlar arasında geçmişti. Buffon (Büfon) adında biri yazmıştı yazıyı. Hemen okumaya başladım. Bu yazıdan çok hoşlandım. Yazar atları çok güzel anlatıyordu. Buffon'un büyük bir tabiat bilgini olduğunu sonradan öğrenecektim. Bir öğretmen olarak bugün ortaokul birinci sınıf öğrencisi bana "Fransız Edebiyatı Antolojisi'ni okuyabilir miyim?" diye sorsa, "Okuma. Bu kitap senin düzeyinin üstündedir," derim. Peki ben niçin okumuştum? Nasıl olmuş da okuduğumu anlayabilmiş, ondan zevk duyabilmişim. Çünkü ben o güne kadar yüz elliden fazla kitap okumuştum. Farkında olmadan okuduğum o sevimli halk kitapları, benim anlama, kavrama yeteneğimi geliştirmişti. Kitapların güzelliği buradadır işte.

*Bizi zenginleştirirler. Anlayışımızı keskinleştirirler.
Duygularımızı inceltirler.”*

Köy Enstitüsü ikinci sınıfından başlayarak birçok dergide şiirleri yayınlandı. Köy enstitüsü üçüncü sınıfta Duyuşlar adıyla küçük bir şiir kitabı yayınladı. Bir tane bile satamadı.

2.1.7.3.Eserleri

Şiir: Çocuk ve Şiir, Çocuklara Şiirler, Belirli Günler, Haftalar ve Yurt Şiirleri

Roman: Kral Ulis'in Serüvenleri, Beyaz Kanatlı Kuş, Evime Dönüyorum, Güle Güle Küçük Arkadaş, Karbeyaz, Dedemin Denizaltısı

Öykü: Tarlakuşlarının Öyküsü, Beyaz Pelerinli Kız Babasını Arayan, Karagöz ve Hacivat dizisi, Merih Yolculuğu, Armut ile Atom, Otel Kapıcısı, Hindistan'da, Büyük Mucit, Deniz Altında, Seyyar Satıcı, Kayıp Çocuk, Afrika'da, Turist Rehberi, Kutuplarda, Cinayeti Kim İşledi, Uğur Böceğinin Düğünü, Dört İsimli Prenses, Uçurtmam Birinci Olacak, Sahibini Unutmayan Köpek, Eli Kılıçlı Kahraman Fare, Hophop Tilki ile Zıpızıp Tavşan, Bastıbacak Ördek, Beyaz Tay, Nasrettin Hoca Öyküleri, Ağlama Anacığım Ağlama

Masal: Adaşım Mahmut, Cüce Memiş, Altın Oğlan, Büyülü Çiçek, Kan Turalı, Çamaşırıcı Kadın, Boyu Uzun Burla Hatun, Keloğlan Deliler Ülkesinde, Anlı Şanlı Kahraman, Üç Ahbap Çavuş, Büyülü Sofra, Yarım Leblebi, Tabla Kavuk, Marifetli Hırsızlar, Ali Cengiz Oyunu, Görünmez Adam, Lüplüp Dev, Üç Hünerli Arkadaş, Tombul Çanak, Çil Horoz Keloğlan Köse'ye Karşı Kırk Haramiler, Üç Elma Düştü, Mavi Kahkaha Çiçeği, Çıtı Pıtı Hanım, Anadolu Masalları 1, Anadolu Masalları 2, Nerde Evim Barkım, Üç Köseye Bir Keloğlan, Kahraman Çil Horoz, Ne Gördün Ne Görmedin, Anlı Şanlı Üç Yiğit Delikanlı, Küçük Mıstılcık ile Lüplüp Dev, Çakmak ile Ahmak, Keloğlan Deliler Ülkesinde, Keloğlan Görünmez Adam, Büyülü Sofra, Mavi Kahkaha Çiçeği, Ayşecik ile Fatmacık, Mercan Kız, Altın Oğlan ile Altın Kız, Çıtı Pıtı Hanım, Balkız ile Daloğlan, İncili Salkım, Korkak Tavşan, Menekşe Yaprağından İncinen Kızım

Söylence: Söylenceleriyle Güzel Anadolumuz (1987), Anadolu Efsaneleri 1, Anadolu Efsaneleri 2

Doğa: Anadolu'ya Açılan Pencere, Kuş seslerinden Korkan Çocuk, Aygar Dağı Mektupları

Gezi: Balkan Seyahatnamesi

Ayrıca yirmi kadar ders, araştırma ve kaynak kitabı vardır.

2.1.7.4.Ödülleri

Anadolu Masalları - *İş Bankası'nın Edebiyat Büyük Ödülü*,

1948 yılında Nilüfer dergisinin şiir yarışmasında üçüncülük ödülü,

1951 yılında Gazi Eğitim Enstitüsü öğrenci Derneği şiir yarışmasında birincilik,

1972 yılında öykü dalında Arkın Çocuk Edebiyatı birincilik,

İstanbul Çocuk Vakfı Çocuk Edebiyatı Onur Ödülü,

2003'te Ankara Üniversitesi TÖMER İzmir Şubesi Masal Yarışmasında birincilik ödülü,

Güzel Öldür Beni adlı eseri ile 1997 *Almanya'nın Sesi Radyosu Oyun Ödülü*.

2.1.8. Söz Varlığı

Çocuk kitapları, çocukların zihinsel, sosyal, duygusal gelişimini etkileyen faktörlerin arasında yer almaktadır. Çocuk kitapları, okul öncesi dönemden başlayarak zihinsel, duygusal, dilsel becerilerin edinilmesi sürecinde çocuklara “zenginleştirilmiş bir dil çevresi” yaratan önemli değişkenlerden biri olarak değerlendirilmekte ve çocuğun ilgi ve ihtiyaçlarını karşılayan zevkle okuduğu eserler olarak tanımlanmaktadır (Erbay, 2010:13). Toplumun kültürel yapısını yansıtan ve dilin inceliklerini ortaya koyan söz varlığı öğelerinden ne derecede yararlandığı çocuk kitaplarının dil açısından çocuğa ne kadar fayda sağlayacağı ile doğru orantılıdır (Yıldırım Bilgen ve Nurlu, 2017).

Çocuk kitaplarının önemli bir materyal olarak kullanıldığı Türkçe derslerinde çocuğun söz varlığını destekleyecek eserlere yer verilmesi gerekmektedir. 1739 sayılı Millî Eğitim Temel Kanunu'nda ifade edilen Türk Millî Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri doğrultusunda hazırlanan Türkçe Dersi Öğretim Programı'nın amaçları arasında,

“Okuduğu, dinlediği/izlediğinden hareketle, söz varlığını zenginleştirerek dil zevki ve bilincine ulaşmalarının; duygu, düşünce ve hayal dünyalarını geliştirmelerinin sağlanması”

ifadesine yer verilmiştir (MEB, 2017). Bu bağlamda öğretmen, ders kitaplarındaki metinlerin yanı sıra özenle seçilmiş bir kitap listesi hazırlayarak çocuğun kitap okumaya teşvikini sağlamalıdır.

Aksan (2002:13), söz varlığını tanımlarken “sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerden meydana gelmiş bir kavram” ifadesini kullanır. Karadağ (2013:8), “söz kavramının genişliği içinde kelime ve kelime üstü birimler olan ikileme, deyim, atasözü vb. anlamlı dil birimlerinin oluşturduğu birikimin bütünüdür; bu yönüyle söz varlığı, dünyadaki anlamların dildeki göstergeleri olarak varlık, olgu, olay, eylemleri karşılayan dil birimlerinin tümünü içine almaktadır” şeklinde söz varlığını tanımlamıştır.

2.1.8.1.Söz Varlığı Unsurları

Söz varlığını oluşturan unsurlar; temel söz varlığı, terimler, deyimler, atasözleri, ikilemeler, kalıp sözler, kalıplaşmış sözler, yansıma sözcüklerdir. Bu araştırmanın sınırlılığı gereği bu bölümde söz varlığını meydana getiren unsurlardan deyimler, atasözleri, ikilemeler, yansıma sözcükler ve kalıp sözler kısaca açıklanmaya çalışılmıştır.

2.1.8.1.1. Atasözleri

Atasözü, Türkçe Sözlük’te “Uzun deneme ve gözlemlere dayanılarak söylenmiş ve halka mal olmuş, öğüt verici nitelikte söz, deme, mesel, sav, darbimesel” şeklinde tanımlanmıştır. Sözlü kültür ortamının ilk ürünleri sayılan (Gümüş, 2011) atasözleri, bir olay veya durumu özetler nitelikteki bir halk düşüncesini veya felsefesini aktaran yargılar taşımaktadır (Baş, 2002). Her atasözü mutlaka bir yargı içerir. İçerdiği bu yargıyla, atasözü, ileride benzer olay veya durumla karşılaşacak insanlara öğüt verir ve yol gösterir.

Türkçe söz varlığı içerisinde atasözleri önemli yer tutmaktadır. Bu bağlamda çocukta Türkçe söz varlığını geliştirecek olan çocuk edebiyatı ürünlerinde atasözlerine yer verilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir.

2.1.8.1.2. Deyimler

Deyim, TDK'nin Güncel Türkçe Sözlük'ünde "Genellikle gerçek anlamından az çok ayrı, ilgi çekici bir anlam taşıyan kalıplaşmış söz öbeği" biçiminde tanımlanırken, Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü'nde "Anlatım gücünü artırmak için, gerçek anlamı dışına kayan, bazı sözcükleri değişmediği halde bazıları değişip çekimlenebilen kalıplaşmış birden çok sözcük" şeklinde tanımlanmıştır. Çekici anlam özelliğine sahip olan deyimlerin, bir dilin söz varlığı içerisinde yer alan en önemli dil unsurlarından biri olduğu söylenebilir.

Deyimler; şekil, yapı ve içerik özellikleri açısından farklı özellikler taşımaktadır (Gümüş, 2011). Deyimler, genellikle yargı içermez ve mastar halinde bulunur. Bu yapıda ve içerikte olan deyimler fiil kipleriyle çekimlenerek cümlede yüklem veya fiilimsi eki alarak zarf görevinde bulunabilir.

Bazı deyimlerse, çekimlenerek kalıplaşmış ve bu deyimlerin cümle halinde kullanımı yaygınlaşmıştır. Bunların yanı sıra hiçbir fiil içermeyen veya edat yardımıyla oluşturulmuş deyimler de vardır.

Özezen (2001), deyimler üzerine yaptığı bir çalışmada, deyimleri 3 grupta ele almıştır:

1. Sonu mastarla biten ve çekimlenebilen deyimler
2. Cümle biçiminde olanlar.
3. İki ya da daha fazla sözcüğün bir araya geldiği ve herhangi bir öbek türünde (ad tamlaması, sıfat tamlaması, edat öbeği vb.) olanlar

2.1.8.1.3. İkilemeler

İkileme, Güncel Türkçe Sözlükte "Anlamı güçlendirmek için aynı kelimenin tekrarlanması, anlamları birbirine yakın, karşıt olan veya sesleri birbirini andıran kelimelerin yan yana kullanılması" şeklinde tanımlanmıştır. İkilemeler, atasözleri ve deyimler gibi dili zenginleştiren, anlatımı çekici kılan unsurlardır.

İkilemeler kuruluş biçimlerine ve içerdikleri kelime türlerine göre çeşitli gruplara ayrılmaktadır (Özkan ve Sevinçli, 2008; Korkmaz, 2003; Aksan, 2002). Aksan (2002) bu konuda yaptığı çalışmada 5 grup ikilemeden söz etmektedir:

1. Değişik sözcük türlerinden aynı sözcüğün yinelendiği örnekler
2. Değişik sözcük türlerinden eş anlamlı kurulanlar
3. Değişik sözcük türlerinden ters anlamlılarla kurulanlar
4. Yansımali ikilemeler
5. Ön sesi “m” ile değiştirilerek yüklenen ikilemeler

2.1.8.1.4. Kalıp Sözler

Bir toplumda, belli durum veya olaylar karşısında söylenmesi gelenek haline gelmiş sözlere kalıp sözler denir. Aksan (2004), “ilişki sözleri” olarak da adlandırdığı bu dil unsurlarının, dil öğretiminde önemli yer tuttuğunu belirtmiştir. Bunu; kalıp sözlerin, dili konuşan toplumun gelenekleriyle doğrudan ilişkili olmasına ve dili öğrenenlerin de dille beraber toplumun kültürünü öğrenmesine bağlamıştır.

Türkçede de her dilde olduğu gibi birçok kalıp söz vardır. Bunlar, belli durumlar karşısında söylenmesi gelenekselleşmiş “geçmiş olsun, başınız sağ olsun, teşekkür ederim, hayırlı olsun...” gibi sözler olduğu gibi; insanların sevinç, öfke gibi duygularını yansıtan “Yaşasın!, Amanın! Oh ne ala!” gibi sözler de olabilirler.

2.1.8.1.5. Yansıma Sözcükler

Doğadaki varlıkların çıkarmış olduğu seslerden, konuşma ve yazı diline taklit yoluyla aktarılan yansıma sözcükler, bir dilin söz varlığı içerisinde önemli yer tutan unsurlardandır. TDK, bu kavramı, Dilbilim Terimleri Sözlüğü’nde “*Bir şeyin çıkardığı sese benzer sesle yapılan kelime*”; Dilbilgisi Terimleri Sözlüğü’nde ise “*Tabiat seslerini veren sözcük*” şeklinde tanımlamaktadır.

İnsan dışı canlı ve cansız varlıkların çıkardığı seslerden kopyalanan bu sözcükler genellikle tek heceli olarak ortaya çıkmaktadır (Zülfikar, 1995; Korkmaz, 2007). Daha sonra çeşitli yapım ekleri alarak cümle içerisinde farklı tür ve görevlerde kullanılmaktadır.

2.2.İlgili Çalışmalar

Bu bölümde “çocuk edebiyatı ürünlerinin Türkçe eğitim ve öğretimine katkısı” ve “Türkçe eğitimi alanında değerler eğitimi” ile ilgili alan yazın taranmış ve bu konularda yapılmış yakın tarihli çalışmalara yer verilmiştir.

Gümüş (2017), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında Aytül Akal'ın 2015 yılına kadar yayımlanmış çocuk romanlarının içerdiği değerleri ortaya koymayı amaçlamıştır. Araştırma kapsamında “Aytül Akal'ın çocuk romanları, MEB kaynaklarında yer alan hangi değerleri içermektedir?”, “Aytül Akal'ın çocuk romanlarındaki değerler, Schwartz'ın Değer Sınıflandırmasına göre nasıl bir dağılım göstermektedir?” ve “Aytül Akal'ın çocuk romanlarındaki değerler nelerdir?” sorularına yanıt aranmıştır. Doküman inceleme tekniğinin kullanıldığı çalışmada Akal'ın çocuk romanları Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'ndan, Değerler Eğitimi Yönergesi'nden yola çıkılarak tespit edilen 44 değer çerçevesinde incelenmiş ve değerlerin Schwartz'ın Değer Sınıflandırmasına göre sınıflandırılması yapılmıştır. Araştırmanın sonucuna göre Akal'ın çocuk romanlarında Schwartz'ın Değer Sınıflandırmasından en çok İyilikseverlik ve Geleneksellik değer grubuna ait alt değerlere rastlanmıştır. Alt değer olarak ise en çok sevgi değerine ait ifadeler rastlanmıştır.

Yurt ve Şimşek (2016), Sevim Ak'ın öykülerini eğitsel iletiler açısından incelemeyi amaçlayan bir makale hazırlamışlardır. Çalışma kapsamında incelenen materyali, Sevim Ak'ın Can Yayınlarından çıkan toplam 11 çocuk öykü kitabı oluşturmaktadır. Veriler doküman incelemesiyle elde edilmiştir. Verilerin anlamlandırılması sürecinde içerik analizi yöntemi kullanılmıştır. Çocuk kitaplarındaki iletilerin eğitsel yönü dikkate alındığından dolayı kategoriler gelişim dönemlerine göre başlıklandırılmıştır.

Oran (2015), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında çocuk edebiyatı yazarlarından olan Yalvaç Ural'ın eserlerini, değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı bakımından incelemiştir. Yapılan bu çalışma, betimsel nitelikte bir araştırma olup, tarama modellerinden doküman incelemesi metodu esas alınarak gerçekleştirilmiştir. Örneklem olarak yazarın 30 adet çocuk kitabı ele alınmıştır. Bu eserler değerler eğitimi açısından; adil olma, aile birliğine önem verme, hoşgörü, dürüstlük, misafirperverlik; saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerine yer verilmesi bakımından incelenmiş, bu değerlerin örtük veya doğrudan işlendiği toplam 525 adet bulgu tespit edilmiştir. Ayrıca 30 adet çocuk kitabının tüm sayfalarının tarandığı bu eserlerde birbirinden farklı 478 olmak üzere, toplamda 525 adet deyim; birbirinden farklı 423 olmak üzere, toplamda 433 adet ikileme; birbirinden farklı 102 olmak üzere, toplamda 111 adet kalıp söz;

birbirinden farklı 117 olmak üzere, toplamda 141 adet yansıma kelime ve birbirinden farklılık göstermeyen toplamda 28 adet atasözünün kullanıldığı tespit edilmiştir. Bu eserlerde atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma kelimelerin yoğun bir şekilde işlendiği tespit edilmiştir. Eserlerin Türkçe öğretimine katkısı bakımından oldukça zengin bir içeriğe sahip olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arısoy'un (2014) yaptığı yüksek lisans tez çalışması, çocuk edebiyatı yazarlarından Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler üzerine bir çalışmadır. Çalışmanın amacı, değerler eğitimi ve değerler eğitiminin gerekliliğini açıklamak, çocuk edebiyatı alanında birçok eser veren Ayla Çınaroğlu'nun Mago ve Tülüş adlı iki çocuk romanında evrensel değerleri tespit etmek ve yazarın romanlarda kullandığı söz varlığını –deyim, atasözü, ikileme-belirlemektir. Çalışmada, ilk olarak her iki romandan beş yüzer kelimelik dört örneklem oluşturulmuştur. Seçilen örneklerde söz varlığı öğeleri -deyimler, atasözleri, ikilemeler- tespit edilmiştir. Daha sonra Millî Eğitim Bakanlığına ait programlarda ve alandaki diğer çalışmalarda adı geçen evrensel değerlerin romanlardaki örnekleri paylaşılmıştır. Nitel araştırma tekniklerinden tarama tekniğiyle sürdürülen bu çalışmada, Ayla Çınaroğlu'nun dili nasıl kullandığı ve romanlarında yer alan evrensel değerler üzerinde durulmuştur.

Erol (2014), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasıyla Tarık Buğra'nın edebî şahsiyeti, eserleri ve sanat anlayışını belirlemek; hikâyelerinin edebi tür olarak taşıdığı temel karakteristik özelliklerini anlamak ve bu hikayelerin yazarın dünya görüşü ve hayat felsefesi bağlamında okuyucu hedef kitlesi üzerindeki olumlu, olumsuz etkilerini araştırmak; değer ve değerler eğitimi kavramlarının teorik arka planını aydınlatmak; yazarın okuyucuya telkin ettiği ve hikaye kurgusu içinde kazandırmaya çalıştığı temel değerleri belirlemek, bunların Türkçe öğretim programındaki değerlere uygunluğunu tespit etmek ve açığa çıkan verileri analiz etmeyi amaçlamıştır.

Sarıkaya (2013), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasıyla, çağdaş Türk edebiyatı yazarlarından Sevgi Soysal'ın öykülerinin, II. kademe öğrencilerinin Türkçe eğitimine katkısını araştırmayı amaçlamıştır. Bu çalışmada Sevgi Soysal'ın öyküleri Türkçe eğitimi açısından incelenmiştir. Bu öyküler, özellikle II. kademe öğrencilerinin Türkçe eğitimlerine katkı sunması bakımından analiz edilmiştir.

Öyküler, durum ve olay öyküleri olarak sınıflandırılmıştır, bunun yanı sıra öykülerin söz varlıkları da incelenmiştir. Ayrıca öykülerin 2006 (6, 7, 8) Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndaki dil bilgisi kazanımlarına uygunluğu da araştırılmıştır. Bu çalışma sonucunda, Sevgi Soysal'ın öykülerinin geniş bir söz varlığına sahip olduğu ve II. kademe öğrencilerinin Türkçe eğitimlerine katkı sunabileceği saptanmıştır.

Yılmaz'ın (2013) yüksek lisans tez çalışması, Fatih Erdoğan'ın çocuk edebiyatı ile ilgili görüşlerini tespit etmek, eserlerindeki eğitim ve çocuk değerlerine ilişkin unsurları ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Nitel araştırma yaklaşımlarından tarama modeli esas alınarak yapılan çalışmanın kapsamını, Erdoğan'ın 6 ila 14 yaş arasında bulunan çocuklar için yazdığı kitaplar ve kaleme aldığı araştırma inceleme metinleri oluşturmuştur. Toplanan veriler, çalışma nitel bir araştırma olduğu için içerik analizi ve betimsel analiz yöntemleriyle çözümlenmiştir. Bu çözümleme çalışmaya konu olan eserlerin okunması, fişlenmesi, tasnif edilmesi şeklinde yapılmıştır. Çalışmanın sonucunda ise, Türk çocuk edebiyatında yaptığı işler ve yazdığı yazılarla ses getiren Fatih Erdoğan'ın, çocuk edebiyatı ile ilgili pek çok noktada ufuk açıcı öneriler sunduğu, eserlerinde olumlu ve olumsuz olmak üzere pek çok değere yer verdiği tespit edilmiştir.

Çırak (2013), yüksek lisans tez çalışmasında, Cengiz Aytmatov romanlarının değerler eğitimine katkısını incelemiştir. Örneklem olarak yazarın “Beyaz Gemi”, “Cemile”, “Dişi Kurdun Rüyalari”, “Gün Olur Asra Bedel” ve “Toprak Ana” adlı romanları değerlendirmeye alınmıştır. Bu eserler; adil olma, aile birliğine önem verme, bağımsızlık, barış, bilimsellik, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, estetik, hoşgörü, misafirperverlik, özgürlük, sağlıklı olmaya önem verme, saygı, sevgi, sorumluluk, temizlik, vatanseverlik ve yardımseverlik değerleri bakımından incelenmiş ve toplamda 810 adet veri tespit edilmiştir. Elde edilen bu verilerden hareketle Cengiz Aytmatov'un incelenen romanlarının değerler eğitimine katkı bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüş ve değerler eğitimi sürecinde yararlanılması gereken kaynaklar arasında olduğu sonucuna varılmıştır.

Latifoğlu (2013), yüksek lisans tez çalışmasında Çocuklara Mahsus Gazete'nin 101-200. sayılarını değerler eğitimi kapsamında incelemiştir. Çocuklara Mahsus Gazete yayım faaliyetinde bulunduğu süre içerisinde çocukların olumlu değerleri kazanmasında, istenmeyen davranış ve zararlı alışkanlıklardan uzak

durmasında katkı sağlamış bir dergi olarak görülmelidir. Bu bağlamda bugünkü değer eğitimi ve öğretimi alanında yapılacak çalışmalara kaynak teşkil edecek nitelikte olduğu düşünülmektedir.

Öztürk (2013), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasıyla 2005 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan ve bir genelge ile duyurulan İlköğretim 100 Temel Eser'deki manzum metinleri incelemiştir. Manzum metinlerin incelenmiş olmasının sebebi olarak, onların değer eğitiminde daha etkili kullanılabileceği düşüncesi olduğunu belirtmiştir. Bu inceleme sırasında, yalnızca değer eğitimi uzmanlarının değil çocuk edebiyatı uzmanlarının da görüşlerinden yararlanılmıştır. Araştırma sonucunda, değerlerin eserlere dengeli bir şekilde dağılmadığı; bazı eserlerin kelime kadrolarının çocuklara uygun olmadığı; eserlerden birkaçının da yayıncılar tarafından tahrife uğratıldığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yılmaz (2012), yüksek lisans tez çalışmasında içinde Ziya Gökalp'ın şiirlerinin bulunduğu, Fevziye Abdullah Tansel'in 'Ziya Gökalp Külliyyatı- 1, Şiirler ve Halk Masalları' adlı eserini incelemeye almıştır. İnceleme, 103 şiir üzerinden yapılmıştır. Araştırma, betimsel bir çalışmadır. Şiirler daha önceden belirlenen değerlere göre incelenip bu değerlere göre yorumlanmıştır. Veri toplama tekniği olarak da, doküman inceleme tekniği kullanılmıştır. Araştırılması hedeflenen olgu veya olgularla ilgili yazılı materyallerin analizini içerdiği için bu teknikten faydalanılmıştır. Şiirler, değerlere göre incelenip yorumlandıktan sonra değer dağılımları tablolar halinde gösterilmiştir. Sonuç olarak; Ziya Gökalp'ın şiirlerinde 'vatan sevgisi, millet sevgisi, dini duygular, Türk büyüklerine saygı, kahramanlık ve şehitlik' değerlerine daha çok yer verildiği görülmüştür. İnceleme sonunda Ziya Gökalp'ın şiirlerinde değer eğitimine önem verdiği ortaya konmuştur.

Alagöz (2012), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasında Cahit Uçuk'un çocuk masal kitaplarındaki temel değerlerin Türkçe eğitimine katkısını incelemeyi amaçlamıştır. Bu doğrultuda Cahit Uçuk'un 15 masal kitabını taranmıştır. Yapılan değerlendirmeler neticesinde, incelenen 15 masal kitabında toplam 589 değer bulunmuş ve bunlar arasında en çok dini değere yer verildiği ortaya konmuştur. asalların Türkçeye katkısını belirleme konusunda; Cahit Uçuk' un masal kitaplarında, deyimler, ikilemeler, yansıma sözcükler, kalıp sözcükler ve atasözleri, özellikleri ve katkıları yönüyle incelenmiş ve Türkçe eğitime katkısı ortaya çıkarılmaya

çalışılmıştır. Bu amaçla masallardaki sözcüklerin sıklıkları araştırılıp ortaya çıkarılmış, toplam ve farklı sözcük sayısı tespit edilmiştir.

Kaya (2012), Emine Işınsu'nun romanlarında adil olma, aile birliğine önem verme, hoşgörü, dürüstlük, misafirperverlik, saygı, sevgi, sorumluluk, vatanseverlik ve yardımseverlik değerlerini incelemiştir. Bu çalışmada, Kaya'yla (2012) ortak olarak incelenen 8 değer yer almaktadır. Kaya'nın (2012) çalışmasında incelenecek değerlerin belirlenmesinde Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları'nda ve Türkçe Öğretim Programı'nın Genel Amaçlar bölümünde yer alan öğrencilere kazandırılmak istenen milli, manevi ve ahlaki değerler açıklaması ve Yiğittir (2010) tarafından yapılan *İlköğretim Öğrenci Velilerinin Okullarda Kazandırılmasını Arzuladığı Değerler* adlı araştırması göz önünde bulundurulmuştur. Örneklem olarak 3 romanın belirlendiği çalışmada toplam 701 değer tespit edilmiştir.

Batur ve Yücel'in (2012) makalesinde Ahmet Efe'nin çocuk hikayeleri değer eğitimi ve hikayelerin Türkçe eğitime katkısı bakımından incelenmiştir. Örneklem olarak Ahmet Efe'nin yazdığı çocuk hikâyeleri alınmıştır. Hikayelerin çocuk edebiyatı açısından taşıdığı özellikler "Değer Eğitimi" olarak belirlenmiş, sözcük çeşitliliği açısından ise Türkçenin gücüne katkısı ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Sonuç olarak, Ahmet Efe'nin hikayelerinin değer eğitimi bakımından zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca Ahmet Efe'nin hikayeleri, Türkçe öğretimine katkısı bakımından atasözü, deyim, ikileme, kalıp sözler ve yansıma kelimelerin kullanımı açısından da incelenmiş ve hikayelerde atasözünün az, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma kelimelerin ise yoğun bir şekilde kullanıldığı görülmüştür.

Barış (2011), yaptığı yüksek lisans tez çalışmasıyla Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletiler üzerine bir betimleme çalışması yapmıştır. Yazarın okurlara hangi millî ve insani değerleri vermek istediği belirlenmeye çalışılmış; bu iletilerin ne içerdiği, hangi amaca yönelik olduğu ve çocuk edebiyatı metni açısından nasıl islendiği üzerinde durulmuştur.

Doğan ve Gülüşen (2011), hazırladıkları makale ile Millî Eğitim Bakanlığı tarafından basılan 6, 7 ve 8. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlerin hangi değerleri ilettiğini tespit etmeyi ve bu değerlerin sınıflara göre dağılımını belirlemeyi amaçlamışlardır.

Kolaç'ın (2010) yaptığı bu araştırmada Millî Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan Türkçe Öğretim Programları (1-5; 6-8) “değerler” ve “hořđörü” kavramlarına yer vermeleri açısından değerlendirilmiş; Mevlana, Hacı Bektaş Veli ve Yunus felsefesindeki hořđörünün temelleri üzerinde durularak Türkçe derslerinde ve Türkçe öğretim programlarında yararlanılması konusunda önerilerde bulunulmuştur.

3. BÖLÜM

3.1. Yöntem

Bu bölümde araştırma modeli, araştırma evreni ve örnekleme, araştırmada kullanılan bilgi toplama aracı ve elde edilen verilerin çözümlenmesinde kullanılan yöntem ve teknikler açıklanmıştır.

3.2. Araştırmanın Modeli

Bu araştırma betimsel nitelikte bir içerik analizi çalışmasıdır. İçerik analizi, belirli kurallara dayalı kodlamalarla bir metnin bazı sözcüklerinin daha küçük içerik kategorileri ile özetlendiği sistematik, yinelenebilir bir teknik olarak tanımlanır. Bir mesajın belli özelliklerinin objektif ve sistematik bir şekilde tanınmasına yönelik çıkarımların yapıldığı bir tekniktir. İçerik analizi metin ve metinlerden oluşan bir kümenin içindeki belli kelimelerin veya kavramların varlığını belirlemeye yönelik yapılır (Büyüköztürk, 2008).

3.3. Çalışma İncelenen Eserler

Çalışmanın materyallerini Hasan Latif Sarıyüce'nin yazmış olduğu çocuk romanları olan Kral Ulis'in Serüvenleri, Beyaz Kanatlı Kuş, Evime Dönüyorum, Güle Güle Küçük Arkadaş, Karbeyaz, Dedemin Denizaltısı eserleri oluşturmaktadır.

3.3.1. Eserlerin Tanıtımı

3.3.1.1. Evime Dönüyorum

Evime Dönüyorum romanı 1993 Çocuk Vakfı Yayınları'ndan çıkmıştır ve 90 sayfadır. Kitabın özeti şöyledir:

Mehveş Hanım, iki çocuk annesi bir öğretmendir. Annesi Fazilet Hanım, kendileriyle beraber aynı evde yaşamaktadır. Bir gün okuldayken öğrenciler küçük bir kedi bulurlar ve onu sınıfa getirirler. Mehveş Hanım bunu fark ettiğinde kediyi eve götürmek istediğini belirtir. Mehveş Hanım'ın kızı Dalsu kedilere fazlasıyla düşkündür ve ne zamandır bir kedi beslemek istediğini söylemektedir. Bunu bilerek kediyi alıp eve gelen Mehveş Hanım kızının bu duruma çok sevineceğinin farkındadır ancak bir yandan da annesinin evde kedi beslenmesine karşı çıkacağını da tahmin etmektedir. Tam da tahmin ettiği gibi annesi, kediyi görünce

kıyameti koparır. Dalsu ise sevinçten deliye döner ve hemen kediye bir isim bulmaya çalışır. Birçok isim önerisinden sonra kedinin adı Bücür kalır. Fazilet Hanım kediyi hiç istemiyor gibi görünse de Bücür'ü en çok seven kendisi olmuştur.

Okullar kapanıp da yaz tatili gelince Mehveş Hanım ve ailesi yazlığa gitmek için hazırlık yapmaya başlarlar. Dalsu, kedisini de yanında götürmek ister ve onu kediler için özel yapılmış olan kafese koyar. Ardından hep beraber yola çıkarlar. Mola verdiklerinde Dalsu, kedisine bakmak için kafesin kapısını açar ve Bücür bir hızla kafesten fırlayıp ağaçların arasında gözden kaybolur. Dalsu ve ailesi Bücür'ün dönmesini bir süre bekler ancak Bücür geriye dönmemiştir. Aile fertleri üzgün bir şekilde yollarına devam ederler.

Bücür ağaçların arasında gün boyu dolaşır, karanlık çöktükçe korkudan telaşlanır, ailesini özler ve evini bulmak için yolları kedi içgüdüleriyle takip eder. Evine ulaşmak için birçok macera atlatır. Birçok farklı köyden, sokaktan geçer; birçok aileye misafir olur. Evine dönüş yolunda hayatta kalmak için sıkı bir mücadele veren Bücür, aylar sonunda evine kavuşur.

Bir sabah Fazilet Hanım çöpü atmak için evin kapısını açar ve karşısında bir kedi görür. Önce onu tanıyamaz ve evin önünden kovmaya çalışır. Ancak ısrarla gitmeyen kedinin gözlerinden onun Bücür olduğunu anlar ve sevinç nidalarıyla onu kucaklar. Mehveş Hanım annesine bir şey olduğunu düşünerek annesinin yanına gelir ve onu kucağında bir kediyle görünce çok şaşırır. Bir süre annesinin bu hareketlerine anlam veremese de bu sevince neden olan kedinin Bücür olduğunu anlar. Kediyi kucakladığı gibi kızı Dalsu'nun odasına götürür. Dalsu da anneannesiyle aynı tepkileri verip sevinç nidaları atar. Bu olay insanlar arasında konuşula konuşula yayılır ve en sonunda aylar boyunca kilometreler katederek evine dönen bu sevimli kedi gazetelere haber olur.

3.3.1.2.Kral Ulis'in Serüvenleri

Kral Ulis'in Serüvenleri romanı 1997 yılında Yaba Yayınları'ndan çıkmış olup 150 sayfadır. Sarıyüce, bu kitabın ön sözünde kitap hakkında şu şekilde bir bilgi vermiştir:

Bu kitap, yeryüzünde yazılan ilk roman sayılabilir. Onu Homeros adlı iki gözü de görmeyen bir ozan yazdı. Homeros'un yaşamı kesin olarak bilinmiyor.

İzmirli olduğundan şüphe yok. Sazıyla durmadan gezdi, destanlar söyledi. İki destanı (İlyada-Odyseia) dünya edebiyatının temel taşı oldu. Odyseia Truva Savaşı'ndan dönen savaşçılardan İthake Kralı Ulis'in baba yurduna varmak için Akdeniz'de geçen on yıllık çileli fakat eşsiz serüvenleini dile getirir.

Romanın özeti şöyledir:

Truva Savaşı'ndan ordusuyla dönen İthake Kralı Ulis, yolda önce saldırıya uğrar, saldırıdan kurtulduktan sonra ise gemileri sert rüzgarların etkisiyle zarar görür ve kıyıya vurur. Bu şekilde başlayan yurda dönüş maceraları tam 10 yıl sürer. Bu 10 yıl boyunca Lotus yiyenler ülkesinde, Tepegözler Adası'nda, gece ile gündüzün karıştığı ülkede bütün adamlarını kaybeder. Tek başına kalan Kral Ulis, sonunda ülke topraklarına ayak basar. Ancak bu 10 yıl kendisini ve ülkesini çok değiştirmiştir. Kralın yokluğunda İthake ülkesi azgınlar denen kötü niyetli bir grup adam tarafından yağmalanmıştır. Adamlardan her biri Kral Ulis'in eşini alarak ülkenin kralı olmak istemektedir.

Kral Ulis, kimliğini belli etmeden bir dilenci kılığında azgınların arasına sızar. Bir yandan azgınlarla uğraşırken diğer yandan babası ve oğluna kendisini tanıtarak azgınları yenecek bir plan yaparlar. Aynı zamanda Ulis, kendisinden haber almamalarına rağmen yıllardır kendisine bağlı kalmış adamlarını da yanında toplar.

Bir gün sarayda ok atma yarışı yaparlarken Kral Ulis ve adamları azgınlara saldırır ve onları alt ederler. Böylece Kral Ulis'in eşi de kendisini tanır ve 10 yıl çekilen çilenin sonunda İthake ülkesi yeniden güzel günlere kavuşur.

3.3.1.3. Güle Güle Küçük Arkadaş

Çalışmada incelenen Güle Güle Küçük Arkadaş romanı 2010 yılında Nar Yayınları'ndan çıkan kitabın 4. baskısıdır. 130 sayfalık kitabın özeti şöyledir:

Can anne, baba ve halasıyla beraber yaşayan küçük bir çocuktur. Yaz tatili için Can ve ailesi bir çiftlik evine giderler. Orada arkadaşlarından uzak, tek başına kalan küçük çocuk, kendisine yeni arkadaşlar edinmeye çalışır. Ancak çiftlikte kendilerinden başka yalnızca hayvanlar bulunmaktadır. Can, bir sabah ördek sürüsüyle oynamaya başlar. Bütün ördekler kendisinden kaçarken yalnızca biri Can'ın yanından ayrılmaz ve onunla eve kadar gelir. Bu durumdan hoşnut olan Can,

annesi ve halasından gizli bir şekilde küçük ördeği odasına götürür. Orada beraber oynarlarken küçük ördek, Can'ın küp oyuncaklarını muntazam bir şekilde hızlıca dizer. Can hayretler içinde kalır ve şaşkınlıkla çığlıklar atmaya başlar. Çığlıkları duyan anne ve hala telaş içerisinde Can'ın odasına gider. Gördükleri manzara karşısında onlar da şaşkınlık içinde kalırlar.

Ertesi gün çiftliğe, işlere yardımcı olmak için bir aile gelir. Bu ailenin bir de Can'ın yaşlarında küçük bir çocukları vardır. Yengeç sevgisinden dolayı herkesin Yanıç dediği bu küçük çocuk ve Can çok iyi arkadaş olurlar. Yaz tatili bitene dek Yanıç, küçük ördek ve Can birçok maceraya atılırlar. Yazın bitmesine yakın Yanıç'ın abisi de çiftliğe gelir. Abi, Almanya'da çalışmaktadır ve orada bir kızla tanışıp evlenmeye karar verdiğini söylemek için ailesinin yanına gelmiştir.

Bir gün Can, Yanıç ve Yanıç'ın abisi uçurtma uçururlarken küçük ördeğin gözden kaybolduğunu fark ederler. Etraflarına bakarlar ancak küçük ördek hiçbir yerde yoktur. O sırada Yanıç'ın abisi gökyüzünde süzülen küçük ördeği görür ve çocuklara onun sıcak ülkelere göç ettiğini anlatır. Can ve Yanıç küçük arkadaşlarının kendilerine veda etmeden gitmesine çok üzürlü fakat diğer yandan ördeğin özgürlüğü seçerek hayatına devam etmesine de sevinirler. Yaz tatili bitince Yanıç abisiyle beraber Almanya'ya gider. Çiftlikten evlerine dönen Can ve ailesi de işlerine koyulurlar. Can da Yanıç da birbirlerini çok özlerler. Bir sabah Can, Yanıç'tan sevgi ve özlem dolu güzel bir mektup alır ve arkadaşını asla unutmaz.

3.3.1.4. Beyaz Kanatlı Kuş

İlk baskısı 1999'da yapılan Beyaz Kanatlı Kuş romanının çalışmada incelenen örneği 10. baskı olup Nar Yayınları'ndan çıkmıştır. Kitap 139 sayfadır. Özeti şöyledir:

Bir bilim insanı olan Mücteba Kolağasıgil, Uzun diye seslendiği liseli yeğeniyle yaşayan yaşlı bir adamdır. Herkesçe Bilgin Amca olarak bilinen Mücteba Bey, çeşitli icatlar yapmış ve birçok ülkede adını duyurmuştur. Son zamanlarda yeni bir proje üstünde çalışırken evinin bahçesine gelip konan büyülü güzellikteki bir kuş dikkatini çeker. Beyaz kanatlı bu güzel kuş her gün Bilgin Amca'yı ziyaret etmektedir.

Bir gece Bilgin Amca ve yeğeninin kaldıkları evde bir yangın çıkar. Canlarını zor kurtaran iki adam evleri temizlenip tadilat edilene kadar otelde kalmaya karar verirler. Gittikleri otelde önemli bir Hint devlet adamı olan Nizam da eşi Begümşah ile beraber misafır olur ve yan odalarına yerleşirler. Otelde bu önemli devlet adamı için özel bir akşam yemeği verilir ve Bilgin Amca da bu yemeğe davet edilir. Yeğeniyle beraber yemeğe gelen Bilgin Amca, Nizam ve Begümşahla uzunca sohbet eder. Gecenin sonunda yemek salonunda bir hırsızlık olayı yaşanır. Begümşah'ın kolyesi çalınmıştır ve çalan kişi suçu Uzun'a atar. Sahte delillerle şüpheleri Uzun'un üstüne çeken hırsız tam havaalandan kaçacağı sırada polisler tarafından yakalanır.

Bilgin Amca ve yeğeni Uzun'u böylesi bir zan altında bıraktıkları için üzüntü duyan Begümşah onları Hindistan'a konuk etmek ister. Bilgin Amca önce kabul etmese de yeğeni Uzun'un da hatırı için daveti kabul eder ve kısa bir zaman içinde Hindistan'a giderler. Orada bir süre Nizam'ın konuğu olarak kalırlar, daha sonra ise bir rehber eşliğinde Hindistan'ın çeşitli şehirlerini, köylerini dolaşırlar. Bu seyahatleri sırasında birçok macera yaşayan Bilgin Amca ve yeğeni aynı zamanda tarihi pek çok mekanı ziyaret ederler.

Seyahatleri sonrasında evlerine dönen Bilgin Amca'nın aklı beyaz kanatlı kuşa takılmıştır. Yangından sonra bir daha görmediği kuş için endişe eden Bilgin Amca evlerinin tadilatında çalışan işçilere kuşu görüp görmediklerini sorar. İşçilerden biri kuşu ölü bir şekilde otların arasında bulduğunu söyler. Bilgin Amca kuşu incelediğinde ayağına bağlı bir tüp görür. Tüpte Oslo Biyoloji Enstitüsü'ne ait bir not bulur ve bunu üzerine enstitüye bir mektup yazarak kuşun durumunu bildirir.

3.3.1.5. Karbeyaz

2012'de 7. Baskısıyla Nar Yayınları'ndan çıkan Karbeyaz romanı 272 sayfadır. Kitabın özeti şöyledir:

Yağmur Ali küçük yaşta annesini kaybetmiş bir çocuktur. Babası ve halasıyla bir köyde yaşayan Yağmur Ali okulunda başarılı bir öğrencidir. Babası yan köylerden birinden Gülbeyaz adında bir kadınla evlenir. Yağmur Ali başlarda üvey annesini kabul etmese de zamanla onun çok iyi bir kadın olduğunu anlar ve yıllar geçtikçe herkesten daha çok sevmeye başlar. Bir gün evleri bir eşkıya tarafından

basıldığında eşkıyaya boyun eğmeyen Gülbeyaz, Yağmur Ali'nin gözünde bir kahraman olmuştur.

Yağmur Ali'nin atlara büyük sevgisi vardır. Kendi atları yavruladıktan sonra yeni doğan tayı sahiplenir ve adını Karbeyaz koyar. Ortaokul sınavlarına girdikten sonra ilçe merkezinde yatılı bir okula yerleşen Yağmur Ali, okula giderken Karbeyaz'ı ve Gülbeyaz Aba'sını çok özleyeceğini biliyordur.

Tatil için köye döndüğünde köylülerde garip bir hava sezer. Herkes Yağmur Ali'ye üzülerek bakmaktadır. Eve koşa koşa gider ve acı haberle yıkılır. Gülbeyaz, zorlu bir hamilelik geçirmiş ve doğum esnasında hayatını kaybetmiştir. Hiç değilse Karbeyaz'la teselli bulmak isteyen Yağmur Ali atını da yerinde bulamaz. Ve onun da kısa bir zaman önce kaçtığını öğrenir.

3.3.1.6. Dedemin Denizaltısı

İlk baskısı 2007'de çıkan Dedemin Denizaltısı romanının çalışmada incelenen örneği 2014 tarihli 4. baskıdır ve Nar Yayınları'ndan çıkmıştır. 142 sayfa olan romanın özeti şöyledir:

İlkokul öğrencisi olan Burak anne, baba ve ablasının dışında dede ve babaannesiyile beraber kalabalık bir ailede yaşamaktadır. Emekliye ayrılan dedesi kendisine çeşitli uğraşlar bulma telaşı içerisinde. Çünkü dedesi boş durmayı sevmeyen bir adamdır. En sonunda bir denizaltı yapmaya karar veren yaşlı adam yanına çirak olarak Burak'ı alır. Denizaltıların yapımı ve yapımında kullanılan malzemeler için araştırma içerisine girerler. Bu çalışmalar sonunda bir denizaltı yapmayı başaran dede ve torun sonunda denizin derinliklerine yolculuk ederler. Bu yolculuk esnasında birçok deniz canlısı ile tanışır ve onların fotoğraflarını çekerler. Ayrıca bu yolculukta doğal güzelliklerin yanı sıra kaçakçılık, uyuşturucu ticareti gibi kötü birçok olaya da tanıklık ederler. Bunları polise bildirerek suçluların yakalanmasına destek olurlar.

Çektikleri fotoğraflarla sergi açan dede-torun herkesin ilgi odağı haline gelir. Okulda arkadaşları ve öğretmenleri arasında büyük takdir toplayan Burak, çektikleri fotoğraflarla gözlemlerini birleştirerek bir kitap yazmak ister. Dedesiyle beraber kitap yazmaya karar verirler. Bu süreçte fotoğraflarından batık gemileri gören birkaç

fırsatçı adam dede ve toruna musallat olur. Bir sabah uyandıklarında denizaltını yanmış şekilde bulurlar.

3.4.Verilerin Elde Edilmesi ve Analizi

Araştırma verileri kaynak tarama yoluyla elde edilmiştir. Hasan Latif Sarıyüce'nin çalışmaya dahil edilen eserleri temin edilmiştir. Çalışmada Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk romanları; değerler eğitime ve söz varlığına katkı sağlaması açısından olmak üzere iki açıdan ele alınmıştır.

Değerler eğitimi ile ilgili yapılacak incelemenin kriterleri şöyle belirlenmiştir:

İlk olarak değerler eğitime yönelik literatür taraması yapılarak bulunan çalışmalar incelenmiştir. İncelenen bazı çalışmalara (Yiğittir, 2010; Kardeş ve Cemal, 2016; Akçay ve Tunagür, 2017) göre en sık işlenen değerler ve bu değerlerin incelenmesindeki ölçütler sıralanmıştır. Değerleri tespit etmek amacıyla hazırlanan çalışmalara bakıldığında sınıflama aracı olarak en çok Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kullanıldığı görülmüştür (Akçay ve Tunagür, 2017). Ayrıca 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerlerden olan saygı, sevgi, yardımseverlik, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk, bilimsellik, aile birliğine önem verme, duyarlık, adil olma, estetik, dayanışma, vatanseverlik, bağımsızlık, barış ve özgürlük değerlerinin, Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda (tez, makale, bildiri) en sık araştırılan 25 değer arasında yer aldığı saptanmıştır (Kardeş ve Cemal, 2016). Son olarak 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen temalar ve konular da incelenip göz önünde bulundurularak 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen 18 değer tamamı araştırma kapsamına alınmıştır. Bu değerlerin Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları'nda ve Türkçe Öğretim Programı'nın Genel Amaçlar bölümünde yer alan öğrencilere kazandırılmak istenen milli, manevi ve ahlaki değerleri kapsayıcı nitelikte olması da göz önünde bulundurulmuştur.

Ardından romanlarda ayrı ayrı okuma, not alma, listelenen değerler için fişleme işlemi yapılmıştır. Bu aşamada MEB'de görev yapan 3 Türkçe öğretmeninden görüş alınmış, onlardan da değer tespit çalışması yapılması istenmiştir. Elde edilen veriler birbirleriyle karşılaştırılarak ortak görüşler doğrultusunda veri listesi hazırlanmıştır. Ayrıca tespit edilen verilerin en çok kabul gören iki

sınıflandırma olan Spranger ve Schwartz'ın değer sınıflandırmalarına göre dağılımı belirlenerek sonuçlar tablo halinde sunulmuştur. Sonraki işlem olarak yorumlama yapılmış ve sonuçlara ulaşılmıştır. Elde edilen veriler tablolar halinde verilerek yorumlanmıştır.

İkinci aşamada, eserlerde, söz varlığı unsurları tespit edilmiştir. Belirlenen unsurlar uygun başlık altında sunulmuştur. Bu doğrultuda romanlardaki atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler ve yansıma sözcükler bulunarak listelenmiş ve bulunan unsurların sıklıkları doğrultusunda eserlerin Türkçe eğitime katkısı ortaya konmaya çalışılmıştır.

3.5.Sınırlılıklar

Bu çalışma,

Hasan Latif Sarıyüce'nin çocuk romanlarının, 2017 Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı'nda belirtilmiş olan değer eğitime yönelik unsurları içermesi ve söz varlığına ilişkin temel dil unsurlarından atasözleri, deyimler, ikilemeler, kalıp sözler ve yansıma sözcükleri barındırması bakımından incelenmesi ile sınırlıdır.

4. BÖLÜM

4.1.Bulgular ve Yorum

Bu bölümde Hasan Latif Sarıyüce'nin örneklem olarak ele alınan eserlerinden elde edilen veriler, araştırmanın alt problemleri dikkate alınarak sıralanmıştır. İlk olarak 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda sıralanan değerler ile programda önerilen tema ve konular ilişkilendirilmiş; değerlerin romanlarda ne derecede yer aldığı ortaya konmuştur. Daha sonra ise Sarıyüce'nin romanlarında, bir dilin söz varlığında geniş ve önemli yer tutan unsurlar (atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcükler) tespit edilmiştir. Toplanan veriler tablolar halinde sunularak yorumlanmıştır.

4.1.1. Hasan Latif Sarıyüce'nin Romanlarında Değer Eğitimi ile İlgili Bulgu ve Yorumlar

4.1.1.1. Adil Olma/Adalet Değeri

Hasan Latif Sarıyüce'nin incelenen eserlerinde adil olma değeriyle ilgili bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Tablo 3. Adil olma

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	1
Dedemin Denizaltısı	2
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	3
Kral Ulis'in Serüvenleri	-

İncelenen eserlerde adil olma değerine çok sık yer verilmediği görülmüştür.

...Baron'un biraz önceki tavrından eser kalmamıştı. Polislere suçsuz olduğunu, maymunun gerdanlığı cebine attığından habersiz bulunduğunu söyledi ama kimse bunları yutmadı. Alandan alınarak maymunla birlikte Emniyet Müdürlüğüne götürüldü. Uluslararası polise telgraf, teleksler çekildi. Gelen karşılıklı Baron unvanının sahte olduğu, kendisinin maymunla sosyete hırsız olarak şöhret yaptığı bildiriliyordu. Sevk edildiği mahkemede tutuklandı. (Sarıyüce, 2013:69)

...Oradan tesadüfen geçen sahil koruma botu tarafından fark edilip tenekeler yukarı alınarak açıldığında içinde eroin olduğu görülmüştür. Bunun üzerine polis, adayı uzaktan gece gündüz gözetlemeye başlamış, gece yarısı adaya yaklaşan ihraç malı yüklü iki bin tonluk bir yük gemisi kaskıvrak ele geçirilmiştir. (Sarıyüce, 2014:56)

Üç jandarma eri ile Şişman Onbaşı'ydı bunlar. Aralarında eli kelepçeli, sırtına çalıntı bir yatak sarılmış iki büklüm yürüyen br adam vardı. Beş kişilik kafile okul önünden geçerken jandarmaların ortasında iki büklüm yürüyen Gölgesi Uzun Eşkiya'yı tanımakta gecikmedik (Sarıyüce, 2012:127).

Yukarıda Karbeyaz, Beyaz Kanatlı Kuş ve Dedemin Denizaltısı eserlerinden verilen bölümlerde, adil olma/adalet değeri, toplumsal düzenin sağlanması için hukuk kurallarına uygun olmayan, doğruluktan uzak davranışların cezalandırılması şeklinde aktarılmıştır.

Yazar, Karbeyaz romanında toplumda adil olma değerini olumsuz bir örnekle de vurgulamıştır:

Başımızda bir gözcü öğretmen var. İlin öbür ucundaki ilçedenmiş. O ilçeden gelen dört çocuk var. Onları en ön sıralara oturttu. Orada oturanları kaldırdı. Arkaya gönderdi. Gelip gidip yazdırıyor. Söylediklerini doğru dürüst yazamıyorlar bile. Öfkeleniyor. Kalemi ellerinden alıp kendisi yazıyor. Biz Üç Atiler, boynumuz bükük, bize de yardım yapsan ne olur diye bakıyoruz öğretmene. Hiç oralı olmuyor. Arkamıza oturan bir çocuk var. İl merkezine çok yakın bir köyden. Ayağa kalktı: "Öğretmenim" dedi "biz de Allah'ın kuluyuz. Ne olur, bize de yardım edin." Öğretmen çirkin bir adam. Ya da bana öyle geliyor.... Bir parladı, bir öfkeleni öğretmen: "Sus!" dedi "bir daha konuşursan atarım seni sınavdan." (Sarıyüce, 2012:216)

Karbeyaz ve Dedemin Denizaltısı romanlarından alınan aşağıdaki parçalarda ise kişiler arası adil davranma vurgulanmıştır.

Gülbeyaz Abam, kocaman yuvarlak bir tekerleğe benzeyen çöreği herkese eşit olarak bölüştürüyor. (Sarıyüce, 2012:134)

Anneme:

"Leman," dedi, "Alper kahvaltı yapmadan gitti. Onun hakkını ayır. Eve dönünce yesin." (Sarıyüce, 2014:80)

İncelenen romanlarda 6 yerde adil olma değerine ilişkin bulgular tespit edilmiştir. Bunlardan 3'ü Karbeyaz, 2'si Dedemin Denizaltısı, 1'i Beyaz Kanatlı Kuş romanlarında yer almaktadır.

4.1.1.2.Aile Birliğine Önem Verme Değeri

Hasan Latif Sarıyüce'nin incelenen eserlerinde aile birliğine önem verme değeri ile ilgili bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Tablo 4. Aile birliğine önem verme

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	5
Dedemin Denizaltısı	6
Evime Dönüyorum	6
Güle Güle Küçük Arkadaş	18
Karbeyaz	20
Kral Ulis'in Serüvenleri	1

Tablo 4 incelendiğinde Sarıyüce'nin eserlerinde aile birliğine ve güvenliğine önem verme değerine yönelik bulgulara 56 farklı yerde rastlanmıştır. Bunlardan 20'sinin Karbeyaz, 18'inin Güle Güle Küçük Arkadaş, 6'sının Dedemin Denizaltısı, 6'sının Evime Dönüyorum, 5'inin Beyaz Kanatlı Kuş ve 1'inin Kral Ulis'in Serüvenleri romanlarında yer aldığı tespit edilmiştir.

Sarıyüce, romanlarında aile kurumunu ön plana çıkarmıştır. Aile bireyleri arasındaki ilişkiler ve diyaloglar üzerinde sıklıkla durmuştur. Romanlarda aile fertleri birbirlerine sevgi, güven ve sadakatle bağlıdırlar. Bireyler arası diyaloglar da sevgi ve saygı çerçevesinde kurulmuştur. Diyaloglarda sıkça “dayıcığım, halacığım, yavrucuğum, anneciğim, babacığım, dedeciğim” şeklinde sevgi belirten, sevgi değerini hissettiren ve okuyucuya sezdirenen hitap sözlerinin kullanıldığı görülmüştür.

Anne Fazilet Hanım, beş yıl önce, emekli bir subay olan eşini kaybetmişti. Kocasına çok bağlıydı. (Sarıyüce, 1993:55)

Bu nişanları söyleyince babam boynuma sarıldı. Sıcak gözyaşları dökmeye başladı. Birbirimize ne kadar sarılı kaldık bilmiyorum. (Sarıyüce, 1997:146)

O gün nedense babasının çiftliğe gelmesi gecikti. Can yatmadı bekledi. Yatsı vakti çoktan geçmişti. Televizyon izlerken, hala gözlükleri burnunun üstünde, yatması gerektiğini hatırlatmıştı ya, Can'a söz geçirememişti:

“Babamı bekliyorum halacığım.”

“Baban geç geleceğe benziyor.”

“Olsun, ben beklerim.” (Sarıyüce, 2010:23)

“Aferin benim altın kalpli oğlum” diyerek yanaklarından öptü. (Sarıyüce, 2010:104)

“Almanya’dan İhsan Abim geldi,” dedi. ...

...” Onu seviyor musun?”

“Elbette. Abi sevilmez mi?...” (Sarıyüce, 2010:108)

Yaniç boynunu bükmüş, gurur dolu bakışlarla ağabeyini süzüyordu. (Sarıyüce, 2010:113)

Oyunu uzatsam, halam çok üzülecek. Onu severim. Beni o büyüttü. Annem beni doğururken ölmüş. (Sarıyüce, 2012:10)

Koştum, babamı kucakladım. O da sarıldı bana. Uzamış sakallarını yüzüme sürdü. (Sarıyüce, 2012:11)

Benim annem halam. Sevgili halam, kulaklarımı fazla çekse de, onu seviyorum. (Sarıyüce, 2012:13)

Şimdiye kadar halamın eline öksüz büyüdüm. Öz anne nasıl olur, üvey anne nasıl olur hiç düşünmedim. Bir fikir edinemedim. Halam bana öz annemi aratmadı. (Sarıyüce, 2012:32)

Ama ananı babanı hiç unutma. Köksüz ağaç olmaz.” (Sarıyüce, 2012:255)

Yeğeni söz konusu olduğunda Bilgin Amca’nın kaşları çatıldı. Birden pancar gibi kızardı.

-Uzun benim yeğenimdir, dedi. Elimde büyüdü. Kendime güvenmem de ona güvenirim. (Sarıyüce, 2013:63)

“Gerek yok buna,” dedi. “Babam asla çürük iş yapmaz. Bu tekne ile dört ay uğraştı. Su sızdırıp sızdırmadığını deniyor. Biraz sonra üste çıkar.” (Sarıyüce, 2014:19)

Dedem biraz yatışınca ablam:

“Hiç söyler miyiz dedeciğim,” diye sarılıp öptü. (Sarıyüce, 2014:85)

Romanlarda yer verilen aile tipinin yalnızca anne, baba ve çocuklardan oluşan çekirdek aile değil, geniş aile olduğu tespit edilmiştir. Kral Ulis’in Serüvenleri adlı roman dışındaki 5 romanda dede, babaanne, anneanne, hala, dayı karakterlerinin baskın olduğu söylenebilir. Çocuk karakterler aile büyüklerine saygılı bir şekilde hareket etmektedirler. Aile büyükleri de aynı şekilde çocuklara şefkat, hoşgörü ve anlayışla yaklaşmaktadırlar.

Daha doğrusu kızı annesine danışmadan hiçbir şey yapmazdı. (Sarıyüce, 1993:11)

Mehveş Hanım annesine olduğu kadar çocuklarına da yumuşaktı. (Sarıyüce, 1993:14)

Can, halasıyla annesinin kanat takarak uçtukları korku canavarından hiç ürkmedi. Onları yatıştırmak için:

“Olur anneceğim” dedi, “bir daha dereye ayak basmam.” (Sarıyüce, 2010:14)

Annesi hemen yelkenleri indirmişti. Oğluyla ördeğin birlikteliğini uygun bulduğunu göstermek için sessizce odadan çıktı. (Sarıyüce, 2010:18)

Halanın katılaşıp bulut gölgesi gibi kararır yüzü, Can mızıldandıkça, sızlanıp kıvrandıktan sonra gevşer, yavaş yavaş içinden aydınlanarak ışıldamaya başlar. İşte o zaman haladan ne istersen iste... (Sarıyüce, 2010:20)

“Gülten” dedi, “şu oğluna bir şey söyle. Uçurtmayı almış, karşı dağa götürmek istiyor. Tek başına olacak iş mi hiç?”

“Halan doğru söylüyor oğlum. Uçurtma çok büyük. Küçük bir uçurtma bile tek başına uçuramaz. Yardımcı gerekir.”

Can her zaman yaptığı gibi yelkenleri suya indirdi. Uçurtmayı bıraktı. Dışarı çıktı. (Sarıyüce, 2010:29)

Halam bana duymuş olduğu öfkeyi unutmamış olmalıydı. Öyledir halam. Öfkesi yaz yağmuruna benzer. Gelip geçer. (Sarıyüce, 2012:34)

“Emir” dedi. “Bırak Yağmur Ali atıyla gitsin panayıra. Milletin arasında kostak kostak at sürsün. Biz de bakıp gurur duyalım. Çok üzülüyor, görmüyor musun?”

İnatçı görünse de yumuşak huylu bir insandır babam. Gülbeyaz’ı kırmadı. (Sarıyüce, 2012:177)

“Baba” dedim “sana bir şey diyeceğim ama bana kızmayacaksın.”

Yüzüme baktı babam:

“Şimdiye kadar sana kızdığımı, bağırıp çağırdığımı gördün mü?” dedi.

“Görmedim baba.” (Sarıyüce, 2012:184)

-Dayıcığım, dedi, ben üniversiteye girecek kadar yüksek puan tutturamadım.

-Tutturamadın mı? Yani bütün emeklerin boşa mı gitti?

-Ne yazık ki bir yıl daha beklemek zorundayım.

Dayısı öfkelenmedi.

-Belki böylesi daha hayırlıdır. (Sarıyüce, 2013:80)

Romanlarda aile bireylerinin sağlığını, mutluluğunu, memnuniyetini gözetmek; büyük veya küçük fark etmeksizin, tüm aile üyelerine yüklenen bir özellik olarak aktarılmıştır:

Nermin annesini üzmemek için sesini çıkarmadı. Gitti, mutfaktan bir şişe süt getirdi. (Sarıyüce, 1993:58)

“İşte bunu yapamam arkadaş!”

“Neden yapamayacakmışsın! Zor bir şey değil ki... Herhangi bir televizyona bir telefon etmen yeterlidir.”

Ulvi Bey, yerden tahta parçalarını toplamakta olan oğluna baktı:

“Oğlumun buna izin vereceğini hiç sanmıyorum” dedi. “Can ördeğe pek bağlı.”(Sarıyüce, 2010:84)

Babam:

“Bunca yıl çalıştın babacığım,” diyordu. “Büyük bir tamirhane ve müşteri zinciri yarattın. Şimdi emekli oldun. Artık dinlenmelisin. ... Sen sanki emekli olmamış gibi

dükkanaya gelip de en zor bir işe el atınca ben üzülüyorum. Babamı dinlendiremeyecek miyim diye kahroluyorum. (Sarıyüce, 2014:6)

Bazı çıtalar bir iki milimetre farklı kalınlıkta yapılmıştı. Yerlerine uymuyordu. Dedem ateş püskürdü. Bunları kendisi yapmaya, torna tezgahı almaya kalkıştı. Babam önledi. “Marangozluk ayrı iştir. Ben sana marangoz buldum. Ona yaptırılmıyorsa ahşap malzemeyi,” dedi. Öyle yaptık. Yeni marangoz kusursuz çıtalar yapıp getirdi. Dedemin de keyfi yerine geldi.(Sarıyüce, 2014:11)

Hala önce bu kadar uzunlukta uçurtma yapmanın maskaralık olduğunu söylemişti. Fakat yeğenin yüzündeki mutluluğu fark edince karşı çıkmaktan vazgeçti. Hatta onlara bir sürahi dolusu meyve suyu ile bir tepsi dolusu sandviç getirdi. (Sarıyüce, 2010:115)

“Doğru değil mi Yağmur Ali” dedi “okuyacaksın değil mi? Bana ve sana bir anne kadar emeği geçen halanı utandırmayacaksın değil mi?” (Sarıyüce, 2012:11)

“...Kardeşim hoyrat birisiyle evlenir de Yağmur Ali’yi ezdirirse, durmam ben. Çocuğu da alır çekip giderim bu evden.” (Sarıyüce, 2012:21)

Şimdiye kadar halamın elinde öksüz büyüdüm. Öz anne nasıl olur, üvey anne nasıl olur hiç düşünmedim. Bir fikir edinemedim. Halam bana öz annemi aratmadı. (Sarıyüce, 2012:32)

Hastalığımın iz kalmadı. Böyle olduğu halde halamla Gülbeyaz Abam üzerime titiyorlar.

“Sakın dışarıda fazla kalma” diyorlar. (Sarıyüce, 2012:71)

Sevgili üvey anneme eli boş gitmemeliyim. Acaba ne alsam memnun olur Gülbeyaz? (Sarıyüce, 2012:235)

İncelenen romanlarda kahramanlar, aile bireylerinin güvenliği konusunda hassas hareket etmekte; aile bireylerine zarar verecek unsurları ortadan kaldırmaya ve ailedeki herkesin güvenliğini sağlamaya yönelik davranışlar sergilemektedirler:

Oğlunun çılgınlıklarını işiten Gülten Hanım koştu geldi. Her zaman böyle yapardı. Oğlu onun gözünde hiç büyümemiş, hep korunması gerekli bir bebek olarak kalmıştı. “Ne oldu oğlum? Aklımı başımdan aldın. Bir yerine bir şey oldu sandım.” (Sarıyüce, 2010:21)

(Yağmur Ali kendisini kaçıran eşkıyaya) “Seninle elbette baş edemem. Ama babamla Gülbeyaz Abam beni senin elinde bırakmazlar....” (Sarıyüce, 2012:110)

Gemi gözümün önünden birden kayboluverdi. Yanımda duran babama bağırdım:

“Baba! Dedem kayboldu!”

Babam gözleriyle taradı. “Gerçekten kaybolmuş!” dedi.

...Babam soğukkanlılığını koruduğu halde ablamla ben neredeyse ağlayacaktık.(Sarıyüce, 2014:18)

“İstersen ben de geleyim,” dedim.

“Uygun olmaz, sen polisle birlikte görünmemelisin. Seni bu işe bulaştırmamalıyız. Sonra bir kötülük yapmaya kalkışurlar.” (Sarıyüce, 2014:55)

“Sakın bir daha bu sözü işitmeyeyim,” dedi. “Ne bana ne de bir başkasına. Hiç kimseye söylemeyin. Bu söz halkın ağzına bir düştü müydü, yayılır gider. İçinde yüzlerce ton altın olan bir batık gemi bulduğumuzu destan edip yayarlar. Kapımıza her gün onlarca kişi dayanır, huzurumuz kaçır.” (Sarıyüce, 2014:85)

Romanlarda aile bireylerinin bir arada olmasının, birlik içerisinde hareket etmesinin önemi üzerinde de durulmuştur:

-Bırak bu akılları baba. Halk motorlu değirmenden memnun. Burada sürünüp duracağına gel yanımıza. Bilirsin, kocam da seni sevip sayar. (Sarıyüce, 1993:88)

Üç gündür Ali Baba çiftlikte değil. Karısını ve oğlunu getirmek için köyüne gitti. (Sarıyüce, 2010:8)

Gerçekten de Küçük Ördek, Can gibi, mavi kuşlar mı hayal etmişti? Evet, o da düş kurmuştu ama, biraz değişikti onun düşü. O mavi bir gök altında kendisi ve kardeşleri için böyle minik minik küçük evler düşünmüştü. Şirin mi şirin bir ördekler kenti... Küçük Ördek bu küçük kentte kardeşleri ve ailesiyle ne kadar da mutluluk içinde yaşayacaktı... (Sarıyüce, 2010:17)

Halamı, ailemizin her zaman birlikte bulunması gerekli bölünmez bir parçası biliyorum. İçinde barındığımız ev nasıl bizim ise, halam da öyledir. (Sarıyüce, 2012:137)

*Gülbeyaz Abam, sessizce içeri girdiğimi görünce:
“Yiğidim nerede kaldın? Yemeğe oturmak için seni bekliyoruz.” dedi.(Sarıyüce, 2012:140)*

Güzel bir adetimiz vardır. Sofraya hep birlikte otururuz. Geç kalan olursa onu bekleriz. Bu evimizde sevgili halamın kurduğu bir düzendir. (Sarıyüce, 2012:206)

Bilgin Amca'nın Uzun dediği yeğeninden başka kimsesi yoktu. Onunla birlikte kalıyordu. Çünkü çocuğun hem annesi, hem babası ölmüştü. (Sarıyüce, 2013:10)

-Yeğenim benim asistanım gibidir. O olmadan bir yere adım atamam. (Sarıyüce, 2013:78)

*- ...Şu uzun çocuk benim yeğenimdir. O yanımda olmadan hiç rahat edemem.
Esmer tıknaz şoför:*

-Niçin ayıp olsun, dedi, yeğenini konuklamak isteyen adamdan özür dileriz, olur biter.

Öyle de yaptı. Uzun'un koluna girerek sevecenlikle evine götürmeye hazırlanan yırtık pırtık giysili adama:

-Yeğenini dayısından ayırmayalım, dedi. Yaşlı adam tek başına yapamaz.(Sarıyüce, 2013:107)

Dedem beni kucakladı:

“Sen olmasaydın ben bunların hiçbirini yapamazdım.” (Sarıyüce, 2014:96)

Romanlarda, aile bireylerinin birbirlerine karşı sorumluluk sahibi oldukları üzerinde durulmuş ve birbirleri için fedakarlıkta bulunabileceğine dair örnek cümlelere de rastlanmıştır:

Yirmi yaşındayken tek çocukla dul kalmıştı. O zaman Mehveş bir yaşındaydı. Zorlu sıkıntılara katlanarak kızını büyütüp okutmuştu. (Sarıyüce, 1993:10)

“Sağ ol Gülbeyaz Aba sağ ol!” diyebildim. “Demek altınlarını bana eyer almak için bozdurdun. Bunu hiç unutmayacağım....”

Ilık, yumuşak ve hafif bir sesle:

“Senin için bozdurmayıp da kimin için bozduracağım.” diyor. (Sarıyüce, 2012:161)

Hala:

“Yağmur Ali” dedi “Azımı çoğa say. Eğer orada para gerekir de baban gönderemezse bana yaz. Ne yapar ne eder sana istediğin parayı gönderebilirim.” (Sarıyüce, 2012:258)

“...Babanı bilmez misin, unutkanın biridir. Bakalım aklında tuttu mu?”

“Tutar halacığım, ben bir şey isteyince babam mutlaka getirir.” (Sarıyüce, 2010:24)

Ertesi akşam Ulvi Bey oğlunun istediklerini getirdi. (Sarıyüce, 2010:55)

Sarıyüce, evlenip aile kurmaya dair düşüncelerini de romanlarında yansıtmıştır:

“Sevgili Can” dedi, “her erkek eninde sonunda evlenir. Ben de yakında evleneceğim. Türkiye’ye durumu anneme babama açıklamak ve izinlerini almak için geldim.” (Sarıyüce, 2010:113)

Abim önümüzdeki yaz Türkiye’ye gelemeyecek. Çünkü evleneceği için para biriktirmek zorunda. (Sarıyüce, 2010:129)

“Ne olur gitme” diyorum. “Ben seni özleye özleye ölürüm.”

Sarıyüce öpüyor halam.

“Her kadının bir evi, bir yuvası olmalı” diyor.(Sarıyüce, 2012:141)

Ayrıca “Karbeyaz” adlı romanda yansıtılan “üvey anne” karakterinin, genel şekilde yansıtılanın aksine çocuğa öz anne şefkati, sevgisi ve anlayışıyla yaklaştığı görülmektedir. Bu da her ne olursa olsun, aile içinde birliğin sağlanmasının önemini vurgulamaktadır:

Başkası olsa öfkelenir. Canın isterse der. Yapmıyor bunu. Aynı sevgi dolu bakışlar, aynı içe işleyen ılık ses. Devam ediyor:

“Olsun, atın yanında bir de sevimli keçin olsa fena mı olur?” (Sarıyüce, 2012:48)

Geç vakit eve döndüğümde sevgili üvey annemi kapı önünde beni bekler buldum. Geç vakte kadar dönmeyişim onu çok meraklandırmış. (Sarıyüce, 2012:80)

Aman Allah’ım aralarında Gülbeyaz Abam da var. Koşup sarılıyorum ona. O da bana sarılıyor. Öpüyor. (Sarıyüce, 2012:133)

Sevgili üvey annemin doğru söylediğini biliyorum. Sessizce kucaklayıp öpüyorum. (Sarıyüce, 2012:141)

Sevgili üvey anneme eli boş gitmemeliyim. Acaba ne alsam memnun olur Gülbeyaz?
(Sarıyüce, 2012:235)

2017 Türkçe Öğretim Programı'nda "Erdemler" teması altında konu önerisi olarak verilen "sılayırahim" kavramına yönelik de 1 yerde örneğe rastlanmıştır:

"Buraya izinli mi geldin?" dedi.
"Öyle gibi bir şey! Önce Sivas'taki köyümüze gittim.. kimse kalmamış köyde birkaç yaşlıdan başka. Ben de burada olduklarını öğrenince aileme uğrayayım dedim."
(Sarıyüce, 2010:107)

4.1.1.3.Bağımsızlık ve Özgürlük Değeri

Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda kazandırılması hedeflenen değerler listesinde bağımsızlık ve özgürlük ayrı ayrı sıralanmıştır. Türkçe Öğretim Programı'na bakıldığında "Bağımsızlık" ve "Özgürlük" kavramları, Hak ve Özgürlükler teması altında ele alınmıştır. Aynı zamanda "Özgürlük", Vatandaşlık teması altında da gösterilmiştir. Bu iki kavramın beraber anılması sebebiyle bu çalışmada iki değere yönelik bulgular aynı başlık altında ele alınmıştır.

Sarıyüce'nin romanları incelendiğinde devletin özgürlüğü boyutu olan bağımsızlık kavramına yönelik örnek teşkil edecek herhangi bir örneğe rastlanmamıştır. Bireysel özgürlüğe yönelik bulgular ise aşağıda verilmiştir:

Tablo 5. Bağımsızlık ve Özgürlük Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	1
Dedemin Denizaltısı	-
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	2
Karbeyaz	-
Kral Ulis'in Serüvenleri	-

"Bir şey demeyecek misin oğluna? Ördeği yanından ayırmıyor. Eve sokuyor. Odasına çıkartıyor."

Ulvi Bey:

"Aman abla" dedi "burası çiftlik. Unuttun mu, biz de çiftlikte büyüdük. Bütün hayvanlarla içli dışlıydık. İster ördekle oynasın, ister tavuklarla arkadaş olsun. Ne zararı var?" (Sarıyüce, 2010:28)

“Küçük Ördek’i kaybettik,” dedi. “Ama üzülmeylem. O özgürlüğü seçti. Biz kışın soğukta titrerken o güney ülkelerinin güneşli çayırlarında, ırmak kıyılarında yeni yaşamını sürdürecektir.” (Sarıyüce, 2010:126)

Bilgin Amca yerinden kalkmaya davrandı. Bunun nereye varacağını kavrayan Uzun, hemen bitişik koltukta oturan dayısının kolunu yakaladı.

-Bu hiç fena teklif değil dayıcığım, dedi.

- Nasıl fena teklif değil?

-Yani güzel bir teklif demek istiyorum.

-Bilmem... Ben çalışmalarımnda hep bağımsız oldum. Kimsenin arzusu ile iş yapmadım.

Müdür devreye girdi:

-Aman efendim, hiç endişeniz olmasın. Kimse size karışacak değil. Kuşlar gibi hür olacaksınız. (Sarıyüce, 2013:36)

İncelenen romanlarda elde edilen bulgular bireysel özgürlüğe yönelik olup bu değere çok sık yer verilmediği tespit edilmiştir. Özgürlük değerine yönelik 3 örneğe rastlanmıştır. Bunlardan 2’si Güle Güle Küçük Arkadaş, 1’i Beyaz Kanatlı Kuş romanında bulunmaktadır.

4.1.1.4. Barış Değeri

İncelenen romanlarda barış değerine dair çok fazla örnek olmadığı ve barış kavramının kişiler arasında ve toplum genelinde olmak üzere iki şekilde işlendiği tespit edilmiştir.

Tablo 6. Barış Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	-
Dedemin Denizaltısı	1
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	2
Kral Ulis’in Serüvenleri	3

-Ey şanlı Alkinos, diye söze başladım. Benim için her şeyi yaptınız. Bundan memnunum. Fakat benim ülkenizde ne çok hoşuma giden şey barış ve halkınızın mutlu yaşantısıdır. Savaşızsız, dövüşsüz, birbirlerinizle anlaşarak ne güzel yaşayıp gidiyorsunuz. ...” (Sarıyüce, 1997:71)

-... Akalar arasında ayrılık tohumu ekilmesin. Budunun birliğini bozmayın. Barışın, gene dirlik düzenlik içinde yaşayın. (Sarıyüce, 1997:149)

...Benim gönlüm barıştan yanadır. Bir budunun arasına ayrılık girmesi, düşmanlık tohumları ekilmesi uygun olmaz. (Sarıyüce, 1997:150)

“Yok vallahi Fatma Aba. Artık biz kavga etmeye tövbe ettik. Hem Aşağı Mahalle çocuklarıyla barış yaptık, duymadın mı?”(Sarıyüce, 2012:7)

“...Yoksa arkadaşlarıyla mı kavga ettin?”

“Hayır! Ben arkadaşlarımla kavga etmem.” diyorum. (Sarıyüce, 2012:62)

(Burak’ın anlamadığı arkadaşı yanına gelir) Bütün sınıf ne yapacak, ne söyleyecek diye ona bakmaya başladı. Ama o sınıfın beklentisini boşa çıkarttı. Sağ elini yakalayarak uzun uzun salladı.(Sarıyüce, 2014:100)

“Kral Ulis’in Serüvenleri” kitabında barış değerine 3 farklı yerde rastlanmıştır. Yazar burada barış değerini toplumlararası düzeyde ele almıştır. Barışın önemi doğrudan anlatılmaya çalışılmıştır. “...barış ve halkınızın mutlu yaşantısıdır” cümlesiyle toplumdaki bireylerin mutluluğu barış ortamının sağlanmasına bağlanmıştır.

Yazar, “Karbeyaz” ve “Dedemin Denizaltısı” romanlarında barış değerine kişilerarası düzeyde yer vermiştir. Dedemin Denizaltısı’nda sınıf içerisinde anlamayan iki öğrenci, el sıkışarak aralarındaki mesafeyi sonlandırmışlardır. “El sıkışmak” eylemi arabulucu bir eylem olarak aktarılmış ve barışmayı simgelemiştir.

Beyaz Kanatlı Kuş, Evime Dönüyorum ve Güle Güle Küçük Arkadaş romanlarında barış değerine dair örneğe rastlanmamıştır.

4.1.1.5. Bilimsellik Değeri

Araştırma kapsamında incelenen romanlarda bilimsellik değerine yönelik elde edilen bulgular ve yorumlar aşağıda verilmiştir:

Tablo 7. Bilimsellik değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	10
Dedemin Denizaltısı	8
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	-
Kral Ulis’in Serüvenleri	-

Sarıyüce, Beyaz Kanatlı Kuş romanında bilimselliği diyaloglara ve olaylara yansıtmanın yanı sıra başkahraman olarak bir bilim adamını ortaya koymuştur. Kahramanın gerçek adı “Müçteba Kolağasıgil”, insanlar arasında kahramana takılan

lakap ise “Bilgin Amca”dır. Müçteba, Kişi Adları Sözlüğü’nde “Seçilmiş, seçkin” şeklinde tanımlanmıştır. Romanda da Müçteba karakteri icatlarıyla ve bilimsel çalışmalarıyla dünya genelinde tanınan, seçkin ve saygıdeğer bir bilim insanıdır. Bu nedenle de herkes ona Bilgin Amca demektedir. Romanın başında Bilgin Amca’nın çalışma ortamı betimlenirken şu ifadeler kullanılmıştır:

“Alt katta birkaç oda ile kendisinin salon dediği oldukça geniş bir oda bulunuyordu. Burası salondan çok, bir laboratuvarı andırıyordu. Duvarları boydan boya kaplayan raf ve dolaplarda kitaplar, aletler, deney araçları, kavanozlar, tüpler vardı. Bunlardan başka deney masaları, gaz ve elektrik ocakları, bilgisayarlar, daha bir yığın araç içerisinde tıklım tıklım doldurmuştu.” (Sarıyüce, 2013:8)

Bu ifadeler bilimselliğin kapsamına giren deney ve kanıt için gerekli ortamı desteklemektedir.

Bilgiye değer vermenin bilimsel tutum gösteren bireylerin bir niteliği olduğu ve bilimsel değerlerin kapsamına girdiği belirtilmiştir (Erdem, 2003). Aşağıda Beyaz Kanatlı Kuş ve Dedemin Denizaltısı’ndan alıntılanan bölümler buna örnek teşkil etmektedir:

- Ses nedir bilir misin?

Böyle çok basit bir soruyla karşılaşan Uzun’un muziplik damarı tuttu:

- Ses sestir dayıcığım, dedi. Hav hav hav!...

- O sesleri sormuyorum çocuk! Sesin ne olduğunu soruyorum.

- Bağırırsan ses olur. İşte şöyle. Möööö!...

- Dana gibi böğürmeyi bırak da sesin ne olduğunu kavramaya çalış. Ses titreşimdir.

Titreşimlerle yayılır.(Sarıyüce, 2013:15)

-İyi dinle cahil çocuk! Hiç plak görmedin mi? Pikapta plağı çaldığımız zaman ne olduğunu sanıyorsun? Daha önce plak üzerine zaptedilmiş ses izlerini yeniden canlandırmış oluyoruz. Yani izleri tekrar sese dönüştürüyoruz.

Uzun, alaylı bir gülümsemeyle dayısına baktı:

-Yoksa gramofonu yeniden mi icat ettin dayıcığım?

-Ben de durmuş senin gibi serseme laf anlattıyorum. A çocuk sesin dokunduğu her yüzeyde iz bıraktığını söylüyorum. Bu şu demektir. Şimdi burada seninle konuşuyoruz ya... Seslerimiz duvarlara çarpıyor, oralarda iz bırakıyor.(Sarıyüce, 2013:16)

Dedem ömür boyunca oto tamirciliği yapmıştır ya, boş vakitlerinde çok okuyan bir insandır. Ansiklopedi türü kitapları hemen her gün karıştırır. Yatak odasının bir duvarı baştan başa bilgi veren kitaplarla doludur. (Sarıyüce, 2014:27)

Bilimsel değerlerin kapsamına giren bir başka nitelik ise Erdem (2003) tarafından bilgi üretimi için fedakarlık şeklinde ifade edilmiştir.

“Bilgin Amca tam bir hafta uğraştı. Yemek ve birkaç saatlik uyku dışında bütün vaktini makinesini monte etmekle geçirdi. (Sarıyüce, 2013:18)

Bilimsel tutum gösteren birey çalışmalarında sebatlı ve özenlidir (Karasar, 1995). Bu özellik Beyaz Kanatlı Kuş romanındaki Bilgin Amca karakterine de yansıtılmıştır.

“Yalnız hemen şunu belirteyim ki, belli bir zamana bağlanmasını kabul etmem. Bana kimse bu işi bir yılda, iki yılda tamamlayınız dememeli.” (Sarıyüce, 2013:37)

Bilgin Amca'nın bilimsellik değerini temsil etmesi açısından taşıdığı bir başka nitelik de entelektüel olmasıdır:

Bir fenci olduğu kadar, bir tabiat bilgini de olan Bilgin Amca gülümsedi. (Sarıyüce, 2013:119)

Bilimsel değerlere sahip birey olaylar ve olgular arasında nedensel bağlantılar arar ve bulduklarını değerlendirir (Karasar, 1995). İncelenen romanlarda bu davranışlara örnek olarak şu bölümler yer almaktadır:

Hamağa uzandığında uyulamaktan çok beyaz kanatlı kuşu aranıp duruyordu. Son gördüğünden bu yana aylar geçmişti. Bir daha hiç görünmedi. Bunu beyaz kanatlı kuşun vefasızlığına değil, göçmen kuşlardan oluşuna bağlıyordu.

-Kuzey denizlerinde yaşayan bir kuş olmalı. Yazı geçirdiği kuzayden güneye göç ederken biraz dinlenmek için gelip bu bahçeye kondu sanırım. (Sarıyüce, 2013:39)

“iki yüz metre derinliğe inerse, ne oluruz, biliyor musun? Yamyassı eziliriz.”

“Neden? Derinlerde kayalar mı var?”

“Kayalar değil deniz suyunun ağır basıncı ezer gemimizi. Bir düşün. Denizler derinleştikçe suyun ağırlığı artar. Bu ağırlığa çelikten yapılmış gemiler bile dayanamaz.” (Sarıyüce, 2014:27)

Yazar, bilimsel tutum sahibi bireyin kuşkucu oluşunu ve gerçeğe ulaşmak için kanıtlara önem verdiğini şu bölümde açıkça ifade etmiştir:

Ben bilim adamıyım. Gözlerimle görmediğim şeyin gerçekliğine inanmam. (Sarıyüce, 2013:53)

Kendilerinde üstün yeteneklerin varlığını ileri sürüyorlar. Bilim dünyası bu iddiayı kabul etmiyor. Bir bilim adamı gözüyle bakıldığında yaptıkları illüzyon numaralarından başka bir şey değil. (Sarıyüce, 2013:121).

Bilimsel çalışmaları yakından takip etme, çalışmalara destek olma ve onlardan yararlanma da bilimsellik değerine sahip bireylerin davranışlarından olduğu söylenebilir. Romanlarda bu davranışlara örnek olarak yazar şu ifadelerle yer vermiştir:

Her zaman sorulmadıkça konuşmayan Bilgin Amca, Nizam'a Hindistan'daki bilimsel çalışmaları sordu. Bu büyük ülkede değerli bilginlerin bulunduğunu biliyordu. Bunlardan bazılarının kitaplarını okumuş ve onlardan yararlanmıştı. (Sarıyüce, 2013:61)

"Burak'çığım," dedi, "bizim çalışmamız bilimsel bir çalışma değil. Ama en az onun kadar değerli bir çalışmadır. Biyoloji yeryüzündeki tüm canlıların bilimdir. Dünyada o kadar çok canlı türü var ki hepsini incelemek mümkün değildir. Bu yüzden karalardaki, denizlerdeki yaşam üzerine gözlemlerde bulunanların öğrendikleri, bilim adamlarının çok işine yarar. Amatör gözlemciler olmasa biyoloji ilmi gelişemez." (Sarıyüce, 2014:121)

Gücen (2014), bilimsellik değerinin sorgulama, araştırma ve yeni şeyler öğrenme isteği gibi becerilerin kazandırılmasında en etkili değerlerden olduğunu söylemektedir. Dedemin Denizaltısı romanındaki karakterler bu özelliğe sahiptir:

"Çok merak ettim dede. Bir balık nasıl yuva yapabilir? Acaba biyoloji kitaplarında bunun hakkında bilgi var mıdır?"

"Olacağını sanmıyorum. Lise kitaplarında yoksa bile üniversite kitaplarında olması gerekir. Çünkü bir balığın yuva yapması bilim yönünden çok ilginç bir olaydır."

"Eve dönünce biraz kitapları karıştıralım dede. Bakalım yuvacı balıklar hakkında bir açıklama var mı?" (Sarıyüce, 2014:67)

"Dede ben boş oturmadım. Hani fotoğraf çektiğimiz balık yuvası vardı ya, onun hakkında ansiklopedilerden, kaynak kitaplardan bilgi aradım ama bulamadım."

"Belki de bilim dünyasının tanımadığı bir balıktır bu yuvacı balıklar." (Sarıyüce, 2014:72)

Dedemle oturup çalışmaya başladık. Ekibimize ablam da katıldı. O daha çok İngilizce kitaplardan bilgiler aktarıyor. Ne Türkçe ne de Latince adını bilmediğimiz balıklarla, deniz canlıları hakkında bilgiler topluyordu. (Sarıyüce, 2014:121)

Çırak (2013), bilimsellik değerinin gözlemleri, deneyleri ve genelgeçer gerçekleri içerdiğini belirtmiştir. Dedemin Denizaltısı romanında Burak ve dedesi bilimsellik değerini bu doğrultuda temsil etmektedirler. Bu iki karakter, denizaltı ile dolaşarak sualtındaki canlıları gözlemleyip gözlem ve araştırma sonucunda ulaştıkları bilgileri bir kitapta ortaya koymaktadırlar.

"İkimiz bir olup Denizlerde Hayat diye bir kitap yazabiliriz." (Sarıyüce, 2014:26)

"Kirlenmeleri görelim. Fotoğraflarını çekelim. Yazacağımız kitaba bunları da koruz. Olmaz mı?" (Sarıyüce, 2014:64)

İncelenen eserlerde 18 farklı yerde bilimsellik değerine ait bulgular tespit edilmiştir. Bunlardan 10'u Beyaz Kanatlı Kuş romanında, 8'i Dedemin Denizaltısı romanında yer almaktadır. Yazarın geri kalan romanlarında bilimsellik değerine rastlanmamıştır.

4.1.1.6. Çalışkanlık Değeri

Sarıyüce'nin romanlarında çalışkanlık değerine ilişkin bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 8. Çalışkanlık Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	3
Dedemin Denizaltısı	4
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	3
Kral Ulis'in Serüvenleri	-

En önde oturuyoruz. Sınıfın çalışkanları sayılıyor. Çalışkanız çalışkan olmasına ama ders kitabı olarak elimizde bir Okuma Kitabı var. Onu da daha ilk aldığım gün okuyup bitirdim. (Sarıyüce, 2012:24)

Genellikle Kısacık Ali amca değirmene gidiyor. Babama yardım ediyor. Bazı geceler babamın yerine değirmende kalıyor. Karısı Fendiye teyze Türkçeyi zor konuşuyor. O da hiç boş durmuyor. Kendine işler buluyor. Avlunun bir kısmında yığılı odunların bolluğuna şaşıyor. Baltayla odun kesiyor. (Sarıyüce, 2012:64)

Sınav gününü sabırsızlıkla bekliyoruz. Üç Aliler ara sıra buluşup ders çalışıyoruz. Anlamadığımız yerleri okula gidip öğretmenden soruyoruz. Kendimize güven geldi. (Sarıyüce, 2012:241)

Telaştan, kendisini işine vermesinden yemek yemeyi unutturdu. (Sarıyüce, 2013:11)

Dayısının angaryalarından fırsat buldukça ders çalışırdı . Sabahçıydı. Okul çıkışı doğru eve gelirdi. Avarelik nedir bilmezdi. Orada burada sürtmeyi hiç sevmezdi. (Sarıyüce, 2013:14)

Bilgin Amca sürekli çalışıyordu. Çiziyor, hesaplıyor, yapıyor, bozuyordu. Uzun, aksatmadan okuluna gidip geliyordu. (Sarıyüce, 2013:39)

Babamın anlattığına göre, tamirhaneye ayak basar basmaz eskisi gibi kollarını sıvayıp işe girişiyormuş. Akşama kadar da o işi bırakmıyormuş. (Sarıyüce, 2014:6)

Dedem kendisini savunuyor:

“Oğlum”, diyordu “artık tamirhaneye uğramayacağım. Ama boş da durmayacağım. Ben kahve köşelerinde, park kanepelerinin üstünde vakit geçiremem. Kendime yaraşır küçük bir uğraşı bulacağım. Sen hiç üzülme.” (Sarıyüce, 2014:6)

“Elbette dedeciğim. Önümüzde üç ay tatil var. Bana ne iş düşerse hepsini yaparım.” (Sarıyüce, 2014:9)

“Dede ben de boş oturmadım. Hani fotoğrafını çektiğimiz balık yuvası vardı ya, onun hakkında ansiklopedilerden, kaynak kitaplardan bilgi aradım ama bulamadım.” (Sarıyüce, 2014:72)

İncelenen romanlarda çalışkanlık değerine dair Dedemin Denizaltısı’nda 4, Beyaz Kanatlı Kuş’ta 3, Karbeyaz’da 2 yerde olmak üzere 10 farklı yerde örneğe rastlanmıştır.

4.1.1.7. Dayanışma Değeri

İncelenen romanlarda dayanışma değerine dair elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 9. Dayanışma Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	1
Dedemin Denizaltısı	2
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	4
Kral Ulis’in Serüvenleri	-

Dershanenin bir kıyısında teneke bir soba vardır. Bu sobada, ayrıca öğretmenin yatıp kalktığı küçük odanın sobasında yanan odunu biz evlerimizden getiririz. (Sarıyüce, 2012:23)

Yeni öğretmenimiz üçüncü sınıfa geçen öğrencilerden bazılarını okumayı söktüremeyenlerin yanına oturttu. “Arkadaşlarınızı çalıştıracaksınız.” dedi. (Sarıyüce, 2012:51)

İmeceyle evi iyi kötü oturulacak duruma koydular. (Sarıyüce, 2012:64)

Bir türlü tamamlanamayan iki bina var. El birliğiyle bu binaları tamamlayacağız. (Sarıyüce, 2012:263)

Geniş bahçenin bir kıyısında küçük bir kulübe vardı. Kazma çapa gibi araçlar dururdu orada. Sapasağlamdı. Konu komşunun da yardımıyla kitap ve dosyalar oraya taşındı. (Sarıyüce, 2013:45)

Hep bir olduk. Denizaltımızı kucaklayıp kaldırdık. Tekerlekli kızağın üstüne yavaşça koyduk. (Sarıyüce, 2014:16)

“... İkimiz bir olup Denizlerde Hayat diye bir kitap yazabiliriz.”

Çok heyecanladım:

“Sahi yazabilir miyiz dedeciğim?”

“Elbette yazarız. İkimiz el ele vererek bir denizaltı yaptık. Şimdi de baş başa vererek bir kitap yazabiliriz.” (Sarıyüce, 2014:26)

Sarıyüce, romanlarında dayanışma değerine çok sık yer vermemiştir. Karbeyaz'da 4, Dedemin Denizaltısı'nda 2 ve Beyaz Kanatlı Kuş'ta 1 olmak üzere 7 farklı yerde bu değere rastlanmıştır. Yazarın diğer romanlarında dayanışma değeri tespit edilememiştir.

4.1.1.8.Duyarlılık Değeri

Sarıyüce duyarlılık değerine eserlerinde pek çok farklı yönden yer vermiştir. İncelenen eserlerden elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 10. Duyarlılık Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	5
Dedemin Denizaltısı	7
Evime Dönüyorum	4
Güle Güle Küçük Arkadaş	3
Karbeyaz	2
Kral Ulis'in Serüvenleri	7

Beyaz Kanatlı Kuş ve Dedemin Denizaltısı romanlarında yazar, toplumdaki diğer bireylerin sağlığını ve toplumsal düzeni bozan etkenlere karşı tepki geliştirerek bir bilincin oluşturulmasına yönelik örneklerle yer vermiştir ve bu tarz bir bilincin vatandaşlık görevi olduğunu düşünmektedir.

Düşün ki, uyuşturucu maddeler kaç gencin hayatını söndürecek. Kaç aileyi yıkıma uğratacak. Görmüyor musun ortalığın halini... Eline silah geçiren birbirini öldürmeye kalkıyor. Bütün gece düşündüm, taşındım. Bildiklerimizi polise aktarmaya karar verdim. (Sarıyüce, 2013:27)

-Çekinmeyelim dayıcığım. Makinamızı alıp polise gidelim. Madem ki bu bir ülke sorunu. Biraz fedakarlık yapalım. (Sarıyüce, 2013:27)

155 ALO POLİS!e telefon ettik. Denizde dinamitle balık avlayan iki kişinin Urla'ya doğru gittiklerini söyledik. (Sarıyüce, 2014:43)

"Burakçığım, polise haber vermemiz gerekir. O tenekeler boş değil. İçlerinin dolu olduğu muhakkak. Peynir falan olsa niçin denize atılsın? Belki uyuşturucu falan doludur." (Sarıyüce, 2014:52)

"...Kaçakçılık gibi, terör gibi gizli kapaklı yapılan işler görenlerin, işitenlerin, bilenlerin yardımı olmadan yalnız polis gayretiyle meydana çıkarılamaz. Vatandaşların polise yarım etmeleri gerekir. Herkes neme lazım derse, yaşadığı ülkeye en büyük kötülüğü etmiş olur. ..." (Sarıyüce, 2014:55)

Yazar, kişilerarası ilişkilerde merhametli, hoşgörülü, duyarlı olunması gerektiğine inanmaktadır. Başkalarının ihtiyaçlarına duyarlı olmanın ve empati kurmanın kişilerarası ilişkileri kuvvetlendireceğini düşünmektedir.

-Ayşe Hanım, dedi, özür dilerim. Ben para pul işlerinden anlamam. Senin bunu bana hatırlatman gerekirdi.

Ceket cebinden çek defterini çıkardı. Bir çek yazdı.

-Al bunu. Üstüne başına bir çeki düzen ver. Başka ne gerekiyorsa söyle. Varlık içinde yokluk çekmek için bir neden yok. Maaşını arttırıyorum.(Saryüce, 2013:40-41)

Ayşe Kadın'ın gözleri doldu:

-Eksik olmasın! Bekleyeceğim. İnşallah ev kısa zamanda yapılıp tamamlanır. (Saryüce, 2013:52)

Begümşah:

-Gerdanlığımın bulunmasından çok Bilgin Amcaların temiz çıkmasına sevindim. O mübarek adam kimbilir ne kadar üzülmüştür. Vakit geçirmeden adamdan ve yeğeninden özür dilemeliyiz.(Saryüce, 2013:73)

“Ben diyecektim ki...”

“O garipleri biz konuk edelim diyecektin, değil mi?”

“Vallahi öyle diyecektim Fatma Aba.” (Saryüce, 2012:63)

Üvey annemin yüzünü büsbütün değişmiş görüyorum. Öfke, isyan dolu bu yüz öfkeli bir tepkiye hazırlandığı besbelli. Fırıncı yeni bir tekme atacağı sırada birden fırlıyor yerinden. Adamı itekleyerek uzaklaştırıyor.

“Utan be! Gücün bu zavallıya mı yetiyor. Bir ekmek çaldıysa kıyamet mi koptu?” diye haykıyor bir yandan da. (Saryüce, 2012:192)

-İhtiyar, dedi, köpeklerim az kalsın seni parçalayıvereceklerdi. Benim adıma da leke sürülecekti. Zaten dertli bir adamım ben. Bir de bu eklenecekti dertlerime. Yirmi yıldır kayıp olan efendim için ağlayıp durduğum yetmezmiş gibi bir de sana yanmam gerekecekti. ... (Saryüce, 1997:77)

Ömayos anlattıklarına inandı ve pek üzüldü.

-Ey mutsuz garip, dedi, başından geçenleri dinledikçe içim parçalandı. (Saryüce, 1997:82)

Oğlu gideli ve sevgili karısı öleli beri hep böyledir. Hele karısının ölümü yıktı, bitirdi onu. O kadar yaşlı değilken çöktü gitti. Kadın da gurbetteki oğluna yana yana gitti. Nasıl üzüldüm onun ölmesine bilemezsin. (Saryüce, 1997:88)

Antinus'un yaptıklarına ve sözlerine orada bulunan herkesin canı sıkıldı:

-Antinus, bir fakiri dövmek sana yakışmadı. Fakirleri tanrılar gönderir. Ne istedin elin garibinden. (Saryüce, 1997:104)

-...Nasıl oluyor da konağımıza sığınan bir garibin dövülmesine razı olabiliyorsun? Sesini çıkartmıyorsun? (Saryüce, 1997:108)

Penelopiya başından geçenlere çok üzüldü. Hıçkıra hıçkıra ağladı. (Saryüce, 1997:115)

Onu böyle kır adamları kılığında, çökmüş, ihtiyarlamış görünce içim sızladı. Gözyaşlarımı tutamadım. (Sarıyüce, 1997:145)

Sarıyüce, romanlarında doğa sevgisi üzerinde sıkça durmuştur. Doğadaki varlıklara karşı da duyarlı olunması ve imkan buldukça toplumda doğaya karşı bir bilinç oluşturulması için etkinlikler yapılması gerektiğini eserlerinde işlemiştir.

Üzül müştüm. Dedem de üzül müştü. Eğilip su üstünde kalan parçalanmış balıklara baktık. Aralarında pek çok da parmaktan daha küçük yavru balık vardı. (Sarıyüce, 2014:43)

“Dedeciğim,” dedim, “Okullar açılınca bu resimlerle bir sergi açalım. Özellikle öğrenciler denizdeki kirlenmeyi görsünler. Çok yararlı olur.” (Sarıyüce, 2014:69)

“Bir ara bizim köye büyük şehirlerden gelen avcılar dolmuştu. Çok açgözlü insanlardı. Her biri elli altmış keklik vuruyor, bununla da yetinmiyor, kartallara, şahinlere, doğanlara ateş ediyorlardı. Kartal Memi Dayı; kartal, şahin, doğan yuvalarını dolaşarak anasız babasız kalmış yavrularla yumurtaları topluyordu. Yavruları evinde besleyip büyütüyordu. Uçacak çağa gelince bunları uçurarak serbest bırakıyordu. Yumurtaları da gürk tavuklarla, hindilerin yumurtaları arasına koyarak bunlardan yavru çıkmasını sağlıyordu.” (Sarıyüce, 2010:96)

O gün öğle yemeğinde, Can annesinin önüne koyduğu kocaman tavuk budunu yesem mi, yemesem mi diye bocalayıp duruyordu. Aç tilkiler gözünün önüne geliyor, “Ne olur bir lokmacık da bize ver” dercesine boyunlarını büküyorlardı. Tabagındaki budu yemese de tilkilere götürse... sofranın başından kalktı. Mutfaktan küçük bir naylon torba alarak şortunun cebine yerleştirdi. (Sarıyüce, 2010:98)

“Pişmemiş iki tavuk budu getirdim” dedi.

“Ne yapacağız onları? Piknik mi yapacağız?”

“Ne pikniği canım. Yemeklerimizi yeni yedik ya... Bunları aç tilkilere götüreceğiz.”

“Ha!... Şimdi anladım. Doğrusu çok güzel düşünmüşsün. Ben de yemek yerken hep onları hatırladım. O çelimsiz yavrular... yavruları için ölümü göze alan bir deri bir kemik kalmış ana tilki...” (Sarıyüce, 2010:101)

-...Anneannen istemiyor. İstersen bir kedi yavrusu yüzünden onu kırmayalım. Bugün evde kalsın. Yarın sokağa salarsın.

Dalsu çığlık gibi bir sesle karşılık verdi:

-Anne!... Anne!... Sokağa mı salalım? Nasıl bu kadar acımasız olabiliyorsun!... (Sarıyüce, 1993:12)

Dalsu neredeyse ağlamak üzereydi:

-Gidemeyiz, dedi. Onu burada, Allah'ın kırında bırakacak kadar katı yürekli olamazsınız!... (Sarıyüce, 1993:19)

Eğildi, Bücür'ü kucağına aldı.

-Sen hastasın arkadaş, dedi. Yoksa bir vaşakla falan kavga mı ettin?

Doktor gibi her tarafını yokladı.

-Öyle yaralı falan da değilsin. Öksürüyorsun. Burnun da akıyor. Anlaşılan soğuk almışsın sen.

Bekçi otuz yaşlarında babacan bir adamdı. Bücür'ü aldı, kulübesine taşıdı. (Sarıyüce, 1993:80)

-Ya ölmeden önce tilkilerin, çakalların saldırısına uğrarsa? Günah değil mi? Bir iki gün beklesin burada, iyileşirse iyileşir. İyileşmezse ne yapalım... (Sarıyüce, 1993:83)

Sarıyüce Dedemin Denizaltısı romanında tarihe ve tarihi eserlere yönelik de duyarlı ve bilinçli olunması gerektiğine dikkat çekmektedir.

“Öyle kalmalı. Biz tarihçi değiliz, arkeolog değiliz. O batığa el atarsak bilgisizce zararlar veririz sonra.” (Sarıyüce, 2014:89)

Dedem:

“Evlat,” dedi, “şu batık işinden bizim aradan çekilmemizin zamanı geldi de geçti bile.... Hemen gidip müze müdürü ile konuşmalıyız. Peşine düşenler çoğaldı. Başkaları bulursa yağmalarlar. Yağmalamakla da kalmazlar. Bilgisizce tahrip ederler.” (Sarıyüce, 2014:109)

İncelenen eserlerde 28 farklı yerde duyarlılık değerine ilişkin örnekler tespit edilmiştir. Bunlardan 7'si Dedemin Denizaltısı'nda, 7'si Kral Ulis'in Serüvenleri'nde, 5'i Beyaz Kanatlı Kuş'ta, 4'ü Evime Dönüyorum'da, 3'ü Güle Güle Küçük Arkadaş'ta, 2'si ise Karbeyaz'da bulunmaktadır. Görüldüğü gibi yazar her romanında çok sık olmasa da duyarlılık değerine yer vermiştir.

4.1.1.9.Dürüstlük Değeri

Sarıyüce'nin romanlarında dürüstlük değerine az yerde rastlanmıştır. İncelenen romanlarda dürüstlük değerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 11. Dürüstlük Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	2
Dedemin Denizaltısı	-
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	2
Karbeyaz	3
Kral Ulis'in Serüvenleri	-

Can ne annesine, ne babasına, ne de halasına yalan söylerdi. Gerçekleri saklamazdı onlardan. (Sarıyüce, 2010:48)

Akşamüstü Can, annesiyle halasına kaybolan butların hesabını vermek zorunda kaldı. Önce “Bilmiyorum, görmedim” dediyse de yalan söylemeye alışık olmadığından gerçeği açıklamak zorunda kaldı. (Sarıyüce, 2010:104)

Uzun çok dürüst bir çocuktur. Bir kuruş para bile artsa getirip dayısına verirdi. (Sarıyüce, 2013:13)

-Uzun benim yeğenimdir, dedi. Elimde büyüdü. Kendime güvenmem de ona güvenirim. Önüne hazineyi dökseniz dönüp bakmaz. (Sarıyüce, 2013:63)

“Bak Yağmur Ali, ben yalan söylemeyi hiç beceremem.” (Sarıyüce, 2012:98)

“Olamaz” dediler. “Alağay’ı tanırız. Çok dürüst bir insandır. Hırsızlıkla, haksızlıkla ilişkisi yoktur.” (Sarıyüce, 2012:208)

İnanmaz inanmaz bana baktı. Ama benim kendisine şakadan da olsa yalan söylemeyeceğimi bildiğinden yüzündeki inanmazlık belirtisi çabuk söndü. (Sarıyüce, 2012:251)

Yazar, dürüstlük değerini kahramanların bir özelliği olarak doğrudan aktarmayı amaçlamıştır. Karbeyaz’da 3, Beyaz Kanatlı Kuş’ta 2, Güle Güle Küçük Arkadaş’ta 2 yerde olmak üzere toplam 7 farklı yerde dürüstlük değerine ilişkin örnekler tespit edilmiştir. İncelenen diğer romanlarda dürüstlük değerine rastlanmamıştır.

4.1.1.10. Estetik Değeri

Sarıyüce, romanlarında tarihi mekan ve nesnelerin tanıtımına yer vermiş ve bunların insanda yarattığı “güzellikten alınan haz” duygusuna vurgu yapmıştır. Ayrıca estetik duygusuna hitap eden sanat eserlerine yönelik yapılan tahribatlara karşı duyarlı olunması ve bu eserlere bilinçli yaklaşılması gerektiği üzerinde de durmuştur. Romanlarda estetik değerine ilişkin rastlanan bulgulara aşağıda yer verilmiştir:

Tablo 12. Estetik Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	4
Dedemin Denizaltısı	3
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	-
Kral Ulis’in Serüvenleri	1

Agra, Türklerden kalma en güzel sanat ve mimarlık eserlerinin bulunduğu bir kent. Yeryüzünün en tanınmış ve en güzel anıtlarından birisi olan Tac-Mahal buradaydı. İlk ziyarete Tac-Mahal'den başladılar. Daha anıta yaklaşmadan heyecanları arttı. Kalplerihızlı hızlı atmaya başladı. Tac-Mahal, Jumna ırmağının kıyısında uzanan yeşil bir parkın ortasındaydı. Gökten düşen bir top ışık gibi parlıyordu. Daha uzaklardan insanın gözüünü, gönlünü kapıyordu.

Soylu sanat eserleri böyledir. İnsan onlardaki yüceliği fark etmese bile, bir üstün yaratılışın karşısında olduklarını sezerler. Coşkuya kapılırlar. Sözelimi, Edirne'deki Selimiye Camii'ni seyrederken mimarlıktan anlamayan kişiler bile, içlerinden bir telin titrediğini hissederler. Bu saf güzelliğin etkileyen gücünden ileri gelir.(Sarıyüce, 2013:84)

Tac-mahal, şeffaf, içini gösteren ak mermerlerden yapıldığı için güneş doğarken pembe, öğle üstü ak, akşam sarı bir güle benzer. Gece ay ışığı gibidir, aysız gecelerde bile çevresine hafif, gizlerle dolu bir ışık yayar.(Sarıyüce, 2013:85)

Bilgin Amca, mermer oymaların en ince ayrıntılarını bile gözden kaçırmıyor, sık sık gözlüğünü silerek yakından inceliyordu. Kendisini bu işe öylesine vermişti ki hatırlatmasalar günlerce burada kalabilirdi.(Sarıyüce, 2013:85)

Buradan kentin görünüşü o kadar güzeldi ki, Uzun büyülenmiş gibi her şeyi unuttu. Bütün dikkatini manzaraya verdi.(Sarıyüce, 2013:86)

"... Bunların arasında öyle budalalar vardır ki içinde altın vardır diye, çok değerli mermer heykellerin başlarını parçalamışlardır."(Sarıyüce, 2014:87)

"Sayfa düzeniniz, resimlerin yerleştirilmesi hiç uygun olmamış. Bütün resimleri aynı boyda basmışsınız." (Sarıyüce, 2014:123)

İskender heykeli gerçekten çok güzeldi. Yüz ifadesi çok canlıydı. Onu seyrederken yaşayan bir insanın karşısında bulunduğunuz duygusuna kapılıyordunuz. Büyük bir sanatçı olduğu anlaşılan heykeltıraşın mermeri çok pürüzsüz bir biçimde yonttuğu, vücut ölçülerinde hiçbir oransızlığa düşmediği görülmüyordu. (Sarıyüce, 2014:133)

Kapılar altından yapılmıştı. Kapı önüne iki tane altından köpek heykeli dikilmişti. Ne kadar ustalıklı yapılmıştı bunlar. İnsan bakmaya doyamıyordu. (Sarıyüce, 1997:56)

İncelenen eserlerde 8 farklı yerde estetik değerine ilişkin örnekler tespit edilmiştir. Bunların 4'ü Beyaz Kanatlı Kuş'ta, 3'ü Dedemin Denizaltısı'nda, 1'i ise Kral Ulis'in Serüvenleri'nde yer almaktadır. Geri kalan romanlarda estetik değerine rastlanmamıştır.

4.1.1.11. Eşitlik Değeri

Sarıyüce, kadın erkek eşitliğini savunmaktadır. Bu düşüncesini romanlarına çok sık olmasa da yansıttığı görülmüştür. İncelenen romanlarında yalnızca 2 yerde eşitlik değerine rastlanmıştır.

Tablo 13. Eşitlik Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	-
Dedemin Denizaltısı	-
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	1
Karbeyaz	1
Kral Ulis'in Serüvenleri	-

Can bir erkeğin hizmetçilik yapmasını gülünç buldu. Gülmemek için kendini zor tuttu. İhsan;

“Hizmetçilik yapmam sana da gülünç geldi değil mi?” dedikten sonra yaptığı işi kısaca açıkladı. ... Ben de hem hizmetçilik, hem aşçılık, hem de bahçıvanlık yapıyorum. Ben işimden memnunum, ev sahibim de benden.” (Sarıyüce, 2010:112)

“Ben Cumhuriyet öğretmeniyim. Geri kafalıların görüşlerine göre hareket edemem. Bu devirde kız erkek ayrımı mı olur?” (Sarıyüce, 2012:57)

Yazar Güle Güle Küçük Arkadaş romanında, toplumda belirlenen cinsiyet rollerine zıt bir örnekle kadın erkek eşitliğine vurgu yapmıştır. Karbeyaz romanında da, cinsiyet ayrımı yapılmasının yanlış olduğu düşüncesini, sınıfta erkek ve kız öğrencileri aynı sırada oturtan öğretmenin “*Bu devirde kız erkek ayrımı mı olur?*” tepkisiyle yansıtmıştır.

4.1.1.12. Saygı Değeri

İncelenen romanlarda saygı değerine dair elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 14. Saygı Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	4
Dedemin Denizaltısı	3
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	2
Karbeyaz	3
Kral Ulis'in Serüvenleri	5

Sarıyüce, Türk toplumu için yaşlılara bir saygı göstergesi olarak kabul edilen “el öpme” davranışına romanlarında yer vermiştir.

Büyüklerin ellerini öptü. (Sarıyüce, 2010:69)

...Nühübe teyzeyle karşılaştım. Gülümseyerek elini öpüyorum. (Sarıyüce, 2012:265)

Okuldan gelince tanımadığım konukların geldiğini gördüm. İki kadın, iki erkek dört kişiydiler. Ellerini öptüm. (Sarıyüce, 2012:137)

Teşekkür edip elini öpüyorum. (Sarıyüce, 2012:195)

Uzun, dayısının elini öptü.

-Şimdiye kadar seni hiç unuttum mu dayıcığım? (Sarıyüce, 2013:42)

Evden çıkarken babaannemi kucaklayıp yanaklarından, ellerinden öpüyorum. (Sarıyüce, 2014:63)

Sarıyüce'nin romanlarında yabancı insanlara, başka inançlara ve kültürlere saygı üzerine örnekler tespit edilmiştir. Yazar saygı değerini, kırıcı olmama, nazik davranma, her ne olursa olsun saygılı davranmayı sürdürme şeklinde de aktarmayı amaçlamıştır.

-O!... Genç arkadaş çok uzun boyluydu... Maymunum omzuna atlamakta haklı. Çünkü ağaçlara tırmanmaya bayılır. Sizi de ağaç sandı maskara! Uzun, bu benzetmeye bozuldu ama duygularını belli etmedi. Gülümseyerek yerine oturdu. (Sarıyüce, 2013:58)

Adam baronmuş. Almanya'da önemli bir kişiymiş. Ortada şüpheli bir durum var. Sonuçta temiz de çıkabilir. Onun için kesin olarak talimat veriyorum, uçmasını önleyin ama çok saygılı davranın. İtip kakmaya kalkışmayın. (Sarıyüce, 2013:68)

-Cahil çocuk, dedi, her toplumun kendine göre bir inancı vardır. O inançları anlayamasak bile saygı duymalıyız. Unutma ki Hindistan büyük bir ülkedir. Türlü inanışlar vardır burada. Yüz milyonlarca insan binlerce yıldan beri inançlarına saygılı davranmasalardı birlikte, bir arada yaşayabilirler miydi? (Sarıyüce, 2013:84)

“Borazan ne demek? Arkadaşlarınıza başka isim yakıştırmamalısınız. Onları kırarak, üzecek sözler söylememelisiniz.” (Sarıyüce, 2014:92)

Şimdiye kadar hiç kimseye sert ve kaba davranmamış olan dedem:

“Olmaz Nadire,” dedi. “Kapımıza gelen bir insana böyle davranılması uygun olmaz.” (Sarıyüce, 2014:106)

Hala ise Ulvi Bey'i kardeşi gibi değil oğlu gibi görürdü. Kimi zaman yorgun dönen adamı daha da yoracak sorular sorardı. Ulvi Bey ablasını hiç kırmazdı. Bütün sorularını cevaplamaya çalışırdı. (Sarıyüce, 2010:25)

-Konuk babamız, dedi, sana layık değil ama şu kılıcımı bir hatıra olarak kabul et. Deminki sözlerimden dolayı özür dilerim. Unut onları, yel götürdü farz et. (Sarıyüce, 1997:66)

-Saygıdeğer kraliçem, dedim, mutlu yuvanızdan ayrılıyorum. Tanrılar seni, kocan, çocukların ve halkınla mutlu kılsın. Size saygılarımı sunarak veda ediyorum. (Sarıyüce, 1997:72)

Eğer dönmeyecek olursam konağımı bekle. Anama babama saygı göster. (Sarıyüce, 1997:108)

Ölenlerin arkasından sevinç gösterisi yapmak ayıptır. (Sarıyüce, 1997:139)

-Şu konuğa saygı göstermeliyiz, dedi. Madem ki ev sahibi Telemakos onu konuk olarak öpüp başına koydu. Biz de onun çullu olduğuna bakmayarak hürmetimizi eksik etmeyelim. (Sarıyüce, 1997:125)

Kral Ulis'in Serüvenleri'nde 5, Beyaz Kanatlı Kuş'ta 4, Dedemin Denizaltısı'nda 3, Karbeyaz'da 3, Güle Güle Küçük Arkadaş'ta 2 yerde olmak üzere 17 farklı yerde saygı değerine rastlanmıştır.

4.1.1.13. Sevgi Değeri

İncelenen romanlarda da sevgi farklı birçok boyutta yansıtılmıştır. Aile sevgisi, doğa sevgisi, arkadaş sevgisi, yaşama karşı duyulan sevgi, okuma sevgisi ve vatan sevgisi şeklinde örneklere rastlanmıştır. Bu bağlamda sevgi değerine ilişkin bulgular da bu ayrıma göre sınıflandırılmıştır.

Sevgi değeri; diyaloglara ve olaylara yansıtılmasının yanı sıra öpmek, kucaklamak, sarılmak, okşamak gibi eylemlerle de aktarılmaya çalışılmıştır. Aşağıda romanlarda sevgi değerine ilişkin elde edilen bulgulara yer verilmiştir:

Tablo 15. Sevgi Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	13
Dedemin Denizaltısı	10
Evime Dönüyorum	3
Güle Güle Küçük Arkadaş	19
Karbeyaz	32
Kral Ulis'in Serüvenleri	3

Sarıyüce; öpmek, kucaklamak, sarılmak, okşamak gibi eylemleri vurgulayarak sevgi duygusunu yansıtmayı amaçlamıştır:

Koşup sarılıyorum ona. O da bana sarılıyor. Defalarca yanaklarımdan öpüyor. (Sarıyüce, 2012:133)

Sessizce kucaklayıp öpüyorum onu. (Sarıyüce, 2012:141)

Sarılıp öpüyor halam. (Sarıyüce, 2012:141)

Yağmur Ali'nin gözlerinden öperim. (Sarıyüce, 2012:143)

“Selam söyle Emir kardeşime. Gözlerinden öptüğümü söyle.” (Sarıyüce, 2012:162)

“Binici atının gözlerine sevgi dolu bir bakışla bakar. Tımara başlamadan önce yanaklarını, boynunu okşar.” (Sarıyüce, 2012:171)

“Koşup sarılıyorum atımın boynuna. Kollarım kavuşamıyor. Döşünü öpüyorum. O yayla gibi geniş döşünü. Bir kere, bir kere daha öpüyorum. Yüzünü okşuyorum.” (Sarıyüce, 2012:210)

Gülbeyaz Abam babamdan önce sarıldı bana. Sıkı sıkı kucakladı. Öptü. Sonra babam yaptı aynı şeyi. (Sarıyüce, 2012:261)

Koşup kucaklıyorum. Sıkı sıkı sarılıyorum. O da sarılıyor bana. (Sarıyüce, 2012:265)

*Şaşırdığımı görünce yanağımı okşadı:
“Burak reis,” dedi, “korkma...” (Sarıyüce, 2013:8)*

Eline gene bir Kerime Nadir kitabı almış olan babaannemin yanaklarını öptüm. (Sarıyüce, 2014:82)

*Dedem biraz yatışınca ablam:
“Hiç söyler miyiz dedeciğim,” diye sarılıp öptü. (Sarıyüce, 2014:85)*

*Dedem beni kucakladı:
“Sen olmasaydın ben bunların hiçbirini yapamazdım. ...” (Sarıyüce, 2014:96)*

Can paketi babasından aldı. Birlikte eve girdiler. Babası her zaman yaptığı gibi karısının yüzünü, ablasının da elini öptü. (Sarıyüce, 2010:24)

Karısı ise aksine son derece hareketli, neşeli ve güler yüzlüydü. Kadıncağız önce halanın elini, sonra sarılıp yanaklarını öptü, Gülten Hanım'ı kucakladı. Tekrar tekrar öptü. Can'ı da unutmadı, sarıldı yanaklarına şapur şapur öpücükler kondurdu. (Sarıyüce, 2010:68)

Can babasına sarılıp öptü. (Sarıyüce, 2010:26)

Adı Sezin'miş. Yaşından büyük gösteriyor. Canlı, sevinçli, güzel bir yüzü var. Hep gülümsüyor. Gülümsedikçe ortalığa ışık ve neşe saçıyor. Sezin Can'ı kucakladı, yanaklarından öptü. (Sarıyüce, 2010:69)

*Kız hiç çekinmeden yengeci eline aldı. Yassı sırtına bir öpücük kondurdu. Ağabeyi;
“Şu önüne geleni öpme huyundan vazgeç!” dedi.*

Sezin;

“Ben herkesi öperim. Seni de öperim.” diye karşılık verdi. Sarıldı, ağabeyini yanaklarından öptü. (Sarıyüce, 2010:74)

Annesi karşılık vermedi, saçlarını okşamakla yetindi. (Sarıyüce, 2010:86)

Sevgiyle gözlerinden öpüyorum, Gülten hanım teyzeme, Pervin Hanım Teyzeme, Ulvi Bey Amcama selam eder, ellerinden öperim. (Sarıyüce, 2010:129)

Delikanlıyı görünce elindeki kaplar yere düştü. Koştı, onu kucakladı. Başından gözlerinden ve ellerinden öptü. (Sarıyüce, 1997:90)

Bu nişanları söyleyince babam boynuma sarıldı. Sıcak gözyaşları dökmeye başladı. (Sarıyüce, 1997:146)

Dalyos ileri atılarak bana sarıldı, omuzumdan, yüzümden, ellerimden öptü. (Sarıyüce, 1997:147)

Yazar Güle Güle Küçük Arkadaş romanında gerçek arkadaşlığa, arkadaş sevgisine de dikkat çekmiştir:

“O benim arkadaşım,” dedi Can.

“Arkadaşın mı?”

Bu soruda biraz alay, biraz da şaşma vardı. Can bunu anladı. İddialı bir sesle:

“O benim en iyi arkadaşımdır,” dedi. Gitti, sağ kolunu Yanıç’ın omzuna koydu. (Sarıyüce, 2010:69)

Arif Bey:

“Çiftlikte geçirdiğimiz o nefis günü bir türlü unutamıyoruz. Kızım Sezin, ‘baba oraya bir daha gidelim’ deyip duruyor.

Ulvi Bey:

“Aman Arif’ciğim. Teklife ne gerek var. Biz okul arkadaşız. Canın ne zaman çekerse çık gel. Tabii çocukları da getir. Can da sizin çocukları unutamadı. ‘Baba tekrar ne zaman gelecekler’ diye kaç kere sordu bana.” (Sarıyüce, 2010:115)

Can annesine;

“Yanıç’ı çok özledim. Ona bir mektup yazabilir miyim?” dedi. (Sarıyüce, 2010:127)

Sarıyüce dünya üzerinde var olan her şeye yakınlık duymayı ve onları sevmeyi, anlamlı bir yaşam için önemli bir faktör olarak yansıtmıştır. Bunu iki zıt karakter aracılığıyla çatışma oluşturarak aktarmayı amaçlamıştır. Güle Güle Küçük Arkadaş romanında iki kardeş olan Alper ve Sezin zıt karakterlere sahiptir. Alper her şeye alaycı ve kibirli bir şekilde yaklaşırken Sezin sevecen ve sevgi dolu bir tutum sergilemektedir. Bunun sonucu olarak da Sezin hayattan, Alper’e kıyasla daha çok haz duymaktadır.

Alper kız kardeşinin bağrına bastırduğu ördeği görünce yanına sokuldu.

“Bu da ne? Ördek değil ördek karikatürüne benziyor.”

Sezin ördeğin gagasına bir öpücük kondurdu.

“Öyle söyleme abiciğim, baksana ne kadar sevimli!”

“Sana kalırsa dünyada sevimli olmayan şey yoktur.” (Sarıyüce, 2010:79)

Yazar romanlarında hayatı ve hayata dair unsurları her koşulda sevmeye üzerine örnekler de sunmuştur:

Güneşi sevdiğim kadar sisi de seviyorum. Sis içimdeki sevinci karartmıyor, daha da renklendiriyor. (Sarıyüce, 2012:22)

Üç gün sonra bir şeyim kalmadı. Okula gidip gelmeye başladım. Hayatı seviyorum. Okulu seviyorum. Öğretmenimi seviyorum. Kezban'ı seviyorum. (Sarıyüce, 2012:70)

Küçük yoksul bir köydü ama insanları mutluydu. Fazla bir şey beklemeden sessizlik içinde yaşamaktan memnundular. (Sarıyüce, 2013:113)

Sarıyüce romanlarında mekan olarak genellikle dağ, orman, deniz, köy gibi doğal çevreden mekanları seçmiştir. İnsanlar toplumsal yaşamlarını sürdürürlerken doğal çevreden farklı olarak yapay çevreyi oluştururlar ve bu oluşturma sürecinde doğal çevreyi de çoğunlukla olumsuz şekilde etkileyecek eylemlerde bulunurlar. İnsanların bu tür eylemleri azaltmaları için doğal çevreye karşı duyarlılık kazanmaları gerekmektedir (Kılcan, 2013). Doğal çevreyi korumak ve ona karşı duyarlı olmak için de çocukluktan itibaren bireylerin doğa sevgisini benimseyerek yetişmeleri gerekmektedir. Bu bağlamda Sarıyüce'nin romanlarının etkili olduğu düşünülmektedir. Yazarın, kendi çocukluğu doğayla iç içe geçmiştir. Bununla ilgili olarak şunları söylemiştir:

“Yoksul fakat mutlu bir çocukluk dönemi geçirdiğimi söyleyebilirim. Yaşamımız güzel bir doğanın içinde geçiyordu. Sabahleyin köyün batısında yükselen tepelerde kekliklerin sesleriyle uyanıyorduk. Köyü çevreleyen kırlar ve meşe ormanı ile kaplı tepeler keklik sürüleriyle doluydu. Tilkiler, tavşanlar, yaban domuzları, sansarlar, gelincikler her gün karşılaştığımız hayvanlardı. Bu güzel doğa benim yazılarıma hâlâ kaynaklık etmektedir. Şiirli bulunan anlatımımın özsuyu oradan gelmedir.”

Doğaya bu kadar hakim olan yazar, romanlarında doğa tasvirlerine sıkça yer vermiştir ve romanlardaki çocuk kahramanları doğal çevreye; bitkilere, hayvanlara, dağlara, nehirlere oldukça düşkün yaratmıştır:

Bu sesi tanıyorum, ibibik kuşunun sesi. Başka zaman olsaydı, her şeyi unuttur, bütün dikkatimi ibibiğin sesine verirdim. Heyecandan yerimde duramazdım. İbibikler yerde değil gökte uçarken öterler. Bu yüzden şimdiye kadar bir ibibik kuşunu yakından göremedim. Çok istediğim halde başımı kaldırıp ne gökyüzüne bakıyorum, ne de sevincimi belli edecek bir davranışta bulunuyorum. (Sarıyüce, 2012:34)

Halam benim ormanda, kırdaki, çay bucağında yılan olsun, kuş olsun, zıplayıp giden Arap tavşanı olsun gördüğüm zaman büyük bir heyecan duyduğumu, arkalarından çığlıklar attığımı biliyor. (Sarıyüce, 2012:35)

Önümüzdeki düzlükte geniş bir alanı kaplayan tarlalar var. Bakıyorum, yeşil rengin ağır bastığı çiçekli bir deniz uzanıyor sanki. Diz boyunu aşmış buğdayların arasında birkaç leylek geziniyor. Seyrek bulutların akıp gittiği mavi gökyüzünde geniş kanatlı siyah bir kartal uçuyor. (Sarıyüce, 2012:37)

Durmadan sırtını sıvazlıyorum. Benim sevimli keçim. Keçilerin en güzeli... (Sarıyüce, 2012:49)

Sığırcıkların, serçelerin, yaban güvercinlerinin oluşturduğu kuş sürüleri. Bulut bulut havalanıp tekrar konuyorlar. Koşarak dalıveriyorum içlerine. (Sarıyüce, 2012:53)

Şubat ayı kış yelini kovdu. Kar tabakası yalnız Güldağı'nın sırtında kaldı. Evden çıkınca tam karşıdadır dağ. Sokağa adım atmadan önce bir süre dikilir, seyre koyulurum. Lekesiz bir beyazlık yaprakları dökülmüş bodur meşeler, yarı bellerine kadar kara gömülmüşlerdir. Kar üstünde kalan dalları da karla kaplanmış. Yazın yeşil, güzün kırmızı, kar altında bembeyaz bir meşe ormanı. Başkalarını bilmem ama bende bir masal ülkesinde yaşadığım duygusunu uyandırır. (Sarıyüce, 2012:77)

Deliakan'ın öte yakasında bir araya toplanmış angut sürüleri görüyorum. Pek telaşlılar. Çaya girip girip çıkıyorlar. Yürüyen, hareket eden kırmızı çiçek tarlasını andırıyorlar. Uzaklarda telli turnalar dolaşıyor. Tüylerinin çelik mavizi, zeytin yeşili ışıltılarını uzaktan seçebiliyorum. (Sarıyüce, 2012:79)

*Baş çoban Mestan Dayı heybeden küçük bir oğlak yavrusu çıkardı:
"Al bakalım Yağmur Ali" dedi. "Bu da senin küçümen kulağın yavrusu."
O kadar çok seviniyorum ki, dünyalar benim oldu sanıyorum. (Sarıyüce, 2012:84)*

Bin yıllık meşe ağaçlarının yerlisi maskara sincaplar bana alışıklar. Onlar benim yaramaz dostları. Meşelerin altına girdiğim zaman fırt diye deliklerinden çıkıyorlar. Önce yuvalarında sıkışıp kalmış kuyruklarını birkaç kere silkeliyorlar. Kuyruk tüyleri, üstlerine güneş vurmuş zıpçıktı çiçekleri gibi açılıyor birden. Çayırın üstüne ışık ve renkler saçılıyor. Sincaplar kuyruklarıyla gurur duyuyorlar. Bunu ikide bir dönerek kuyruklarına bakmalarından anlıyorum. Gene ikide bir küçük başlarını sağa sola çevirerek havayı kokluyorlar. Buraya her gelişimde fındık, ceviz, kestane gibi yemişler getiriyorum onlara. (Sarıyüce, 2012:130)

Bir de tilki var çayırılıkta. Yuvası kayalıkların altında. Kimi zaman deliğinden çıkıyor. Onunla da dost olmak için çok uğraşıyorum. Deliğinin ağzına Gülbeyaz Abamın benim için haşlayıp koyduğu yumurtaları bırakıyorum. (Sarıyüce, 2012:131)

Bu düşüncelerle bocalayıp dururken avlu üstünde bir delice doğanın uçtuğunu fark ediyorum. Kuş yüksekte durmuş, kanatlarını pır pır çırpıyor. Ha düştü ha düşecek... çelimsiz gövdesiyle hava akımına karşı koyamıyor. Yalpalayıp duruyor. Baktım, avlu içinde yeni civciv çıkarmış çil tavuk huysuzlanıyor. Gut gut diye öfkeli sesler çıkararak civcivlerini kanatlarının altına çağırıyor. Çil tavuğunun yanında duruyorum. Acaba delice doğana bir taş atsam mı? Elim varmıyor buna. Seviyorum delice oğlanları. (Sarıyüce, 2012:138)

Bir ev kuracağım incecik bir derenin kıyısına. İki keçim, bir atım, bir de delice doğanım olacak. Bir yuva yapacağım delice doğana evimin saçakları altında. Uçsuz bucaksız çayırarda at koşturacağım. Beyaz güvercinler uçacak çevremde pır pır. (Sarıyüce, 2012:139)

Tepeden inerken bir çalının içinden bir dağ horozu fırladı. Sırttan yere basıkçaydı. Uçmadı, çok hızlı koşarak çalılar arasında kayboldu. Sevimli ibiği vardı başında. Renk renk ışıltılı tüylerden oluşan kuyruğu çok güzeldi. Gönlümü üzüntülere boğan karamsar duygular hafifliyor. Üzerinde kötülükler yaşanıyor ama gene de güzel bu

dünya. Her bir köşesi sürprizlerle dolu. Umulmadık bir yerde, umulmadık güzellikler koyuyor insanın önüne. (Sarıyüce, 2012:139)

Üzerimizden bir yaban ördeği sürüsü geçiyor. Arkalarından mavili yeşilli bir ışık izi bırakarak gündoğusuna gidiyorlar. Uçan kuşlara, hele böyle sürü sürü uçan kuşlara bakmadan duramam. Başımı çevirip ördek karasını izliyorum bir süre. (Sarıyüce, 2012:164)

Bana düşen üç yumurtadan yalnız birisini yiyorum. İkisini soyduktan sonra götürüp tilki ininin önüne bırakıyorum. Kezban'la öbür kız da geliyor arkamdan. Ne yaptığımı merakla izliyorlar. Kezban:

“Tilkiler için mi bırakıyorsun yumurtaları?” diye soruyor.

“Evet” diyorum, “Buraya her gelişimde bir şeyler bırakırım. Buna alışıkır tilkiler.”(Sarıyüce, 2012:229)

Köyün ardında Güldağı'ndan daha yüce bir dağ var. Ama Güldağı ibi ormanla ötülü değil. Üstü çırılçıplak. Siyaha yakın boz bir rengi var. Sık sık o dağa bakıyorum. Arkadaşlar adımlı Dağabakan kodular. O dağa çıkmak istiyorum. “Oraya çıkınca Güldağı'nı görürüm belki.” diyorum. Karbeyaz'ın sesini duyarım belki. Şimdi Karbeyaz durmadan kişniyordur. Ben onu nasıl özliyorsam o da beni özliyordur. (Sarıyüce, 2012:262)

Kendisi sağ oldukça her odasında her odasında, her dolabında hatırlar gizlenen bu masal eve, her dalında kuşların şakıdığı bu cennet bahçeye kimse dokunamayacaktı. (Sarıyüce, 2013:9)

Evden dışarı çıkmıyor gibiydi. Yalnız sık sık bahçeye çıkıyor, kuşlara yem serpiyordu. (Sarıyüce, 2013:39)

Yerine eski konağın aynısını yaptıracağım. Bahçemdeki güzelim ağaçlar yaşamaya devam edecekler.(Sarıyüce, 2013:50)

Dayısı gözlüğünün üstünden baktı:

-Bahçe nasıl? Sen ondan haber ver. Kuşlar korkup gitmişlerdir herhalde.

-Bahçenin keyfi yerinde dayıcığım. Kuşlarının da öyle. Korkmamışlar ürkmemişler. Bir yere gitmemişler. Gene dallarda gönüllerince cıvıldaşıp duruyorlar.

-En kısa zamanda evimi yaptırmalıyım. Burada ne gökyüzünü görebiliyorum, ne de kuş sesleri işitebiliyorum. (Sarıyüce, 2013:54)

Herhalde şu görülen çıplak topraklar, kayalıklar yakın zamana kadar yemyeşil orman alanı olmalıydı. Şimdi ise orman yok olmuş, şurada burada, bayır ve yamaçlarda tarlalar açılmıştı. Selin bu kadar çabuk inmesi ve korkunç şekilde büyük olması ormanın yok edilmesinden kaynaklanıyordu. (Sarıyüce, 2013:104)

Onların vereceği karşılığı beklemeden ağaçlara doğru yürüdü. Çünkü ağaçların durumu hiç de iyi görünmüyordu. Neredeyse kurumak üzereydiler. Dipleri kazılmamıştı. Hiç sulanmamıştı.

Uzun'a:

-Koş evlat, dedi, iki işçi bul. Kaç lira istiyorlarsa ver. Bahçeyi kazıp sulasınlar.(Sarıyüce, 2013:136)

“Burak Reis, ahtapotu öldürecek değiliz. Biz denizi tanımak için dolaşacağız. Deniz yaratıklarını yok etmek için değil. (Sarıyüce, 2014:22)

Bunlar denizlerin en sevimli yaratıklarıdır. İnsanlara pek sokulurlar. Dost olmak isterler. (Sarıyüce, 2014:29)

Denizaltımızı ilk kez denize indirdiğimizde gezip dolaşmaktan, deniz dibini seyretmekten, hoşça vakit geçirmekten başka bir niyetimiz yoktu. Şimdi ise, deniz dibinin de yeryüzü gibi korunması, kirletilmemesi gereken bir canlılar dünyası olduğunu belgelemek baş amacımız olmuştu. (Sarıyüce, 2014:45)

“Çevre kirliliği dediğimiz şey yalnız karada değil, denizde de vardır. Hem deniz kirlenmesi daha yoğundur. Toprağı kirleten atıklar temizlenebilir. Deniz dibindeki pislikleri temizlemek daha zordur. Ben diyorum ki, şu İzmir körfezini fır dolayı bir dolaşalım. Kirlenmeleri görelim. ...” (Sarıyüce, 2014:63)

“Gülten, bilir misin, çocukluğum güzel bir çiftlikte geçti. Bir sürü atımız vardı. Delişmen tayların kendi aralarında oynamalarına, hiç durmadan koşmalarına, atlayıp zıplamalarına bayılırdım.” (Sarıyüce, 2010:6)

“Aman Allah’ım! Aman Allah’ım! Bu ördeğin burada ne işi var?”

“Bu benim arkadaşım anne....” (Sarıyüce, 2010:17)

“Ördeğimi kimse kesemez” dedi sesini yükseltmeden. “Çünkü o benim en sevdiğim arkadaşımdır.” (Sarıyüce, 2010:86)

Canlı bir tilkiyi ilk defa görüyordu Can. Güzel kürkü hala parıltılıydı. Püsküllü kuyruğunun ışıltısı henüz sönmemişti.

Yanık bir taşın üstüne oturdu.

“Ölürse üzülürüm,” dedi.

“Ben de üzülürüm,” diye karşılık verdi Can. (Sarıyüce, 2010:90)

Dalsu evin tek kızıydı. Kuşlara, böceklere, hayvanlara karşı aşırı bir tutkusu vardı. Küçük kavanozlar içinde çekirgeler, hamamböcekleri beslerdi. Kedileri deli gibi severdi. (Sarıyüce, 1993:12)

Önce çalılar halinde başlayan orman, gittikçe sıklaştı, gürbüzleşti. Ne var ki birçok yerde balta ve yangın, güzelim ağaçların canına okumuştı. Ortadan kaldırmıştı. Buralar iyiden iyiye bozkırlaşmıştı. (Sarıyüce, 1993:91)

Yazar, sevginin insanlar arası olabileceği gibi insan-hayvan arasında da bağ oluşturabileceğini Karbeyaz ve Güle Güle Küçük Arkadaş romanlarında aktarmıştır:

Sabah yanına varır varmaz sevecen gözlerle bakıyorum. Uzun uzun okşuyorum. Başkalarına ejderha gibi korku veren Karbeyaz, beni görünce uysal bir dost oluyor. Bunu bakışlarından anlıyorum. Karbeyaz’ın gözleri beni görür görmez pırıl pırıl parlıyor. Baş başa geçirdiğimiz dakikalar boyunca her ikimiz de çok mutlu oluyoruz. (Sarıyüce, 2012:171)

Küçük ördek, Can yıkanıp aşağı ininceye kadar bit koltuğun arkasına pusarak saklanmıştı. Can halasıyla annesine sezdirmeden ördeğin hala evde olup olmadığına baktı. Onu görünce gizlice gel işareti yaptı. Merdivenleri çıktı. Ördek yere yapışarak merdivenleri tırmandı. Üst kattaki Can’ın odasına birlikte gittiler. (Sarıyüce, 2010:15)

Romanların genelinde doğaya karşı korumacı tavrın hakim olduğu da görülmüştür. “Doğaya karşı duyarlı ve bilinçli olmak” ile ilgili örneklere “Duyarlılık Değeri”nde yer verilmiştir. Bu başlık altında doğaya yönelik olarak sevgi çerçevesindeki örnekler sıralanmıştır.

Yazar, Evime Dönüyorum romanında sevgi duygusunu karşı tarafa direkt bir cümleyle yansıtılabileceğinin de örneğini vermiştir:

Öğrencilerin kuzu kuzu oturuları Mehveş Hanımın gönlünde sıcak duygular kanatlandırdı:

-Çocuklar, dedi, ara sıra size bağırıp çağırdığım oluyor. İnanın içten gelerek yapmıyorum. Sizleri çok beğeniyorum. Sizi çok seviyorum. (Sarıyüce, 1993:8)

İncelenen romanlarda okuma ve kitap sevgisine de yer verilmiştir. Bu; kitaplara yönelik sevgiyi anlatan paragraflarla yapıldığı gibi kahramanların günlük, sıradan işleri arasında “okuma” eyleminin de olduğunun okuyucuya yansıtılması şeklinde yapılmıştır:

Köye gazete geldiğini öğrendikten sonra postacının yolunu gözlemeye başlıyorum. (Sarıyüce, 2012:24)

Elimde gazete. İçimde katmer katmer açılmış bir sevinç çiçeği. Uçarcasına eve koşuyorum. Tek satır atlamadan akşama kadar okuyup bitiriyorum. Gazetede haberler az yer tutuyor. Sayfaları daha çok şiirler dolduruyor. Çünkü gazetenin yöneticisi bir şairdir. Ara sıra kendi uzun şiirlerini de yayımlıyor. Şiirleri ay boyunca tekrar tekrar okuyorum.” (Sarıyüce, 2012:25)

Erken uyandım uyanmasına ama yerimden kalkmadım. Bir gün önce Ali Çakırlar’ın verdiği Üvey Ana adlı bir kitabı okumaya başlıyorum. Yarisını akşam okumuştum. (Sarıyüce, 2012:31)

Çarşıda dolaşmaya başladım. Küçük bir dükkanda kitaplar satıldığını gördüm. Bir süre vitrin önünde dikilip kalıyorum. İlk kez kitapların güzelliğini fark ediyorum. Raflara dizilmiş yüzlerce kitap. Küçük vitrinde sergilenmiş beş on kitap. Her birinin renkleri, resimleri değişik. Hemen çayırılığımız geliyor aklıma. Bahar ve yaz boyunca renk renk çiçek açan çayırılığımız. Bu kitapların o çiçeklerden hiçbir farkı yok. Çiçekler kadar güzel görünüyorlar gözüme. (Sarıyüce, 2012:234)

Ertesi gün Bilgin Amca öğleye kadar kitap okudu. (Sarıyüce, 2013:25)

Uzun, otele döndüğünde akşam olmak üzereydi. Dayısını kalın bir kitaba gömülmüşken buldu. (Sarıyüce, 2013:53)

Yarım bıraktığı kitabı okumak üzere eline alırken: ... (Sarıyüce, 2013:54)

Bunlardan bazılarının kitaplarını okumuş ve onlardan yararlanmıştı. (Sarıyüce, 2013:61)

Onlar gidince Bilgin Amca kitap okumaya başladı. (Sarıyüce, 2013:77)

Annesi bir koltukta güzel ciltlenmiş bir kitabı okuyordu. (Sarıyüce, 2010:13)

“Bir kitap açıp okusana.” (Sarıyüce, 2010:18)

Kentten getirdiği gazeteyi çıkardı, açtı. Okumaya başlayacaktı ki hala fırsat vermedi... (Sarıyüce, 2010:26)

Dedem ömür boyunca oto tamirciliği yapmıştır ya, boş vakitlerinde çok okuyan bir insandır. Ansiklopedi türü kitapları hemen her gün karıştırır. (Sarıyüce, 2014)

Dedem gazetesini okumaya başlamıştı. (Sarıyüce, 2014:80)

Eline gene bir Kerime Nadir kitabı almış olan babaannemin yanaklarını öptüm. (Sarıyüce, 2014:82)

İncelenen romanlarda 80 yerde sevgi değerine ilişkin örneklere rastlanmıştır. Bunlardan 32’si Karbeyaz, 19’u Güle Güle Küçük Arkadaş, 13’ü Beyaz Kanatlı Kuş, 10’u Dedemin Denizaltısı, 3’ü Kral Ulis’in Serüvenleri, 3’ü Evime Dönüyorum romanında tespit edilmiştir. Sarıyüce, romanlarının hepsinde farklı boyutlarıyla bu değere yer vermiştir. Vatan sevgisine ait örnekler Vatanseverlik değeri altında ele alınmıştır.

4.1.1.14. Sorumluluk Değeri

Sarıyüce’nin romanlarında bu değere sıklıkla rastlanılmamıştır. Aşağıda bu değere yönelik bulgular verilmiştir:

Tablo 16. Sorumluluk Değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	1
Dedemin Denizaltısı	1
Evime Dönüyorum	1
Güle Güle Küçük Arkadaş	2
Karbeyaz	2
Kral Ulis’in Serüvenleri	1

Babam tamirhaneye erken gitti. O her zaman erken gider işe. Tamirhane kapısının anahtarı kendindedir. Erken gitmezse ustalarla çıraklar kapı önünde toplanıp beklerler. Bu yüzden babam çoğu zaman kahvaltı yapmadan evden ayrılır. (Sarıyüce, 2014:79)

O polisin sorunu... Ben öğrendiklerimi size duyurdum... Gerisi polise kalmış bir iştir. (Sarıyüce, 2013:32)

“Gerçek bir binici kendisinden önce atını düşünür. Kendi karnını doyurmadan atının karnını doyurur. Kendi dinlenmeden atını dündürür. Bunları hiç unutma Yağmur Ali.”

“Unutmam amca.” (Sarıyüce, 2012:171)

“Gitmem gerekiyor halacığım. Burada olduğumu bilmiyorlar. Gülbeyaz Abam çok merak eder sonra.” (Sarıyüce, 2012:238)

“...Yarın kente gider gerekli malzemeyi alıp gelirim. Sonra üçümüz oturur, canavarlı bir uçurtma yaparız ki aleme şan olsun.” Dediğini de yaptı. Ertesi gün kente gitti. Akşamüstü döndüğünde arabasının bagajı kağıt, ip, yapıştırıcı ve bir sürü ince çitayla doluydu. (Sarıyüce, 2010:114)

Bereket versin çam altındaki döküntüler, yangına neden olmasın diye süpürülerek temizlenmişti. (Sarıyüce, 1993:21)

Şafak sökerken arkadaşlarımı uyandırdım, “Haydi, yolcu yolunda gerek”, dedim. “Özlemine çektiğimiz baba toprağına doğru gemilerimizi yönetelim...” (Sarıyüce, 1997:28)

8 farklı yerde sorumluluk değerine ilişkin bulgular tespit edilmiştir. 2’si Güle Güle Küçük Arkadaş, 2’si Karbeyaz, 1’i Evime Dönüyorum, 1’i Kral Ulis’in Serüvenleri, 1’i Bayaz Kanatlı Kuş’ta bulunmaktadır.

4.1.1.15. Tasarruf Değeri

Sarıyüce, romanlarında, eldeki kaynakları bilinçli bir şekilde tüketmek gerektiğini vurgulayacak örneklere yer vermiştir. Tutumlu olmanın geleceğe yatırım olduğunu da belirten örnekler sunmuştur. İncelenen romanlarda, tasarruf değerine yönelik elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 17. Tasarruf değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	2
Dedemin Denizaltısı	3
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	1
Karbeyaz	2
Kral Ulis’in Serüvenleri	-

Can o güzel ambalajı yırtarak parçaladı. Hala;

“Bu çocuğa mal kıymetini öğretmek gerekir Gülten. “ dedi. “Ne güzel bir kağıttı. Bir işe yarayabilirdi.” (Sarıyüce, 2010:25)

Yeni sayılabilecek bir takım elbisesi olduğu halde nedense onu hiç giymiyor. Eski püsü bir elbiseyi sırtından hiç çıkarmıyor. (Sarıyüce, 2012:23)

“...Babamı gereksiz masrafa sokmak istemiyorum.” (Sarıyüce, 2012:252)

*Ayşe kadın, Bilgin Amca hamaktayken bir sade kahve yapıp getirirdi. Bugün kahvesini alırken bir şey dikkatini çekti. Ayşe Kadın giydiği elbisenin dirsek kısımlarına yama vurmıştu. Şaşırıp kaldı. ... Kıpkırmızı kesildi. Tiz bir sesle:
-Be kadın, dedi, benden ücret almıyor musun? Nedir bu halin? Burada yiyip içiyorsun. Senden başka kimsen de yok. Sirtına entari alacak paran yok mu? Azla yetinmesini bilen bir insan olan Ayşe Kadın, şaşırdı, ne diyeceğini bilemedi. (Sarıyüce, 2013:40)*

-Yol paralı bile karşılamıyor mu?

-Evet dayıcığım. Ben de haftada iki gün, okuldan çıkınca simit satıyorum. Haftada beş altı bin lira kazanıyorum. Senin verdiklerine katıp idare ediyorum. (Sarıyüce, 2013:41)

“Ohoo!” dedi, “bunlara ödeyeceğimiz parayla büyük bir yat satın alabiliriz.”

Babam da yanımızdaydı:

“Elbette”, diye söze karıştı. “biz burada her şeyi yapabiliriz....” (Sarıyüce, 2014:14)

“Ta Japonya ile telefonla konuşulur mu? Ne kadar para tutar biliyor musunuz?...” (Sarıyüce, 2014:46)

“...Senin önünde uzun bir gelecek var. Okuyacaksın, meslek ve iş sahibi olacaksın. Şimdiden para biriktirmelisin Burak reis”. (Sarıyüce, 2014:136)

Romanlarda toplam 8 yerde tasarruf değerine ilişkin örnek saptanmıştır. 3’ü Dedemin Denizaltısı, 2’si Karbeyaz, 2’si Beyaz Kanatlı Kuş, 1’i Güle Güle Küçük Arkadaş’ta yer almaktadır.

4.1.1.16. Vatandaşlık ve Vatanseverlik Değeri

İncelenen romanlarda vatanseverlik değerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 18. Vatanseverlik değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	1
Dedemin Denizaltısı	4
Evime Dönüyorum	-
Güle Güle Küçük Arkadaş	-
Karbeyaz	-
Kral Ulis’in Serüvenleri	1

Sarıyüce, romanlarında vatanseverlik değerini, vatandaşlık bilinciyle hareket etmenin bir boyutu olarak aktarmıştır. Bu bağlamda ülkede huzuru ve düzeni bozacak eylemlere karşı duyarlı olunması gerektiği düşüncesini aşağıdaki örnek bölümlerde yansıtmıştır:

Bu adamlar ya nasıl bir kötülük yaptıklarını bilmiyorlar. Ya da gerçekten çok kötü kişiler. Deniz, ülkemizin zenginliğidir. Onu yok etmeye çalışmak, ülkemize kötülük etmektir. (Sarıyüce, 2014:43)

“...Kaçakçılık gibi, terör gibi gizli kapaklı yapılan işler görenlerin, işitenlerin, bilenerin, yardımı olmadan yalnız polis gayretiyle meydana çıkarılamaz. Vatandaşların polise yardım etmeleri gerekir. Herkes neme lazım derse, yaşadığı ülkeye en büyük kötülüğü etmiş olur. ...” (Sarıyüce, 2014:55)

-Çekinmeyelim dayıcağım. Makinamızı alıp polise gidelim. Mademki bu bir ülke sorunu. Biraz fedakarlık yapalım. (Sarıyüce, 2013:27)

Ayrıca yazar, kültürel mirasa sahip çıkmanın ve onu korumanın da vatanseverliğin bir parçası olduğunu düşünmektedir.

“Topraklarımızda, surlarımızda bulunacak her şey ulusumuzun malıdır,” dedi. “Denizde bulunan bir heykeli ya da kazılarak çıkarılan tarihi eserleri yabancılara satmak bir hırsızlıktır. Bu ülkeye yapılacak en büyük kötülüktür.” (Sarıyüce, 2014:132)

Vatan sevgisi, vatanın ve bağımsızlığın sembolü olan bayrağa duyulan sevgiyle ve saygıyla ilişkilidir. Sarıyüce bu noktayı da göz ardı etmemiş ve bayrağa saygıyı da romanında işlemiştir:

“Çok kıyak olur dede. Gemimize astığımız bayrağımızı uçsuz bucaksız denizlerde dalgalandırırız.” (Sarıyüce, 2014:77)

Vatan, memleket anlamı da taşımaktadır. Memlekete duyulan özlem de Sarıyüce'nin değindiği noktalardan biri olmuştur:

-Ah bunca yıllar ayrı kaldığımız baba toprağına bir ulaşabilseydik, diye özlem içindeydik. (Sarıyüce, 1997:13)

İncelenen romanlarda vatanseverlik değerine çok sık rastlanmamıştır. Dedemin Denizaltısı'nda 4, Beyaz Kanatlı Kuş'ta 1 ve Kral Ulis'in Serüvenleri'nde 1 yerde vatanseverlik değerine ilişkin örnekler tespit edilmiştir. Diğer romanlarda bu değere ait örneklere rastlanmamıştır.

4.1.1.17. Yardımseverlik Değeri

İncelenen romanlarda yardımseverlik değerine ilişkin elde edilen bulgular aşağıda verilmiştir:

Tablo 19. Yardımseverlik değeri

Eser adı	f
Beyaz Kanatlı Kuş	1
Dedemin Denizaltısı	5
Evime Dönüyorum	1
Güle Güle Küçük Arkadaş	4
Karbeyaz	6
Kral Ulis'in Serüvenleri	5

Aslında iyi insanlardı komşular. Bilgin Amca ile Uzun'u avutmak için ellerinden geleni yapıyor, evlerine davet ediyorlardı. (Sarıyüce, 2013:45)

"...evimizin altındaki geniş bodrum boş duruyor. Orasını atölye yapacağım. Sen de bana yardım edeceksin."

"Elbette dedeciğim. Önümüzde üç ay tatil var. Bana ne iş düşerse hepsini yaparım." (Sarıyüce, 2014:9)

İçinde eski koltuklar falan vardı. Bunları eski toplayanlara parasız verdi. (Sarıyüce, 2014:9)

Zaten birilerinin yardımı olmadan dedemin yanına gelemedim. Genç bir balıkçı tereddüt ettiğimi görünce güçlü kollarıyla beni havaya kaldırdı. Beline kadar denize girerek denizaltının yanına götürdü. (Sarıyüce, 2014:20)

*"Geçtiğim sokakta bir köpek var. Geçerken bana dişlerini gösteriyor. Çok korkuyorum. Evimize kadar bana eşlik eder misin?"
Ettim. (Sarıyüce, 2014:94)*

Cumartesiye bekleyelim dede. O gün ablamla birlikte sana yardım ederiz. (Sarıyüce, 2014:95)

"... İnsanlık öldü mü? Elbette önünüze koyacak birkaç tabak yemeğimiz ulunur. Hiç zahmet etme. Ben birazdan size yiyecek bir şeyler gönderirim." (Sarıyüce, 2010:32)

"...Yalnız ekmekleri yokmuş. Birazdan Karaca gelecek. Fazla ekmek var mı bilmiyorum. Ne varsa ver gönder." (Sarıyüce, 2010:36)

Evde yoksa çarşıda da mı yok? Karabaş için her hafta baban kemik ve et getiriyor. Söylersiz, biraz fazla alır." (Sarıyüce, 2010:104)

Karaca dediği Yaniç'a pek yüz vermeyen halam, onun çiftlikten ayrılacak olmasına üzüldü. Kente gitti. Kendi parasından Yaniç için bir takım elbise, ayakkabı, gömlek, eşyalarını koysun diye bavul aldı. Cebine de hatırı sayılır bir harçlık koydu. (Sarıyüce, 2010:127)

Bu sırada sivri burunlu, siyah renkli, genç bir sokak köpeği avlu kapısı önünde duran çöp varillerinin yanında beliriverdi. Kızlar onu varillere tırmanırken görünce çığlık çığlığa çevresini sarıverdiler. Ellerinde hiç eksik etmedikleri tostlardan, sosisli sandviçlerden birer parça kopararak sokuldular. (Sarıyüce, 1993:6)

Mademki toprağımıza konuk olarak geldin. Ülkemizde konuklara tanrılara gösterilen saygı gösterilir. (Sarıyüce, 1997:53)

Dinleyin beni Fayaklar! Bu garip kimdir, necidir, bilmiyorum. Denizde kaza geçirmiş. Şimdi benim evime sığınmış bulunuyor. Yurduna dönmek için bizden yardım istiyor. Sığınmış bir adamı uzun zaman bekletmek bana yakışmaz. Hemen bir gemi hazırlansın. (Sarıyüce, 1997:60)

-Haydi içeri girelim. Tanrılara şükürler olsun, efendimin daha senin gibi fakirlere yetecek eti, ekmeği ve şarabı var. İçeri gel de karnını doyurayım. (Sarıyüce, 1997:77)

-Dost, dedim, tanrılar senden razı olsun. Benim gibi bir dilenciye önce köpeklerin şerrinden kurtardın, şimdi de konukluyorsun. Sağ ol gönlün ne diliyorsa ona kavuşasın. (Sarıyüce, 1997:78)

Fakirleri tanrılar gönderir. Ben olara hizmet etmekten sonsuz mutluluk duyarım. (Sarıyüce, 1997:83)

Okullar yaz tatiline girdi. Kimi zaman değirmende babama yardım ediyorum. Kimi zaman al kısrağı çayirlara götürüp otlattıyorum. (Sarıyüce, 2012:129)

*“Sağ ol amca, gel buyur, birlikte yiyelim.” dedim.
Bir misafire, bir yabancıya, bu isterse bir dilenci olsun, başka türlü davranmamayı öğrendim. Yaşlı adam:
“Yavru” dedi “aslında karnım aç ama sen kendine göre azık getirmişsindir. Azığına ortak olmayayım.”
“Azığım ikimizi de yeter amca. Gel otur.” (Sarıyüce, 2012:151)*

“Bizim köy çok yakın amca” dedim. “Doğruca bizim eve var. Değirmenci Emir diye kime sorsan evimizi gösterirler. Akşama doğru ben de gelirim. Gece bizde konuklarsın.” (Sarıyüce, 2012:153)

“Üzülme yeğenim” dedi. “Ben sana söğüt dalından öyle bir kamçı yaparım ki İngiliz kamçısı elini bile öpemez. Yarın yarış yerinde olurum. Sen beni arama. Ben gelir bulurum seni.” (Sarıyüce, 2012:189)

*Gülbeyaz çocuğu yerden kaldırıyor. Hıçkıra hıçkıra ağlıyor çocuk hala. Elinden tutuyor. Bir şey söylemeden çekip götürüyor. Babamla ben arkasından gidiyoruz. Karşındaki fırının önünde duruyor Gülbeyaz Abam. O iri yarı adamın fırını burası.
“Dört ekmek ver bana.” diyor fırıncıya sertçe. (Sarıyüce, 2012:192)*

Bir süre sessiz dikilip kalıyoruz. Üvey annem cebinden kesesini çıkarıyor. Hiçbir şey söylemeden yatağın ucuna iki lira bırakıyor. Herhalde bütün parası bu. Keseyi tekrar cebine korken bomboş olduğunu görüyorum. (Sarıyüce, 2012:194)

İncelenen romanlarda 22 yerde yardımseverlik değerine ilişkin örneklere rastlanmıştır. Bunlardan 6’sı Karbeyaz’da, 5’i Dedemin Denizaltısı’nda, 5’i Kral Ulis’in Serüvenleri’nde, 4’ü Güle Güle Küçük Arkadaş’ta, 1’i Evime Dönüyorum’da ve 1’i Beyaz Kanatlı Kuş’ta tespit edilmiştir. Görüldüğü üzere her romanda bu değer yansıtılmaya çalışılmıştır.

Tablo 20. İncelenen değerlerin romanlarda dağılımı

	Beyaz kanatlı kuş	Dedemin denizaltısı	Evime dönüyorum	Güle güle küçük arkadaş	Karbeyaz	Kral Ullis'in Serüvenleri
Adil olma	1	2	-	-	3	-
Aile birliği	5	6	6	18	20	1
Bağımsızlık	-	-	-	-	-	-
Barış	-	1	-	-	2	3
Bilimsellik	10	8	-	-	-	-
Çalışkanlık	3	4	-	-	3	-
Dayanışma	1	2	-	-	4	-
Duyarlılık	5	7	4	3	2	7
Dürüstlük	2	-	-	2	3	-
Estetik	4	3	-	-	-	1
Eşitlik	-	-	-	1	1	-
Özgürlük	1	-	-	2	-	-
Saygı	4	3	-	2	3	5
Sevgi	13	10	3	19	32	3
Sorumluluk	1	1	1	2	2	1
Tasarruf	2	3	-	1	2	-
Vatanseverlik	1	4	-	-	-	1
Yardımsızlık	1	5	1	4	6	5
Toplam	56	59	15	54	83	27

4.1.2. Hasan Latif Sarıyüce'nin Romanlarında Tespit Edilen Değerlerin Spranger ve Schwartz'ın Sınıflandırmalarındaki Yeri

Bu bölümde, romanlarda tespit edilen değerlerin en çok kabul gören sınıflandırmalardan olan Spranger ve Schwartz'ın değer sınıflandırmalarına göre dağılımı belirlenerek tablolar halinde sunulmuştur.

4.1.2.1.Spranger'in Değer Sınıflandırması

Spranger 1928'te yaptığı değer sınıflandırma çalışmasında değerleri 6 grupta toplamıştır. Bunlar;

1. Sosyal değer

2. Politik değer
3. Bilimsel değer
4. Dini değer
5. Estetik değer
6. Ekonomik değer

Çalışmanın ilk aşamasında Sarıyüce'nin romanlarında yapılan değer incelemeleri sonucunda elde edilen bulgular, Spranger'in belirlemiş olduğu bu 6 başlığa göre sınıflandırılmıştır. Bu işlem yapılırken Spranger'in belirlediği değer gruplarının hangi davranış ve tutumları kapsadığına dikkat edilmiştir.

Sosyal değerlerin; toplumsal kurallara yönelik bilinç, konukseverlik, yardımseverlik, hoşgörölü olma, görgü kuralları, sorumluluk bilinci kazandırma, başkalarını sevme, bencil olmama gibi kavramları içerdiği belirlenmiştir (Yazıcı, 2006; Alagöz, 2012). Bu doğrultuda aile birliği, kişilerarası ilişkilerde adil olma, barış, çalışkanlık, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, saygı, sevgi, sorumluluk ve yardımseverlik değerleri sosyal değerler altında ele alınmıştır. Bilimsellik değeri bilimsel değerler; estetik değer, estetik değerler; tasarruf değeri, ekonomik değerler; özgürlük değeri ise politik değerler bağlamında değerlendirilmiştir. Eşitlik ve vatanseverlik değerleri Spranger'in sınıflandırmasında herhangi bir gruba dahil edilmemiştir.

Tablo 21. İncelenen değerlerin Spranger'in sınıflandırmasına göre dağılımı

Değerlerin dağılımı	
Sosyal değer	248
Politik değer	3
Bilimsel değer	18
Dini değer	-
Estetik değer	8
Ekonomik değer	8

Çalışma kapsamında incelenecek değerler Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndaki değer listesi doğrultusunda seçilmiştir. İncelenen 11 değer Spranger'in sınıflandırmasında "sosyal değerler" kapsamında kabul edilmiştir. Bu doğrultuda Sosyal Bilgiler Öğretim Programındaki değerler kapsamında "Sosyal değerler" in Sarıyüce'nin romanlarında en sık işlenen değerler olduğu görölmektedir.

4.1.2.2.Schwartz’ın Değer Sınıflandırması

Schwartz (1992), değerleri çeşitli ilişkilere göre sınıflamış ve on tane değer grubu belirlemiştir. Her bir değer grubu için de çeşitli değer beklentileri oluşturmuştur. Schwartz’ın sınıflandırması incelenerek çalışma kapsamına alınan 18 değere ilişkin bulgular, bu sınıflandırma bağlamında değerlendirilmiştir. Sevgi değeri altındaki “hayatı sevme ve bundan haz alma”ya yönelik bulgular ve estetik değeri, “hazcılık” değer grubuna; bilimsellik değeri kapsamında yaratıcı olmak ve merak duyabilmek değerlerine ve özgürlük değerine yönelik bulgular “öz yönelim” değer grubuna; toplumsal adalet, eşitlik, barış, doğa sevgisi, doğaya duyarlılık değerlerine yönelik bulgular “evrensellik” değer grubuna; saygı değerine yönelik bulgular “uyuma” değer grubuna; vatanseverlik, aile güvenliği ve toplumsal düzene karşı duyarlılık değerlerine yönelik bulgular “güvenlik” değer grubuna; sevgi, sorumluluk, dayanışma, yardımseverlik, dürüstlük, çalışkanlık ve aile birliği kapsamında aile bireylerine duyulan sevgi, hoşgörü, sadakat, sorumluluk ve bağışlayıcılık değerlerine yönelik bulgular “iyilikseverlik” değer grubuna dahil edilmiştir.

Tablo 22. İncelenen değerlerin Schwartz’ın sınıflandırmasına göre dağılımı

	Değerlerin sıklıkları
Güç	-
Başarı	-
Hazcılık	11
Uyarılım	-
Öz yönelim	7
Evrensellik	52
İyilikseverlik	143
Geleneksellik	-
Uyuma	17
Güvenlik	18
Toplam	248

2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda belirtilen değerler kapsamında, Schwartz'ın sınıflamasına göre, Sarıyüce'nin romanlarında en sık işlenen değer grubunun iyilikseverlik olduğu tespit edilmiştir.

4.1.3. Hasan Latif Sarıyüce'nin Romanlarında Dil Unsurları

Bu bölümde, incelenen romanlarda Türkçe eğitimine katkı kapsamında "deyim, atasözü, kalıp sözler, ikileme ve yansıma sözcükler"e yönelik söz varlığı yönünden elde edilen bulgular sunulmuştur.

4.1.3.1. Atasözleri

Sarıyüce'nin romanlarına bakıldığında çok sık olmasa da, atasözlerine yer verildiği görülmektedir:

Tablo 23. Sarıyüce'nin Romanlarında Kullanılan Atasözleri

Atasözleri	f
Misafir umduğunu değil bulduğunu yer.	2
Yolcu yolunda gerek.	2
Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha	1
Aç ne yemez tok ne demez.	1
Adamın yere bakanından, suyun yavaş akanından kork	1
Atın ölümü arpadan olsun.	1
Koyun can derdinde, kasap et derdinde.	1
Kuş uçmaz, kervan geçmez.	1
akşamın hayrından sabahın şerri iyidir (yeğdir)	1
Sabreden derviş muradına ermiş.	1
TOPLAM	11

Sabahın hayrı akşamın şerrinden iyidir. Sabah olunca git. (Sarıyüce, 2013:55)

Konuk umduğunu değil, bulduğunu yer. Çay içmeye başaldılar. (Sarıyüce, 2013:108)

“Gülbeyaz *Aba*, eşkıya hazinemi alacak diye ödüm koptu” dedim.

Güldü:

“Koyun can derdinde, kasap et derdinde.” dedi. (Sarıyüce, 2012:98)

İletlenirsem illetleneyim yahu” diye haykırıyor. “Atın ölümü arpadan olsun. ...”

(Sarıyüce, 2012:117)

Yatağında oturan yaşlı adam:

“Yavru” dedi “misafir umduğunu değil, bulduğunu yer. ...” (Sarıyüce, 2012:119)

Onun babasının nasıl bir küheylan olduğunu söyleyecektim, yerinden doğruldu.

“Yolcu yolunda gerek” dedi. (Sarıyüce, 2012:153)

“Bu kuş uçmaz kervan geçmez kasabada benden İngiliz kamçısı mı istiyorsun?”

(Sarıyüce, 2012:188)

“Olmaz olur mu a canım! Ne demişler?Suyun ağır akanından, insanın yere bakanından sakın! Hiç belli olmaz.” (Sarıyüce, 2010:14)

“Bizim köyde ne derler biliyor musun? Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha...” (Sarıyüce, 2010:56)

“Olmaz, yolcu yolunda gerek.” diyemedim. (Sarıyüce, 1997:11)

“Aç ne yemez, tok ne demez” dedi. (Sarıyüce, 1993:64)

“Sabreden derviş muradına ermiş” dedi. (Sarıyüce, 1993:82)

Yukarıda verilen atasözlerinden 5'i Karbeyaz, 2'si Beyaz Kanatlı Kuş, 2'si Güle Güle Küçük Arkadaş, 2'si Evime Dönüyorum ve 1'i Kral Ulis'in Serüvenleri romanında olmak üzere toplam 12 yerde atasözü tespit edilmiştir. Bu atasözlerinden 2'sinin farklı yerlerde tekrarlandığı görülmüştür. Sonuç olarak incelenen romanlarda 10 farklı atasözüne rastlanmıştır.

4.1.3.2.Deyimler

Sarıyüce, romanlarında farklı yapı ve şekillerdeki deyimlere oldukça geniş yer vermiştir. Türkçenin güçlü ve etkili anlatım unsurları olan deyimler, Sarıyüce'nin sıkça başvurduğu yapılar olarak okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Yazarın, romanları için hedeflediği okuyucu kitlesi olan 12 yaş ve üstü çocukların dil gelişimi

evreleri göz önüne alındığında, deyimlerin sıklıkla kullanılmasının soyut düşünmeyi destekler nitelikte olduğu söylenebilir. Bu bağlamda yazarın, olayları ve durumları aktarmada deyimleri kullanması, çocukların söz varlığına katkıda bulunurken dilde yetkinliklerini de desteklemektedir.

İncelenen romanlarda 278 farklı deyim olmak üzere toplam 450 deyim tespit edilmiştir. Deyimlerden bazıları, Özezen'in (2001) belirttiği 3 özelliğe göre gruplandırılarak roman içerisindeki örnekleriyle beraber aşağıda verilmiştir.

Mastar halinde olup fiil kipleriyle çekimlenebilen deyimlerden bazıları:

On yıl çile çektik. (Sarıyüce, 1997:11)

Onuncu gün bir karaya ayak basabildik. (Sarıyüce, 1997:13)

Uzun iki şişle örgü örmekte olan hala, gene söze karıştı. (Sarıyüce, 2010:5)

Sonra bir ağızdan vak vak diye bir yaygara kopardılar. (Sarıyüce, 2010:10)

Ne yüzü, ne de gözleri haber veriyor. (Sarıyüce, 2012:5)

Arkadaşlarım yakamı bırakmıyorlar.” (Sarıyüce, 2012:6)

Öfkeden kıpkırmızı kesildi. (Sarıyüce, 2013:9)

“Listeye göz ucuyla şöyle bir baktı” (Sarıyüce, 2013:12)

Sonra başımızın etini yer. (Sarıyüce, 2014:9)

“Korkmadım ama bu ahtapot, gemimizi kucaklayıp sıkarsa suyumuzu çıkarır.” (Sarıyüce, 2014:22)

“Ah ah, ben burada canımı dişime takarak semiz domuzlar yetiştiriyorum...” (Sarıyüce, 1997:77)

Antinus dişlerini sıkarak:

-Telemakos, diye karşılık verdi. (Sarıyüce, 1997:162)

Gülten Hanım yüzünü buruşturarak oğlunu tepeden tırnağa soydu. (Sarıyüce, 2010:13)

İçeri adım atar atmaz da ilk önce ördekçiği gördü. (Sarıyüce, 2010:17)

Elinde olmadan acayip bir ses çıkardı. (Sarıyüce, 2013:58)

“Bilgin Amca onu konuşturmaya fırsat vermeden her seferinde yüz geri etmişti.” (Sarıyüce, 2013:9)

Babamın anlattığına göre tamirhaneye ayak basar basmaz eskisi gibi kollarını sıvayıp işe girişiyormuş. (Sarıyüce, 2014:6)

Kısa mesafelerde tur atıp döneceğiz. (Sarıyüce, 2014:14)

Çekimlenerek kalıplaşan ve cümle halinde kullanımı yaygınlaşan deyimlerin bazıları:

“Şu işe bak...” (Sarıyüce, 2010:16)

“...Yolun açık olsun!” (Sarıyüce, 2010:126)

“...Seni görenler ne uslu çocuk, ağzı var dili yok demeliler.” (Sarıyüce, 2012:15)

O zaman ayıkla pirincin taşını. (Sarıyüce, 2012:88)

“Eksik olmasın!” (Sarıyüce, 2013:52)

-Aması maması yok... (Sarıyüce, 2013:55)

“...Ama ne olur ne olmaz. Bir denemeden geçirmemiz gerekir.” (Sarıyüce, 2014:17)

“Yok canım, ağzını hayra aç!...” (Sarıyüce, 2014:18)

Çekimlenebilecek bir fiil içermeksizin herhangi bir öbek türünde (ad tamlaması, sıfat tamlaması, edat öbeği vb.) kalıplaşmış deyimlerin bazıları:

İki gözleri iki çeşme, düştüler yola. (Sarıyüce, 1997:37)

Allah'tan hiçbirisi onlara değmedi. (Sarıyüce, 2010:10)

Ha babam masal ve öykü anlatıyor. (Sarıyüce, 2012:65)

Dillere destan bir beyaz atının olmasını her şeyden çok istiyorum. (Sarıyüce, 2012:129)

Sonunda yemiş tanesini kaptıkları gibi kaşla göz arasında deliklerine giriyorlar. (Sarıyüce, 2012:131)

“...Benim diyen yiğit o atın üstünde zor durur.” (Sarıyüce, 2012:182)

“Hey gidi Alagay amca!...” diyorum içimden. (Sarıyüce, 2012:203)

Tutukluların cezaevinde volta atmaları gibi salonda bir aşağı bir yukarı dolaştı durdu. (Sarıyüce, 2013:11)

Öyle bulunmaz Hint kumaşı değiller. (Sarıyüce, 2013:12)

Böyle kan ter içinde bağırıp dururken birden sarsıldığını duydu. (Sarıyüce, 2013:18)

Önümüzde cennet gibi Saros körfezi uzanıp gidiyordu. (Sarıyüce, 1997:12)

“...Bacak kadar çocuktan dayak yedin...” (Sarıyüce, 2012:55)

Nur topu gibi bir kardeşim olacak. (Sarıyüce, 2012:253)

Babamın anlattığına göre, tamirhaneye ayak basar basmaz eskisi gibi kollarını sıvayıp işe girişiyormuş. (Sarıyüce, 2014:6)

Tablo 24. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 Deyim

Deyim	Sıklık
karşılık vermek	12
çile çekmek	8
boynunu bükme	7
gözden kaybolmak	7
canı istemek	5
canı sıkılmak	5
ele geçirmek	5
geri geri çekilmek	5
gözlerini dikmek	5
kaşla göz arasında	5
yola düşmek	5
ayak basmak	4
bereket/bereket versin	4
beti benzi atmak/kül kesilmek	4
fırsat vermek	4
karnı zil çalmak	4
söze karışmak	4
ters ters bakmak	4
aklı başından gitmek	3
Eksik olma!	3
Toplam	103

İncelenen romanlarda en sık karşılaşılan deyim 12 sıklıkla, “1) küçük büyüğüne karşı gelmek; 2) cevap vermek, yanıt vermek” anlamlarını taşıyan “*karşılık vermek*” deyimidir. Bu deyim, romanlarda, 1. olarak verilen anlamda hiç kullanılmadığı; yalnızca “cevap vermek” anlamına karşılık yer aldığı görülmüştür. Tespit edilen deyimlerin tamamı Ek 1’de sunulmuştur.

4.1.3.3. İkilemeler

İncelenen romanlarda tespit edilen ikilemelerden bazıları Aksan’ın (2002) gruplandırmasına uygun bir biçimde örnekleriyle aşağıda verilmiştir. Ayrıca bu

gruplandırmaya ek olarak “bir sözcüğü anlamlı ikilemeler” de ayrı grup içerisinde ele alınmıştır.

Aynı sözcüğün yinelendiği ikilemeler:

İzzet ev ev dolaşarak olup biteni anlatıp durdu (Sarıyüce, 2012:72)

Bu dal dal çiçekli ince kilim Karbeyaz'ın sırtında çiçekler gibi açacak. (Sarıyüce, 2012:190)

Büyük bir tasın içindeki çorbayı üçü birden kaşık kaşık içiyorlardı. (Sarıyüce, 2010:100)

Can gözlerini kapatınca bu pencerelerden minik minik mavi kuşların evine doluştuklarını görürdü. (Sarıyüce, 2010:16)

İçini türlü türlü aletlerle doldurdu. (Sarıyüce, 2014:9)

Durumu öğrenince halamın sık sık Sarıyamaç köyüne gidişlerine katılmadım. (Sarıyüce, 2012:31)

Bir denizaltıya, bir de hafif hafif dalgalanan denize baktım. (Sarıyüce, 2014:19)

Can kaplumbağayı istemeye istemeye arkadaşına uzattı. (Sarıyüce, 2010:40)

Gide gide dağın kıyısına ulaştığımı anlıyorum. (Sarıyüce, 2012:120)

Eş anlamlı sözcüklerle kurulanlar:

Özene bezene (Sarıyüce, 1993:109)

Arkadaşlarım durmadan feryat figan ediyorlardı. (Sarıyüce, 1997:48)

Dinleyin ey Fayaklar, konuğumuz bana çok akıllı uslu bir adam görünüyor. (Sarıyüce, 1997:66)

Madımak toplamaya çıkmışlar cümbür cemaat. (Sarıyüce, 2012:133)

Allı güllü bir basmayı seçtm. (Sarıyüce, 2012:235)

Karbeyaz'ı dere tepe demeden kuş gibi uçurtuyor. (Sarıyüce, 2012:185)

...tırtıllar, birdenbire azgınlaşır, hareketleri hızlanır, bitmez tükenmez iştahları büsbütün kabarır... (Sarıyüce, 2013:101)

Öyle derme çatma değildi. (Sarıyüce, 2014:66)

Ters anlamlılarla kurulanlar:

Aşıl'le ileri geri atışmıştık. (Sarıyüce, 1997:62)

Utanmaz istekliler de gece gündüz konakta kalıyorlar. (Sarıyüce, 1997:79)

Dere içinde irili ufaklı birçok taş yığılmıştı. (Sarıyüce, 2010:38)

Sonra işitilir işitilmez bir sesle... (Sarıyüce, 2010:116)

İçeri girer girmez oturduğu koltuktan Can'ı sorgulamaya başladı. (Sarıyüce, 2010:47)

Küçüklü büyüklü bir sürü bina. (Sarıyüce, 2012:262)

Bataklık içinde bata çıka bir koşu tutturdular ki koşu derim sana. (Sarıyüce, 2012:269)

Belli belirsiz kıpırdanıp duruyordu. (Sarıyüce, 2013:35)

Yansımali ikilemeler:

Annesi bir yandan malç mulç hamur yoğururken bir yandan da...(Sarıyüce, 2010:47)

Onu da kucakladı, şapur şapur öptü. (Sarıyüce, 2010:69)

Bakıyorum, iki kadın aralarında fısl fısl konuşuyorlar. (Sarıyüce, 2012:122)

Toprak yolda tıkır tıkır ilerliyor araba. (Sarıyüce, 2012:123)

Asfalt yolda yürüyormuş gibi dıgıdık dıgıdık yürüyor. (Sarıyüce, 2012:248)

Gak gak diye bir ses işitildi. (Sarıyüce, 2013:19)

Eliyle maymunun sırtını şap şap okşadı. (Sarıyüce, 2013:58)

...balıkçı tekneleri vızır vızır işlemektedir. (Sarıyüce, 2014:64)

Ön sesi “m” ile değiştirilerek yüklenen ikilemeler:

ciğer miğ~~er~~ (Sarıyüce, 1993:104)

-Aması maması yok... (Sarıyüce, 2013:55)

Bir sözcüğü anlamlı olan ikilemeler:

Adamlarım da sus pus olmuş duruyorlardı. (Sarıyüce, 1997:30)

Bu kaba saba sedir onun döşeği olacaktı. (Sarıyüce, 1997:78)

Gülörenliler kağnılarla, at arabalarıyla, eşeklerle çoluk çocuk düştüler yola.(Sarıyüce, 2012:176)

Mantarlar pek sık değil ama tek tük pırtlayıvermiş çürüyen meşe yaprakları arasından. (Sarıyüce, 2012:226)

Uzun'un koluna girerek sevecenlikle evine götürmeye hazırlanan yırtık pırtık giysili adama... (Sarıyüce, 2013:107)

Boyun bosun yerinde diye kendini polis sandın Uzuncuğum. (Sarıyüce, 2013:23)

Sarıyüce, romanlarında her şekil ve anlama örnek oluşturacak birçok ikilemeye yer vermiştir. İncelenen romanlarda 342 farklı ikileme olmak üzere,

toplam 860 yerde ikilemelere rastlanmıştır. Aşağıda en sık kullanılan 20 ikileme verilmiştir. İkilemelerin tamamı ise Ek 2’de sıralanmıştır.

Tablo 25. Sarıyüce’nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 İkileme

İkilemeler	sıklık
sık sık	36
yavaş yavaş	28
ağır ağır	23
ara sıra	21
sağa sola	19
sıkı sıkı	14
kolay kolay	14
pırlı pırlı	13
yer yer	13
uzun uzun	12
boy pos/bos	11
parça parça	11
renk renk	10
teker teker	10
yan yana	10
vak vak	9
bol bol	8
hıçkır hıçkır	8
doğru dürüst	7
hızlı hızlı	7
Toplam	284

Sarıyüce, romanlarında anlatımı güçlü ve daha anlaşılır kılmak için ikilemelere sıkça başvurmuştur. Yazarın en sık kullandığı ikileme “sık sık” olarak tespit edilmiştir. 36 farklı yerde rastlanan “sık sık” ikilemesi, kullanıldığı cümlelerde zaman bildiren zarf görevindedir. En sık kullanılan 20 ikilemenin 16’sı “sık sık” gibi aynı sözcüklerden oluşan ikilemelerdir. Aksan’ın yapmış olduğu gruplamalara göre Sarıyüce, bir grup hariç diğer 4 grupta ikilemelere oldukça geniş yer vermiştir. Yalnızca ön sesi "m" ile değiştirilerek yüklenen ikilemeleri romanlarında 2 farklı yerde kullanmıştır.

Yukarıda verilen gruplamaların dışında “mi” soru ekiyle pekiştirme yapılarak kurulan ikileme örneği de incelenen romanlarda yer almaktadır.

Şirin mi şirin bir ördekler kenti...(Sarıyüce, 2010:17)

4.1.3.4.Kalıp Sözler

Sarıyüce, deyim ve ikilemeler kadar olmasa da, romanlarında kalıp sözlere de yer vermiştir. Kalıp sözleri; durumlara, olaylara ve duygulara uygun şekilde kullanmış ve bu sayede okuyucuların, hangi durumlar karşısında hangi sözlerin kullanıldığını görmesini sağlamıştır.

İncelenen romanlarda tespit edilen kalıp sözlere ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

“Aman Allah'ım! Aman Allah'ım! Bu ördeğin burada ne işi var?” (Sarıyüce, 2010:17)

“Allah nazarlardan saklasın! Tosun gibi maşallah!...” (Sarıyüce, 2010:69)

“Aferin sana Karabaş!” dedi Can coşkuyla. (Sarıyüce, 2010:92)

“Canı sağ olsun... Biraz başına buyruktur.”(Sarıyüce, 2010:107)

Her gelen alışılmış sözleri söylüyor:

“Hoş geldin hemşerim.”

Kısa boylu adam da her defasında sağ elini göğsünün üstüne basturarak:

“Hoş bulduk, sefa bulduk” karşılığını veriyor. (Sarıyüce, 2012:60)

“Güle güle kullan kızım” (Sarıyüce, 2012:160)

Verdiğin para için teşekkür ederim. (Sarıyüce, 2013:41)

Vakit ilerledikçe geçmiş olsun diyenler çoğalıyordu.(Sarıyüce, 2013:44)

“Sağ olun, eksik olmayın” dedi. (Sarıyüce, 2013:45)

Balıkçı amcaya hoşça kal diyerek oradan ayrıldım. (Sarıyüce, 2014:75)

“Yaşasın!” diye çığılığı bastım.(Sarıyüce, 2014:76)

İncelenen romanlarda 59 farklı olmak üzere toplam 156 kalıp söz tespit edilmiştir. Aşağıda romanlarda en sık kullanılan 20 kalıp söz sıklıklarıyla beraber sıralanmıştır.

Tablo 26. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 Kalıp Söz

Kalıp sözler	sıklık
İnşallah	18
Vallahi	14
Sağ ol.	9
Hoş geldin/ Hoş geldin sefa getirdin	8
Aman Allahım!	7
Allah'a/tanrı'ya şükür	5
Maşallah	5
Özür dilerim	5
Allah nazarlardan saklasın	4
Aferin	4
Buyurun	3
Geçmiş olsun	3
Haydi bakalım	3
Teşekkür ediyorum	3
Yaşasın! Yaşa!	3
Allah göstermesin	2
Aman Allah esirgesin Allah kem gözlerden esirgesin	2
Başın sağ olsun	2
Büyük adam olacaksın.	2
Canın sağ olsun	2
Toplam	104

Romanlarda en sık rastlanan kalıp söz, “İnşallah” sözü olmuştur. Bir dilek sözü olan “İnşallah” 18 farklı yerde tekrar edilmiştir. İkinci söz ise bir yemin sözü olan “Vallahi”dir. “Vallahi” sözü, birkaç örnekte “Valla” şeklinde kullanılırken, birkaç örnekte ise “Vallahi billahi” olarak ikileme şeklinde bulunmaktadır. Romanlarda tespit edilen tüm kalıp sözler Ek 3’te verilmiştir.

4.1.3.5.Yansıma Sözcükler

Sarıyüce, yansıma sözcüklere de diğer dil unsurlarına verdiği önemi göstermiş ve romanlarında sıklıkla bu sözcüklere yer vermiştir. İncelenen romanlarda tespit edilen yansıma sözcüklere ilişkin bazı örnekler aşağıda verilmiştir:

-Sizler de kimsiniz? diye gürleyen bir sesle sordu. (Sarıyüce, 1997:19)

Şapırtularla yiyip bitirdi. (Sarıyüce, 1997:20)

Çok geçmeden horlaya horlaya uyumaya başladı. (Sarıyüce, 1997:22)

Birkaç adım attıktan sonra koçun altından fırlayıp çıktım. (Sarıyüce, 1997:25)

Adamlarım önlerine konulan şeyleri şapur şapur yediler. (Sarıyüce, 1997:37)

...Ulvi Bey'in arabası homurtularını uzaktan duyurunca yerinden lütfen kalkar, kesik kesik havlamaya başlar. (Sarıyüce, 2010:24)

Can'la küçük ördeği daldıkları düşlerinden kapı gıcirtısı uyandırdı.(Sarıyüce, 2010:17)

Baktım, ocakta kocaman karınlı kazan fokur fokur kaynıyor. (Sarıyüce, 2012:12)

Fırlarım dışarıya. (Sarıyüce, 2012:6)

Cıvil cıvil konuşuyor. (Sarıyüce, 2012:52)

Şıpır şıpır yaladı.(Sarıyüce, 2012:86)

...beyaz kanatlı kuş pırr diye uçuverdi. (Sarıyüce, 2013:5)

Bu sefer korna sesi, otobüs hırlıtısı, at arabası tıkirtısı işitildi. (Sarıyüce, 2013:20)

Kahve höpürtüleri sona erince... (Sarıyüce, 2013:30)

-Dayıcığım, dedi fısıldarcasına, köylüler bizi iyi karşılarlar mı dersiniz? (Sarıyüce, 2014:105)

Romanlarda 54 farklı yansıma sözcük tespit edilmiştir. Toplamda ise 296 yansıma sözcük bulunmaktadır. Bu yansıma sözcüklerin hepsi Ek 4'te sıralanmıştır. En sık kullanılan 20 yansıma sözcük ise aşağıda verilmiştir:

Tablo 27. Sarıyüce'nin Romanlarında En Sık Kullanılan 20 Yansıma Sözcük

Yansıma sözler	sıklık
fir-	49
pat-	22
şap-	17
vicir-	14
gür-	13
Vak	13
fısıl-	13
tık-	12
cıvıl-	10
hav-	10
şakır-	9
hır-	8
çat-	7
hışır-	7
Pır	7
vız-	7
şırıl-	6
gıcır-	5
şangır-	5
tak-	4
Toplam	238

En sık kullanılan yansıma sözcük “fir-” sözcüğü olarak belirlenmiştir. Yazar “fir-” kökünü 49 farklı yerde “fırlamak” fiili haliyle kullanmıştır. Sarıyüce, kullanımı çok yaygın olmayan “vicir-” sözcüğüne de romanlarında sıkça yer vermiştir. Türkiye Türkçesi Ağızları Sözlüğü’nde “Kuş yavrularının çıkardığı ses.” olarak tanımlı verilen bu sözcük “vicirti, vicirdemek” şekillerinde Sarıyüce’nin romanlarında yer almaktadır:

Saçaklarda vicirdeşen serçeler bile... (Sarıyüce, 2012:127)

Bir vicirti uyandırıyor daldığım düşlerden beni. (Sarıyüce, 2012:139)

5. BÖLÜM

5.1.Tartışma ve Yorum

Çalışmanın bu bölümünde Hasan Latif Sarıyüce'nin romanlarında tespit edilen değerlerin ve Türkçe eğitime katkı sağlayan unsurların incelenmesi; elde edilen bulguların, benzer diğer çalışmaların bulgularıyla karşılaştırılarak tartışılması amaçlanmaktadır.

Yapılan araştırmalar sonucunda, Hasan Latif Sarıyüce'nin eserlerinin değerler eğitimi ve Türkçe eğitime katkısı ile ilgili bir çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışma ile Hasan Latif Sarıyüce'nin romanları, belirlenen 18 değeri içermesi bakımından incelenmiştir. 18 değer 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı temel alınarak belirlenmiştir. Ayrıca yazarın romanlarda kullandığı atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcükler tespit edilerek romanların söz varlığına katkıları ortaya konmuştur.

Çalışmada incelenecek değerlerin 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı temel alınarak belirlenmesinin sebebi 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda açık bir değer listesinin olmamasıdır. Değerleri tespit etmek amacıyla hazırlanan diğer tezlere bakıldığında sınıflama aracı olarak en çok Sosyal Bilgiler Öğretim Programı kullanıldığı görülmüştür (Akçay ve Tunagür, 2017). Ayrıca 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen değerlerden olan saygı, sevgi, yardımseverlik, dürüstlük, çalışkanlık, sorumluluk, bilimsellik, aile birliğine önem verme, duyarlılık, adil olma, estetik, dayanışma, vatanseverlik, bağımsızlık, barış ve özgürlük değerleri Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan çalışmalarda (tez, makale, bildiri) en sık araştırılan 25 değer arasında yer almaktadır (Kardaş ve Cemal, 2016). Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'nda verilen tasarruf ve eşitlik değerleri ise çok sık araştırılan değerler arasında yer almamaktadır.

Hasan Latif Sarıyüce'nin romanlarında toplam 294 değer tespit edilmiştir. Bu eserlerde değerlerin sayısı sırasıyla sevgi 80, aile birliği ve güvenliği 56, duyarlılık 28, yardımseverlik 22, bilimsellik 18, saygı 17, çalışkanlık 10, estetik 8, sorumluluk 8, tasarruf 8, adil olma 6, dayanışma 7, dürüstlük 7, barış 6, vatanseverlik 6,

bağımsızlık ve özgürlük 3, eşitlik 2 şeklindedir. En sık işlenen değer sevgi, en az işlenen değer ise eşitlik değeri olduğu görülmüştür.

İncelenen değerler ve edebi tür açısından bu çalışmayla en çok benzerlik gösteren çalışmalar, çocuk romanlarında değer incelemesi yapan Gümüş (2017) ve Arısoy (2014) olarak belirlenmiştir. Gümüş (2017), Aytül Akal'ın çocuk romanlarını değerler eğitimi kapsamında incelemiştir. Araştırma kapsamında Ortaokul Sosyal Bilgiler ve Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretim Programı'ndan, Değerler Eğitimi Yönergesi'nden yola çıkarak belirlenen değerler üzerinde durulmuş ve tespit edilen değerlerin Schwartz'ın değer sınıflandırmasına göre dağılımı ortaya konmuştur. Yapılan incelemeler sonunda bu eserlerde en sık, İyilikseverlik ve Geleneksellik değer grubuna ait alt değerlere rastlanmıştır. Alt değer olarak ise sevgi değerine ait ifadelerin çoğunlukta olduğu saptanmıştır. Sarıyüce'nin romanlarına bakıldığında da aynı şekilde, bulguların Schwartz'ın sınıflandırmasındaki dağılımında en çok İyilikseverlik değer grubuna ait alt değerlerin olduğu görülmüştür. En sık işlenen alt değer ise sevgi değeri olduğu saptanmıştır. Ancak Schwartz'ın sınıflamasına göre yapılan dağılım değerlendirmesinde Sarıyüce'nin romanlarında Geleneksellik değer grubuna ilişkin örneklere rastlanmamıştır.

Arısoy (2014), Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında evrensel değerleri incelemiştir. Adalet, aile, arkadaşlık, çalışkanlık, cesaret, dayanışma, duyarlılık, dürüstlük, eğitim, emek, hayatla mücadele, iyi huylu olma, kanaatkarlık, mantık yürütme, merhamet, misafirperverlik, özgürlük, özlem, sağlık ve temizlik, saygı, sevgi, umut, yalnızlık ve yardımseverlik olmak üzere 24 değer incelendiği çalışmada en yüksek oranda tespit edilen değer %11 ile sevgi olduğu belirtilmiştir. Arısoy'un çalışmasında örnekleme 2 roman oluşturmaktayken, bu çalışmada 6 roman çalışma kapsamına alınmıştır ve bu romanlarda sevgi değerinin %26 oranında olduğu tespit edilmiştir. Arısoy'un çalışmasında en sık işlenen ikinci değer %9 oranıyla yardımseverlik olduğu ortaya konmuştur. Bu çalışmada ise yardımseverlik %7 oranında yer almaktayken en sık işlenen ikinci değer aile birliği ve güvenliği (%19) değeri olarak saptanmıştır. Ayrıca bu çalışmada, Arısoy'la ortak olarak incelenen 10 değer yer almaktadır. Sarıyüce'nin eserlerinde farklı olarak bağımsızlık, barış, bilimsellik, estetik, eşitlik, sorumluluk, tasarruf ve vatanseverlik değerlerine bakılmıştır.

Sarıyüce'nin eserlerinde Türkçe söz varlığını ortaya koymak amacıyla atasözü, deyim, ikileme, yansıma sözcük ve kalıp sözler incelenmiştir. Sonuç olarak 10'u farklı olmak üzere 12 atasözü; 278'i farklı olmak üzere 450 deyim; 342'si farklı olmak üzere 860 ikileme; 54'ü farklı olmak üzere 296 yansıma sözcük ve 59'u farklı olmak üzere 156 kalıp söz tespit edilmiştir.

Türkçe eğitimi ve öğretimine katkı bakımından yapılan çalışmalara bakıldığında bu çalışmayla en çok benzerlik gösteren çalışmalar Arısoy (2014), Alagöz (2012) ve Kaya (2012) olarak belirlenmiştir. Arısoy (2014), çalışmasında Ayla Çınaroğlu'na ait eserlerin söz varlığını -deyim, atasözü, ikileme- belirlerken, F. Sezgin'in (2004) "Türkçede Batı Kaynaklı Kelimelerin Yoğunluğu" adlı çalışmasında izlediği yöntemle başlamıştır. Romanların 1/10'luk kısmı örneklem olarak seçilmiş ve bu bölümlerdeki deyim, atasözü, ikilemelerin tespiti yapılmıştır. Sonuç olarak her iki romandan örneklem olarak seçilen 1/10'luk kısımda toplam 74 deyim, 52 ikileme örneği saptanmıştır. Örneklem olarak seçilen kısımda atasözü örneği görülmemiştir.

Kaya (2012), Emine Işınsoy'un ilköğretim ikinci kademe seviyesine uygun romanlarını değerler eğitimi kapsamında incelemiştir ve eserlerin Türkçe öğretimine katkısını ortaya koymak amacıyla eserlerdeki atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcüklerin tespitini yapmıştır. Bunu yaparken örnekleme; kitapların ilk, orta ve sondan on sayfasını almıştır. Sonuç olarak 5 atasözü; 605'i farklı olmak üzere toplam 905 deyim; 169'u farklı olmak üzere toplam 252 ikileme; 61'i farklı olmak üzere toplam 70 kalıp söz; 39'u farklı olmak üzere toplam 98 yansıma sözcük olduğu belirtilmiştir.

Alagöz (2012), Cahit Uçuk'un masal kitaplarını değer eğitimi ve Türkçe eğitime katkı yönünden incelemiştir. İncelenen masalarda atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcüklerin tespiti yapılmıştır. Yapılan incelemeler sonunda 12 atasözü; 142'si farklı olmak üzere toplam 255 deyim; 304'ü farklı olmak üzere 1029 ikileme ve 84'ü farklı olmak üzere 217 kalıp söz olduğu görülmüştür. Alagöz (2012), yaptığı çalışmanın sonunda, Uçuk'un masallarında tespit edilen atasözü sayısının önemli olduğunu ifade etmiştir. Bunun sebebini farklı çocuk edebiyatı yazarlarının kitaplarının incelendiği çalışmalarda bulunan atasözü sayısının çok az olduğunun belirtilmesine bağlamıştır. Kaya (2012) ve Arısoy'un (2014) çalışmalarına

bakıldığında da atasözleriyle alakalı olarak, bu çalışmaların, bu tespiti destekler nitelikte olduğu görülmektedir. Bu durumda Sarıyüce'nin romanlarının atasözü kullanımını açısından zengin olduğu ve çoğu çocuk edebiyatı ürününe kıyasla söz varlığına katkı yönünden daha etkili olacağı söylenebilir.

5.2.Sonuç

Bu çalışmada çocuk edebiyatı yazarlarından olan Hasan Latif Sarıyüce'nin romanları ele alınmıştır ve yazarın, kazandırmak istediği değerleri kurgu içerisinde erittiği; karakterleri o değerlere sahip olarak aktardığı görülmüştür. Bunu yaparken de dilin zenginliklerine başvurarak çocuğun söz varlığına da katkı sağlamayı hedeflemiştir.

İncelenen romanlarda 2017 Sosyal Bilgiler Öğretim Programı'ndan alınan 18 değer araştırılmış ve örnekleri ortaya konmuştur. Bu inceleme sonunda gerek kişilik gelişimi için gerekse toplumda huzur için gerekli bu değerlerin, bağımsızlık hariç, hepsine yer verildiği görülmüştür. Değerlere yönelik olarak romanlarda toplam 294 bulguya rastlanmıştır.

Hasan Latif Sarıyüce'nin romanlarında bağımsızlık değeri hariç geri kalan tüm değerler işlenmiştir. En sık işlenen değer olarak sevgi değeri (80) tespit edilmiştir. Sevgi değeri tüm romanlarda çok boyutlu olarak yansıtılmıştır. Genel olarak insan, doğa ve okuma sevgisi üzerinde durulmuştur. Bu değer en fazla Karbeyaz, en az ise Kral Ulis'in Serüvenleri romanında işlenmiştir. Romanlarda en az işlenen değer ise eşitlik değeri olmuştur. Değer tespiti amacıyla yapılan araştırmalarla ilgili çalışmalara bakıldığında eşitlik değeri, sık incelenen değerler arasında yer almamaktadır (Kardaş ve Cemal, 2016; Akçay ve Tunagür, 2017). Bu sonuçlara karşın bu çalışmada incelenecek değerler listesinden eşitlik çıkarılmamıştır. Sarıyüce romanlarında eşitlik değerine çok sık yer vermemekle beraber cinsiyet eşitliği konusunda örnekler sunmuştur. İncelenen 18 değerden bağımsızlık değerine ise romanlarda rastlanmamıştır.

Adil olma değerine ilişkin 6 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 3'ü Karbeyaz, 2'si Dedemin Denizaltısı, 1'i Beyaz Kanatlı Kuş romanlarında yer almaktadır. Sarıyüce'nin romanlarında bazı yerlerde adil olma/adalet değeri, toplumsal düzenin sağlanması için hukuk kurallarına uygun olmayan, doğruluktan uzak davranışların

cezalandırılması şeklinde aktarılmışken bazı bölümlerde de kişiler arası adil davranma vurgulanmıştır.

Aile birliğine ve güvenliğine önem verme değerine yönelik bulgulara 56 farklı yerde rastlanmıştır. Bunlardan 20'sinin Karbeyaz, 18'inin Güle Güle Küçük Arkadaş, 6'sının Dedemin Denizaltısı, 6'sının Evime Dönüyorum, 5'inin Beyaz Kanatlı Kuş ve 1'inin Kral Ulis'in Serüvenleri romanlarında yer aldığı tespit edilmiştir.

Barış değeri 6 farklı yerde tespit edilmiştir. Bunlardan 3'ü Kral Ulis'in Serüvenleri, 2'si Karbeyaz ve 1'i Dedemin Denizaltısı romanlarında yer almaktadır. Barış değeri toplumlararası ve kişilerarası düzeylerde ele alınmıştır.

Bilimsellik değerine ait örnekler 18 farklı yerde tespit edilmiştir. Bunlardan 10'u Beyaz Kanatlı Kuş romanında, 8'i Dedemin Denizaltısı romanında yer almaktadır.

Çalışkanlık değerine dair Dedemin Denizaltısı'nda 4, Beyaz Kanatlı Kuş'ta 3, Karbeyaz'da 2 yerde olmak üzere 10 farklı yerde örneğe rastlanmıştır.

Dayanışma değerine Karbeyaz'da 4, Dedemin Denizaltısı'nda 2 ve Beyaz Kanatlı Kuş'ta 1 olmak üzere 7 farklı yerde rastlanmıştır.

Duyarlılık değerine ilişkin örnekler 28 farklı yerde tespit edilmiştir. Bunlardan 7'si Dedemin Denizaltısı'nda, 7'si Kral Ulis'in Serüvenleri'nde, 5'i Beyaz Kanatlı Kuş'ta, 4'ü Evime Dönüyorum'da, 3'ü Güle Güle Küçük Arkadaş'ta, 2'si ise Karbeyaz'da bulunmaktadır.

Dürüstlük değerine ilişkin örneklere Karbeyaz'da 3, Beyaz Kanatlı Kuş'ta 2, Güle Güle Küçük Arkadaş'ta 2 yerde olmak üzere toplam 7 farklı yerde rastlanmıştır.

Estetik değerine ilişkin 8 farklı yerde örneklere rastlanmıştır. Bunların 4'ü Beyaz Kanatlı Kuş'ta, 3'ü Dedemin Denizaltısı'nda, 1'i ise Kral Ulis'in Serüvenleri'nde yer almaktadır.

Eşitlik değeri Güle güle Küçük Arkadaş ve Karbeyaz romanlarında olmak üzere yalnızca 2 yerde tespit edilmiştir. Sarıyüce, kadın erkek eşitliğini

savunmaktadır. Bu düşüncesini romanlarına çok sık olmasa da yansıttığı görülmüştür.

Özgürlük değerine yönelik 3 örneğe rastlanmıştır. Bunlardan 2'si Güle Güle Küçük Arkadaş, 1'i Beyaz Kanatlı Kuş romanında bulunmaktadır. İncelenen romanlarda elde edilen bulgular bireysel özgürlüğe yönelik olup bu değere çok sık yer verilmediği tespit edilmiştir.

Saygı değerine Kral Ulis'in Serüvenleri'nde 5, Beyaz Kanatlı Kuş'ta 4, Dedemin Denizaltısı'nda 3, Karbeyaz'da 3, Güle Güle Küçük Arkadaş'ta 2 yerde olmak üzere 17 farklı yerde rastlanmıştır.

Sevgi değerine ilişkin romanlarda 80 örnek tespit edilmiştir. Bunlardan 32'si Karbeyaz, 19'u Güle Güle Küçük Arkadaş, 13'ü Beyaz Kanatlı Kuş, 10'u Dedemin Denizaltısı, 3'ü Kral Ulis'in Serüvenleri, 3'ü Evime Dönüyorum romanında yer almaktadır.

Sorumluluk değerine ilişkin 8 farklı yerde örnek tespit edilmiştir. 2'si Güle Güle Küçük Arkadaş, 2'si Karbeyaz, 1'i Evime Dönüyorum, 1'i Kral Ulis'in Serüvenleri, 1'i Bayaz Kanatlı Kuş'ta bulunmaktadır.

Tasarruf değerine ilişkin 8 yerde örneklere rastlanmıştır. . 3'ü Dedemin Denizaltısı, 2'si Karbeyaz, 2'si Beyaz Kanatlı Kuş, 1'i Güle Güle Küçük Arkadaş'ta yer almaktadır.

Vatanseverlik değerine yönelik 6 farklı yerde örnekler tespit edilmiştir. Dedemin Denizaltısı'nda 4, Beyaz Kanatlı Kuş'ta 1 ve Kral Ulis'in Serüvenleri'nde 1 örnek bulunmuştur.

Yardımseverlik değerine ilişkin 22 örneğe rastlanmıştır. Bunlardan 6'sı Karbeyaz'da, 5'i Dedemin Denizaltısı'nda, 5'i Kral Ulis'in Serüvenleri'nde, 4'ü Güle Güle Küçük Arkadaş'ta, 1'i Evime Dönüyorum'da ve 1'i Beyaz Kanatlı Kuş'ta tespit edilmiştir. Sarıyüce bütün romanlarında bu değeri yansıtmıştır.

Çalışmada, incelenen değerlere ilişkin elde edilen bulguların, literatürde öne çıkan Spranger ve Schwartz'ın değer sınıflandırmalarında dağılımlarına da bakılmıştır. Tespit edilen 294 değerden 248'i, 6 değer grubu oluşturan Spranger'in sınıflandırmasına göre "Sosyal Değer" kapsamına dahil edilmiştir. 2017 Sosyal

Bilgiler Programı'ndan alınan değerler doğrultusunda elde edilen bulgular arasında Spranger'in "dini değer" değer grubu kapsamına alınacak bir değer görülmemiştir.

Öne çıkan diğer sınıflandırma Schwartz'ın sınıflandırmasıdır. 10 değer grubu ve bu grupların her biri için çeşitli alt değerler bulunan bu sınıflandırmada, elde edilen bulguların dağılımı incelediğinde en fazla değer "iyilikseverlik" değer grubuna ait örneklerin olduğu görülmektedir.

Sarıyüce, romanlarında vermek istediği değerleri olaylar içinde kurgulayarak ve karakterlere benimsetmiş olarak çocuğa sunmaktadır. Çalışmada, değerler üzerine yapılan incelemelerle, Sarıyüce'nin romanlarının değerler açısından zengin olduğu, çocuklara değerleri tanıtmaya ve kazandırmaya etkili olacağı sonucuna ulaşılmıştır.

2017 Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilen konu ve temalara ilişkin açıklamalar göz önünde bulundurulduğunda her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunlu olan "Erdemler" temasının çeşitli alt konularla Sarıyüce'nin romanlarında sıkça yer aldığı görülmüştür. Programda "erdemler" teması ile ilgili olarak "ahlak, alçak gönüllülük, azim, cömertlik, dayanışma, dostluk, dürüstlük, güven, iyilikseverlik, kardeşlik, merhamet, paylaşma, sabır, sadakat, saygı, sevgi, sılayırahim, vefa, vicdanlı olmak, yardımlaşma vb." konular önerilmiştir. İncelenen romanlar, başta sevgi olmak üzere bu konuları yoğun bir şekilde işlemesi açısından eğitsellik bağlamında önemli görülmüştür. Her sınıf düzeyinde işlenmesi zorunlu olan "Milli Kültürümüz" teması altında verilen "aile" konusu da Sarıyüce için oldukça önemli bir konudur. Sarıyüce, romanlarındaki olayları Türk milleti için en önemli kurum olan aile ve aile içi ilişkiler çerçevesinde kurgulamıştır. Aile birliği, aile güvenliği, aile fertleri arasında sevgi, saygı, sadakat, sorumluluk duyguları bu eserlerde işlenen temel değerlerdendir. 2017 Türkçe Öğretim Programı'nda belirtilmiş olup Sarıyüce'nin romanlarında rastlanan diğer temalar, "*birey ve toplum, iletişim, bilim ve teknoloji, okuma kültürü, kişisel gelişim, estetik duyarlılık, sanat, hak ve özgürlükler, vatandaşlık, duygular, doğa ve evren*" temalarıdır.

Dil unsurları açısından bakıldığında Sarıyüce'nin romanlarının söz varlığına zengin olduğu; romanlarda kurulan diyalogların konuşma eğitimi hususunda çocuğa örnek olacağı; roman kahramanlarının yazmaya ve okumaya meraklı olmasıyla çocuğa model olacağı sonuçlarına ulaşılmıştır. Romanlarda merak unsuru ön

plandadır. Bu bağlamda sürükleyici nitelik taşıyan bu eserler çocuğa okuma alışkanlığı kazandırma açısından da önemli görülmüştür

Sarıyüce'nin, romanlarında atasözü, deyim, ikileme, kalıp söz ve yansıma sözcük kullanımına özen gösterdiği ve bunları yoğun biçimde kullandığı görülmüştür. Romanlarının tamamının tüm sayfalarının örneklem alınarak incelendiği bu çalışmada sonuç olarak 10'u farklı olmak üzere 12 atasözü; 278'i farklı olmak üzere 450 deyim; 342'si farklı olmak üzere 860 ikileme; 54'ü farklı olmak üzere 296 yansıma sözcük ve 59'u farklı olmak üzere 156 kalıp söz tespit edilmiştir. Sarıyüce, en çok ikilemelere, en az ise atasözlerine başvurmuştur. Yine de diğer çalışmalara kıyasla bu eserlerin atasözleri açısından zengin olduğu görülmüştür.

Çok sayıda çocuk kitabı ve ders kitabı yazan Hasan Latif Sarıyüce, romanlarında güçlü bir dil kullanmış ve aktarmak istediği değerleri başarılı bir şekilde işlemiştir. Başta Türk kültürüne ait değerler olmak üzere evrensel değerlere eserlerinde yer vermiştir. Aile, doğa, sevgi kavramlarını romanlarında bu değerler ekseninde ön plana çıkarmıştır.

5.3. Öneriler

Yapılan bu çalışma ile, Hasan Latif Sarıyüce'nin tüm çocuk romanı kitapları tek tek okunarak içerisindeki değerler ve Türkçenin söz varlığına katkı sağlayan unsurlar tespit edilmiş, incelenmiş ve değerlendirilmiştir. Elde edilen sonuçlar bağlamında birtakım öneriler geliştirilmiştir.

Uygulamaya yönelik öneriler;

- Çocukların kitaplara ulaşabileceği sınıf, okul ve çocuk kitaplıklarına seçilecek kitapların değer eğitimi için nitelikli eserler olmasına dikkat edilmelidir.
- Hasan Latif Sarıyüce'nin romanlarının değerler bakımından diğer çocuk romanları ile karşılaştırıldığında zengin bir içeriğe sahip olduğu görülmektedir. Bu nedenle bu eserlerin, ortaokul öğrencileri için, ders içi ve ders dışı yararlanılması uygun kaynaklar olduğu düşünülmektedir. Ancak kitapların edinilmesinde baskılarının az

olması sebebiyle güçlük yaşanmaktadır. Bu kitapların basımı ve yayımı daha geniş şekilde yapılmalıdır.

- Hasan Latif Sarıyüce, atasözü, deyim, ikileme, yansıma sözcük ve kalıp sözleri yoğun biçimde kullanarak anlatımı etkili kılarken çocuğun söz varlığını da zenginleştirmeyi hedeflemiştir. Bu bakımdan Türkçe eğitimi kapsamında söz varlığı geliştirme amacıyla Sarıyüce'nin romanları okutulmalı veya Türkçe ders kitaplarında kullanılacak metinler arasında kullanılmalıdır.
- Atasözleri çocuk kitaplarında en az rastlanan söz varlığı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu bağlamda çocuk edebiyatı yazarları eserlerinde atasözlerine daha fazla yer vermelidir.

Araştırmacılara yönelik öneriler;

- Hasan Latif Sarıyüce'nin farklı türde yazdığı çocuk kitapları değerler eğitimi kapsamında incelenebilir.
- Bu çalışmada söz varlığına yönelik 5 unsur incelenmiştir. Söz varlığını oluşturan diğer unsurlar da Hasan Latif Sarıyüce'nin eserleri kapsamında incelenebilir.

Kaynakça:

- Akbaş, O. (2004). *Türk milli eğitim sisteminin duyuşsal amaçlarının ilköğretim II. kademedeki gerçekteleşme derecesinin değerdendirilmesi*. Yayınlanmamış Doktora tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Akbaş, O. (2008). Değer eğitimi akımlarına genel bir bakış. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 6 (16), 9-27.
- Akçay, A. ve Tunagür, M. (2017). Değerleri tespit etmek amacıyla hazırlanmış yüksek lisans tezlerinde yer alan değerler üzerine bir inceleme. *Electronic Turkish Studies*, 12 (25), 55-82.
- Akpınar, B. ve Özdaş, F. (2013). İlköğretimde değer eğitimine ilişkin öğretmen görüşleri: nitel bir analiz. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 23 (2), 105-113.
- Aksan, D. (1975). Anadili. *Türk Dili*, 285, 10-20.
- Aksan, D. (2002). *Anadilimizin söz denizinde*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Aksan, D. N. (2006). *Anlambilim konuları ve Türkçenin anlambilimi*. Ankara: engin yayınevi.
- Aksan, D. (2007). *Her yönüyle dil: Ana çizgileriyle dilbilim*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aktaş, Ş. ve Gündüz, O. (2009). *Yazılı ve sözlü anlatım: Okuma-dinleme konuşma-yazma*. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Akyol, Ş. (2010). *İlköğretim 6. sınıf Türkçe ders kitaplarında yer alan sevgi temasının değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- Akyol, C. (2015). *Sekizinci sınıf öğrencilerinin sosyal bilgiler dersindeki barış eğitimi algılarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi , Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Alagöz, F.C. (2011). *Cahit Uçuk'un masal kitaplarında temel değerlerin türkçe eğitimine katkısı*. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Alperen, N. (2001). *Türkçe okuma ve yazma eğitim rehberi*. Ankara: Alperen Yayınları.
- Arısoy, E. (2014). *Ayla Çınaroğlu'nun çocuk romanlarında dilin kullanımı ve evrensel değerler*. Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aslan, E.A. ve Çalışkur, A. (2013). Rokeach değerler envanteri güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Balikesir University The Journal of Social Sciences Institute*, 16 (29), 81-105

- Ateş, H. (2012). *Gülsüm Cengiz'in öykülerinin çocukta doğa sevgisi ve çevre bilinci geliştirme açısından incelenmesi*, Doktora tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Aydın, M. Z. (2010). Okulda çalışan herkesin görevi olarak değerler eğitimi. *Değerler Eğitimi Buluşması*, 2010-22.
- Avcı, A. A., İbret, B. Ü. ve Karasu Avcı, E. (2017). Sosyal Bilgiler Öğretmenlerinin Vatansızlık Değerinin Kazandırılmasına Yönelik Görüşleri. *İlköğretim Online*, 16(4), 1558-1574.
- Avcı, E. (2006). *İlköğretim 8.sınıf öğrencilerinin yaptıkları yazılı anlatım yanlışlarının incelenmesi (Muğla ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Bağcı, H. (2007). Türkçe öğretmeni adaylarının yazılı anlatıma ve yazılı anlatım derslerine yönelik tutumlarının değerlendirilmesi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 21 (21), 29-61.
- Barış, G. (2011). *Gülten Dayıoğlu'nun çocuk romanlarındaki eğitsel iletiler*. Yüksek lisans tezi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- Başegmez Tıgılı, H. (2014). Miyase Sertbarut'un çocuk kitaplarının çocuk edebiyatı öğelerine göre incelenmesi. Yüksek lisans tezi, Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Balıkesir.
- Batur, Z. ve Kaya, M. (2012). Divânü Lûgâti't-Türk'te dil öğretimi bağlamında sözel kültür ürünleri aracılığıyla değer aktarımı. *Turkish Studies*, 7 (1), 309-324.
- Batur, Z. ve Yücel, Z. (2012). Ahmet Efe'nin çocuk hikâyelerinde değer eğitimi ve hikâyelerin Türkçe eğitimine katkısı. *Turkish Studies*, 7 (4), 1031-1049.
- Baş, B. (2002). Türkçe temel dil becerilerinin öğretiminde atasözlerinin kullanımı. *Pamukkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, (2) 12, 60-68.
- Baş, B. (2015). *Türkçe öğretimi açısından çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Benzer, A. (2004). *Türkiye'de ana dili eğitimi müfredat programları 1913-1981*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Biçer, S. (2013). *Değerler eğitimi açısından Mehmet Akif Ersoy'a ait Safahat adlı eserin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Bilgen, M. (2018). Çocuk edebiyatının türleri ve çocuk eğitimine katkıları. S. Gülerer (Ed.), *Çocuk edebiyatı* (s. 143). İstanbul: Lisans Yayıncılık.
- Bilgin, N. (1995). *Sosyal psikolojide yöntem ve pratik çalışmalar*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.

- Bulut, S. (2018). *Okulöncesi eğitim ortamlarında çocuk kitaplarıyla gerçekleştirilen uygulamaların okuma kültürü edindirme bağlamında incelenmesi*. Doktora tezi. Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş., ve Demirel, F. (2008). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi.
- Cihan, N. (2014). Okullarda değerler eğitimi ve türkiye'deki uygulamaya bir bakış. *Electronic Turkish Studies*, 9(2), 429-436.
- Coşkun, E., ve Taş, S. (2008). Ders kitaplarına metin seçimi açısından türkçe öğretim programlarının değerlendirilmesi/evaluation of turkish curriculums in terms of text selection for textbooks. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 5(10), 59-74.
- Çapoğlu, E.(2014). *Ortaokul 8. sınıf Türkçe ders kitaplarındaki şiirlerde yer alan değerler*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Sakarya.
- Çavuşoğlu, A. (2006). Ana dili, edinimi, önemi ve geliştirilmesi. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 11 (1), 37-46.
- Çelebi, M. D. (2006). Türkiye’de anadili eğitimi ve yabancı dil öğretimi. *Kayseri: Erciyes Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (21), 2.
- Çengelci, T. (2010). *İlköğretim beşinci sınıf sosyal bilgiler dersinde değerler eğitiminin gerçekleştirilmesine ilişkin bir durum çalışması*. Doktora tezi, Anadolu Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Çırak, E. (2013). *Cengiz Aytmatov romanlarının değerler eğitimine katkısı*. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Çifci, M. (1998). Türkçe öğretiminde temel ilkeler. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 1 (1), 59-71.
- Demir, C. (2006). Türkçe/edebiyat eğitimi ve kişisel kelime serveti. *Milli Eğitim*, 169, 207-226.
- Demir, C., ve Yapıcı, M. (2007). Ana dili olarak Türkçenin öğretimi ve sorunları. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 9 (2).
- Demircioğlu, İ. H., ve Tokdemir, M. A. (2008). Değerlerin oluşturulma sürecinde tarih eğitimi: Amaç, işlev ve içerik. *Değerler eğitimi dergisi*, 6 (15), 69-88.
- Demirel, Ş. (2010). *Edebi metinlerle çocuk edebiyatı*. Ankara: Pegem Akademi.
- Demirtaş, T. (2012). *Değerler eğitiminde edebî ürünlerden yararlanma: Nasreddin Hoca fıkraları*. Yüksek lisans tezi. Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Dilidüzgün, S., Sever, S., Öztürk, A., ve Adıgüzel, Ö. (2002). *Çocuk edebiyatı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Dilmaç, B. (2002). *İnsanca değerler eğitimi*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Doğan, B. ve Gülüşen, A. (2011). Türkçe ders kitaplarındaki (6–8) metinlerin değerler bakımından incelenmesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 1(2), 75-102.
- Dökmen, Z. Y. (2006). *Toplumsal cinsiyet*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Erdem, A. R. (2003). Üniversite kültüründe önemli bir unsur: Değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (4), 55-72.
- Erdoğan, Y. (2008). *Zeynep Cemali'nin öykü ve romanlarında çocuk ve eğitim teması*. Yüksek lisans tezi, Onsekiz Mart Üniversitesi, Çanakkale.
- Ergen, G. (2017). *Eleştirel-bilinçli sevgi eğitimi eğitimi değerler ekseninde yeniden düşünmek*. Pegem Atıf İndeksi, 171-194.
- Ergin, M. (2000). *Türk Dil Bilgisi (Edebiyat ve Eğitim Fakültelerinin Türk Dili ve Edebiyatı Bölümleri İçin)*, İstanbul: Bayrak Yayıncılık.
- Erol, E.E. (2014). *Tarık Buğra'nın Hikâyelerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Fernandes, L. (1999). Value Personalisation: A Base for Value Education. *The International Conference on Teacher Education*.1-24
- Göçer, A. (2012). Dil-kültür ilişkisi ve etkileşimi üzerine. *Türk Dili*, 729, 50-57.
- Gökçe, B. ve Sis, N. (2011). Gülten Dayıoğlu'nun çocuk öykülerinin “hikâye haritası” yöntemine göre incelenmesi ve genel bir değerlendirme. *Turkish Studies-International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, 6, 3.
- Gönen, M. (2011). Türkiye’de okul öncesi çocuk edebiyatı. Uluslararası okul öncesi Eğitim Kongresi içinde. İstanbul.
- Gönen, M., Katrancı, M., Uygun, M. ve Uçuş, Ş. (2011). İlköğretim birinci kademe öğrencilerine yönelik çocuk kitaplarının, içerik, resimleme ve fiziksel özellikleri açısından incelenmesi. *Eğitim ve Bilim*, 36 (160), 250-265.
- Gücen, A. (2014). *İlköğretim din kültürü ve ahlak bilgisi derslerinde bilimsellik değerinin öğretimi*. Yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Güden, Z. (2013). *Hız. Ali Cenkenmelerinin Estetik Değerler Bakımından İncelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Gümüş, S. (2017). *Değerler eğitimi bağlamında Aytül Akal'ın çocuk romanlarının analizi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

- Güngör, E. (1998). *Değerler Psikolojisi Üzerine Araştırmalar*. İstanbul: Ötüken Yayınevi.
- Hökelekli, H. (2007). Eğitim ve edeb ilişkisi üzerine kavramsal bir değerlendirme. *Dem Dergi*, 4, 30-34.
- İmer, K., Kocaman, A., ve Özsoy, A. S. (2011). *Dilbilim sözlüğü*. İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- İşcan, A. (2007). Dil ve ana dil olarak Türkçe üzerine. *Erciyes Dergisi*, 30, 5-6.
- İşeri, K. (2017). Türkçe ders kitaplarındaki metinlerin metinsellik özellikleri. *Pegem Atf İndeksi*, 91-114.
- Kalkışım, M. M. (2013). Kutadgu Bilig’de “adalet” değeri. *Mavi Atlas*, (1), 91-98.
- Karadağ, Ö. (2001). Sivas’ taki okullar örneği çerçevesinde eğitim sürecinde ana dili kullanma becerisinin gelişimi üzerine bir araştırma. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 10 (10), 181.
- Karasar, N. (1995). *Bilimsel Araştırma Yöntemi, Kavramlar, İlkeler*. Ankara: 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık Ltd..
- Karatay, H. (2007). Dil edinimi ve değer öğretimi sürecinde masalın önemi ve işlevi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 5 (3), 463-475
- Karatay, (2011). *Kuramdan uygulamaya çocuk edebiyatı*. Ankara: Grafiker Yayınları
- Kardaş, M. N. ve Cemal, S. (2017). Değerler eğitimi ve Türkçe öğretiminde değer eğitimi üzerine yapılan araştırmalara ilişkin bir kaynakça denemesi. *Karadeniz Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 383-412.
- Kasapoğlu, H. (2013). Okulda değer eğitimi ve hikâyeler. *Milli Eğitim Dergisi*, 198, 97-109.
- Kavcar, C. (1982). *Edebiyat ve eğitim*. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi.
- Kaya, M. (2012). *Emine Işınsoy’un romanlarında değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe Öğretimine Katkısı*. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Keskin, Y. (2008). *Türkiye’de sosyal bilgiler öğretim programlarında değerler eğitimi: Tarihsel gelişim, 1998 ve 2004 programlarının etkililiğinin araştırılması*. Doktora tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Kocabıyık, B. (2015). *Ahlaki ikilem yaklaşımına dayalı öğretimin öğrencilere adil olma değerinin kazandırılma etkisi: Yedinci sınıf örneği*. Yüksek lisans tezi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Muğla.

- Kolaç, E. (2010). Hacı bektaş velî, Mevlana ve Yunus felsefesiyle Türkçe derslerinde değerler ve hoşgörü eğitimi. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi*, 55, 193-208
- Kolaç, E., & Karadağ, R. (2012). Türkçe öğretmeni adaylarının" değer" kavramına yükledikleri anlamlar ve değer sıralamaları. *İlköğretim Online*, 11 (3).
- Korkmaz, Z. (1995). Türk dili üzerine araştırmalar. *Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu. 1* (629).
- Korkmaz, Z. (2003). *Türkiye Türkçesi Grameri (Şekil Bilgisi)*. Ankara: TDK Yayınları.
- Körükçü, Ö., Acun Kapıkıran, N. ve Aral, N. (2016). Schwartz'ın modeline göre 3-6 yaş resimli çocuk kitaplarında değerlerin incelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 38, 133-151.
- Kurt, T. (2007). *Öğretmenlerin demokrasi, vatandaşlık ve vatanseverlik algularının nitel olarak incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Köseler, F. (2009). *Okul öncesi öykü ve masallarda toplumsal cinsiyet olgusu*. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Latifoğlu, N. (2013). *Çocuklara Mahsus Gazete'de değerler eğitimi (101-200. sayılar)*. Yüksek lisans tezi, Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Mazman Budak, F. (2012). *Sosyal bilgiler dersinde (7. Sınıf) doğal ve kültürel varlıklar aracılığı ile estetik değer eğitimi (Tokat örneği)*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Meaney, M. H. (1979). A Guide for Implementing Values Education in the Primary Grades. Unpublished Doctor's Thesis, Seattle University. Seattle, Washington.
- MEB (2005), Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara.
- MEB (2015), Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara.
- MEB (2017), Sosyal Bilgiler Dersi Öğretim Programı, Ankara
- MEB (2017), Türkçe Dersi Öğretim Programı, Ankara.
- Memiş, Y. S. (2013). *Aşık Şeref Taşlıova'dan derlenen halk hikayelerinde değerler eğitimi*. Yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Antalya.
- Meydan, H. (2014). Okulda değerler eğitiminin yeri ve değerler eğitimi yaklaşımları üzerine bir değerlendirme. *BEÜ İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1 (1).
- Oğuzkan, F. (2006). *Çocuk edebiyatı: yerli ve yabancı yazarlardan örneklerle*. Ankara: Anı Yayıncılık.

- Oran, G. (2015). *Yalvaç Ural'ın çocuk kitaplarında değer eğitimi ve bu eserlerin Türkçe öğretimine katkısı*. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- Özden, B. (2012). *İlköğretim II. kademe öğrencilerinin bilimsel bilgiye yönelik görüşlerinin ve bilimsel tutumlarının öğrencilerin demografik özellikleri ve akademik başarıları açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Aydın.
- Özensel, E. (2003). Sosyolojik bir olgu olarak değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 1 (3), 217-239
- Özkan, M. ve Sevinçli, V. (2008). *Türkiye Türkçesi Söz Dizimi*, İstanbul: 3F Yayınevi.
- Özlem, D. (2002). Değerler sorununda nesnelcilik/mutlakçılık ve öznelcilik/rölativizm tartışması üzerine. *Bilgi ve Değer Sempozyum Bildirileri*. 282-312.
- Öztürk, H. (2013). *İlköğretim 100 temel eserdeki manzum metinlerde değerler*, Yüksek lisans tezi, Necmettin Erbakan Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Postman, L., Bruner, J. S. ve McGinnies, E. (1948). Personal values as selective factors in perception. *The Journal of Abnormal and Social Psychology*, 43 (2), 142.
- Poyraz, H. (2007). Değerlerin kuruluşu ve yapısı. Kaymakcan, R., Hökelekli, H., Arslan, Ş., Zengin, M. (Ed). *Değerler ve Eğitimi* (s. 81-88). İstanbul: Dem Yayınevi
- Rokeach, M. (1973). *The nature of human values*. Free press.
- Sağnak, Ş. (2007). Orta öğretim okullarında öğrenim gören öğrencilerin okulun örgütsel değerlerine ilişkin algıları ile kişisel değerleri arasındaki uyum düzeyleri. R. Kaymakcan, S. Kenan, H. Hökelekli, Z. Ş. Aralan & M. Zengin (Ed.), *Değerler ve eğitimi uluslararası sempozyumu içinde* (s. 715-726). İstanbul: Değerler Eğitimi Merkezi Yayınları
- Sarı, E. (2005), Öğretmen adaylarının değer tercihleri: Giresun Eğitim Fakültesi Örneği. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 3 (10), 73-88.
- Sarıkaya, B. (2013). *Sevgi Soysal'ın öykülerinin II. kademe öğrencilerinin Türkçe eğitimine katkısı açısından değerlendirilmesi*. Yüksek lisans tezi, Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Van.
- Schwartz, S. H. (1992). Universals in the content and structure of values: Theoretical advances and empirical tests in 20 countries. *Advances in experimental social psychology*, 25, 1-65.
- Sever, S. (2003). *Çocuk ve edebiyat (1. Baskı)*. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Sevim, Z. (2013). *Çizgi filmlerin değerler eğitimi bakımından karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Uşak Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.

- Spranger, E. (1928). *Types of men. The psychology and ethics of personality.* Oxford, England: Niemeyer.
- Şen, Ü. (2007). *Milli Eğitim Bakanlığının 2005 yılında tavsiye ettiği 100 temel eser yoluyla Türkçe eğitiminde değerler öğretimi üzerine bir araştırma.* Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Şimşek, D. N. (2012). *Türkiye ve ABD’de ana dili öğretimi (6. sınıf ana dili ders kitaplarındaki metinlerin karşılaştırılması).* Doktora tezi. Marmara Üniversitesi, İstanbul.
- Şirin, M. R. (2007). *Çocuk edebiyatına eleştirel bir bakış.* Ankara: Kök yayıncılık.
- Şişman, M. (2002). *Örgütler ve Kültürler.* Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Tarhan, N. (2011). *Güzel İnsan Modeli.* İstanbul: Timaş Yayınları.
- Temizyürek, F. (2003). Türkçe öğretiminde çocuk edebiyatının önemi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 13, 161-167.
- Toklu, M. O. (2011). *Dilbilime giriş.* Ankara: Akçağ Yayıncılık.
- Tosunoğlu, M. (2010). Farklı yazı stillerinin okuduğunu anlama sürecine etkisi. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 27 (27), 679-690.
- Tozman, F. (2009). *Gülten Dayıoğlu’nun çocuk romanlarında kullandığı dil üzerine bir inceleme (cümle türleri).* Yüksek lisans tezi, Mustafa Kemal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Hatay.
- Tural, S. K. (1992). *Kültürel kimlik üzerine düşünceler.* Ankara: Ecdad Yayınları.
- Türk, İ. (2009). *Değerler eğitiminde saygı.* Yüksek lisans tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Ulusoy, K. ve Dilmaç, B. (2012). *Değerler eğitimi.* Ankara: Pegem A Akademi.
- Uzuner Yurt, S. ve Şimşek, T. (2016). *Sevim Ak’ın öykülerinin eğitsel değerleri. Ana Dili Eğitimi Dergisi*, 4 (4), 474-488.
- Ülken, H. Z. (1965). *Değerler, kültür ve sanat.* İTÜ.
- Yalçın, S. K., ve Şengül, M. (2007). Dilin iletişim süreci içerisindeki rolü ve işlevleri. *Electronic Turkish Studies*, 2 (2). 749-769.
- Yaman, H. ve Çolak, S. (2009). İlköğretim ikinci kademe türkçe ders kitaplarında yer alan değerler. *Journal of Values Education*, 7(18).
- Yaman, E. (2012). *Değerler eğitimi.* Ankara: Akçağ Yayınları.
- Yaman, H. ve Dağtaş, A. (2015). Kanada’nın Ontario eyaletindeki ana dili programı ile Türkiye’deki ana dili öğretim programlarının karşılaştırılması: betimsel bir analiz. *Journal of Language and Literature*, 14, 77-114.
- Yapıcı, Ş. (2004). Çocukta dil gelişimi. *Journal of Human Sciences*, 1 (1).

- Yazıcı, K. (2006). Değerler eğitimine genel bir bakış. *Türklük Bilimi Araştırmaları*, 19, 499-522
- Yenen Avcı, Y. (2013). *Milli edebiyat dönemi romanlarının (1911-1923) insani değerler ve türkçe eğitimine katkıları bakımından incelenmesi*. Doktora tezi. Fırat Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Elazığ.
- Yeşil, F. (2014). *Ortaokul Türkçe ders kitaplarında cinsiyet ifadeleri ve toplumsal cinsiyet rolleri*. Yüksek lisans tezi. Marmara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Yeşildağ, Y. (2000). *Türkiye'de çocuk edebiyatı*. 1. Ulusal Çocuk Kitapları Sempozyumu, Ankara.
- Yıldız, C. (2010). *Yeni öğretim programına göre kuramdan uygulamaya Türkçe öğretimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yılmaz, E. (2012). *Ziya Gökalp'in şiirlerinin değerler eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Trabzon.
- Yılmaz, O. (2013). *Fatih Erdoğan'ın eserlerinin eğitsel değerler açısından incelenmesi*. Doktora tezi, Atatürk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Erzurum.
- Yılmaz, F. (2015). *Evliyâ Çelebi Seyahatnâmesi'nin değer eğitimi açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Gazi Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Yiğittir, S. (2010). İlköğretim öğrenci velilerinin okullarda kazandırılmasını arzuladığı değerler. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 8 (19), 207–223.
- Yüceol Özezen, M. (2001), Türkçe deyimler üzerine birkaç söz. *Türk Dili*, 600, 869-879.
- Zülfikar, H. (1995), *Türkçede ses yansımaları kelimeler*. Ankara: TDK Yayınları.

Ekler:

Ek 1. Sarıyüce'nin romanlarında atasözleri

	Atasözleri	f
1	Misafir umduğunu değil bulduğunu yer.	2
2	Yolcu yolunda gerek.	2
3	Amasya'nın bardağı, biri olmazsa biri daha	1
4	Aç ne yemez tok ne demez.	1
5	Adamın yere bakanından, suyun yavaş akanından kork	1
6	Atın ölümü arpadan olsun.	1
7	Koyun can derdinde, kasap et derdinde.	1
8	Kuş uçmaz, kervan geçmez.	1
9	akşamın hayrından sabahın şerri iyidir (yeğdir)	1
10	Sabreden derviş muradına ermiş.	1
	TOPLAM	11

Ek 2. Sarıyüce'nin romanlarında deyimler

1.	karşılık vermek	12	51.	ayıkla pirincin taşını.	2
2.	çile çekmek	8	52.	bin pişman olmak	2
3.	boynunu bükmek	7	53.	can vermek	2
4.	gözden kaybolmak	7	54.	cennet gibi	2
5.	canı istemek	5	55.	çil yavrusu gibi dağılmak	2
6.	canı sıkılmak	5	56.	çileden çıkarmak	2
7.	ele geçirmek	5	57.	diline düşmek	2
8.	geri geri çekilmek	5	58.	dört dönmek	2
9.	gözlerini dikmek	5	59.	dünyadan haberi olmamak	2
10.	kaşla göz arasında	5	60.	göze almak	2
11.	yola düşmek	5	61.	gücüne gitmek	2
12.	ayak basmak	4	62.	hop oturup hop kalkmak	2
13.	bereket/bereket versin	4	63.	içi cız etmek	2
14.	beti benzi atmak/kül kesilmek	4	64.	içi/yüreği parçalanmak	2
15.	fırsat vermek	4	65.	içinin ateşi küllenmek	2
16.	karnı zil çalmak	4	66.	işe bak!	2
17.	söze karışmak	4	67.	keyfi gelmek	2
18.	ters ters bakmak	4	68.	kimi kimsesi olmamak	2
19.	aklı başından gitmek	3	69.	kolları sıvamak	2
20.	aması maması yok!	3	70.	laf yetiştirmek	2
21.	ant içmek	3	71.	meydan okumak	2
22.	ateş püskürmek	3	72.	ne güne duruyor?	2
23.	ayaklarına kapanmak	3	73.	nur topu gibi	2
24.	bir deri bir kemik kalmak	3	74.	oralı bile olmamak	2
25.	boca etmek	3	75.	ödü kopmak	2
26.	boyu devrilesi	3	76.	sert çıkmak	2
27.	burnunu sokmak	3	77.	sesini çıkarmamak	2
28.	dili tutulmak	3	78.	tatlıya bağlamak	2
29.	donup kalmak	3	79.	tir tir titremek	2
30.	eksik olma!	3	80.	tuzla buz olmak	2
31.	gözlerini kaçırmak	3	81.	ümit bağlamak	2
32.	gözünü kırpmadan	3	82.	yakasını bırakmamak	2
33.	içine kurt düşmek	3	83.	yaygara koparmak	2
34.	kıpkırmızı kesilmek	3	84.	yüzü kireç gibi olmak	2
35.	kıyamet kopmak	3	85.	yüzünü buruşturmak	2
36.	leke sürmek	3	86.	(bir işe) kendini vermek	1
37.	ne olur ne olmaz	3	87.	(bir işte) parmağı olmak	1
38.	paniğe kapılmak	3	88.	(bir yerin) suyu mu çıktı	1
39.	sesi soluğu kesilmek	3	89.	(birinin) sırtını yere getirmek	1
40.	tabana kuvvet	3	90.	açık vermek	1
41.	tepesinin taşı atmak	3	91.	adım atmak	1
42.	tüpleri diken diken olmak	3	92.	affınıza sığınarak	1
43.	yelkenleri suya indirmek	3	93.	ağzı değiştirmek	1
44.	yüz tutmak	3	94.	ağzı bir karış açık kalmak	1
45.	ağzı kulaklarına varmak	2	95.	ağzı var dili yok	1
46.	ağzını bıçak açmamak	2	96.	akıl etmek	1
47.	ağzını hayra aç!	2	97.	akıntıya kürek çekmek	1
48.	aklı fikri bir şeyde olmak	2	98.	akınla bin yaşa!	1
49.	aklını peynir ekmekle yemek	2	99.	aklı karışmak	1
50.	araya girmek	2	100.	aklından çıkmak	1

101.	aklını başından almak	1
102.	aklını çelmek	1
103.	Allah'tan	1
104.	anasından emdiği süt burnundan gelmek	1
105.	apışıp kalmak	1
106.	aralarındaki buzları eritmek	1
107.	arpacı kumrusu gibi düşünmek	1
108.	aslı astarı olmamak	1
109.	ayağını denk almak	1
110.	ayak uydurmak	1
111.	ayranı kabarmak	1
112.	ayyuka çıkmak	1
113.	azı çoğa saymak	1
114.	bacak kadar	1
115.	bağrına basmak	1
116.	baş etmek	1
117.	başa çıkmak	1
118.	başıboş bırakmak	1
119.	başına (...) gelmek	1
120.	başından büyük işlere karışmak	1
121.	başını belaya sokmak	1
122.	başının etini yemek	1
123.	belini bükmek	1
124.	benim diyen	1
125.	benzi solmak	1
126.	bildiğinden şaşmamak	1
127.	bir aşağı bir yukarı	1
128.	bir eli yağda bir eli balda	1
129.	boğazına dizilmek	1
130.	boyun eğmek	1
131.	bulunmaz hint kumaşı	1
132.	burun kıvırmak	1
133.	büyümüş de küçülmüş	1
134.	can atmak	1
135.	canı çekmek	1
136.	canını dişine almak (takmak)	1
137.	çakılıp kalmak	1
138.	çığılığı basmak	1
139.	çığılık koparmak	1
140.	çingar kopmak	1
141.	çorap söküğü gibi gelmek	1
142.	dalga geçmek	1
143.	diline dolamak	1
144.	diller dökmek	1
145.	dillere destan	1
146.	dimyat'a pirince giderken evdeki bulgurdan olmak	1
147.	dişini sıkmak	1
148.	dişinin kovuğuna bile gitmemek	1
149.	dizlerini dövmek	1
150.	dizlerinin bağı çözülmek	1
151.	dört gözle beklemek	1
152.	dünya başına yıkılmak	1
153.	düşüncelere dalmak	1
154.	düzene sokmak	1
155.	el bebek	1
156.	el üstünde tutmak	1

157.	el sürmemek	1
158.	ele vermek	1
159.	elinde büyümek	1
160.	elinde olmak	1
161.	elinden bir iş (şey) gelmemek	1
162.	elinden bir kaza çıkmak	1
163.	eskisi gibi	1
164.	eti ne budu ne?	1
165.	foyası meydana çıkmak	1
166.	göğüs geçirmek	1
167.	gönlünü kırmak	1
168.	gönül vermek	1
169.	göz (gözünün) ucuyla bakmak	1
170.	göz (gözünün) ucuyla bakmak	1
171.	göz dağı vermek	1
172.	göze göze gelmek	1
173.	gözü gönlü açılmak	1
174.	gözü kesmek	1
175.	gözü korkmak	1
176.	gözü tutmak	1
177.	gözü yılmak	1
178.	gözüne uyku girmemek	1
179.	gözünü alamamak	1
180.	gözünü yummak	1
181.	gözünün üstünde kaşın var dememek	1
182.	ha babam	1
183.	haber vermek	1
184.	hakkından gelmek	1
185.	har vurup harman savurmak	1
186.	harekete geçirmek	1
187.	hatırı sayılır	1
188.	hayra alamet değil	1
189.	hayrını görmek	1
190.	her kafadan bir ses çıkmak	1
191.	iç çekmek	1
192.	iç geçirmek	1
193.	içi rahat etmek	1
194.	içi sızlamak	1
195.	içini karartmak	1
196.	içini kemirmek	1
197.	içli dışlı olmak	1
198.	İki gözü iki çeşme	1
199.	ipucu vermek	1
200.	isyan bayrağını açmak	1
201.	işi ters gitmek	1
202.	işin içinden çıkmak	1
203.	işten bile değil	1
204.	kafa tutmak	1
205.	kafa yormak	1
206.	kafasını kırmak	1
207.	kalıbının adamı olmamak	1
208.	kan ter içinde	1
209.	kayıplara karışmak	1
210.	kendi haline bırakmak	1
211.	kendine gelmek	1
212.	kendini vermek	1
213.	kestirip atmak	1

214.	kılı kırk yarmak	1
215.	kıyamet mi kopar?	1
216.	kolaçan etmek	1
217.	korktuğu başına gelmek	1
218.	korkuya kapılmak	1
219.	kulak kabartmak	1
220.	küçük dilini yutmak	1
221.	küplere binmek	1
222.	mendil kadar	1
223.	meraktan çatlak	1
224.	mırın kırın etmek	1
225.	midesi kazanmak	1
226.	ne oldum delisi olmak	1
227.	oh olsun!	1
228.	omuz silkemek	1
229.	ortalığı toza dumana katmak	1
230.	ortalık süt liman olmak	1
231.	öfkesi kabarmak	1
232.	önünü kesmek	1
233.	pabucu dama atılmak	1
234.	pabuç bırakmamak	1
235.	pahalıya mal olmak	1
236.	pes etmek	1
237.	pireyi deve yapmak	1
238.	pişmiş kelle gibi sırtmak	1
239.	pusuya yatmak	1
240.	renk vermek	1
241.	selam söylemek	1
242.	senli benli olmak	1
243.	sesini kesmek	1
244.	sıkıp suyunu çıkarmak	1
245.	soyup soğana çevirmek	1
246.	sözü geçmek	1
247.	sözünü tutmak	1

248.	sudan çıkmış balığa dönmek	1
249.	surat asmak	1
250.	sünger çekmek	1
251.	tadı tuzu kalmamak	1
252.	tadına doyum olmamak	1
253.	tosun gibi	1
254.	tur atmak	1
255.	tuzaga düşmek	1
256.	ümidi boşa çıkmak	1
257.	üst üste gelmek	1
258.	üzerine titremek	1
259.	volta atmak	1
260.	yalayıp yutmak	1
261.	yan çizmek	1
262.	yan gelip oturmak	1
263.	yazık olmak	1
264.	yenik düşmek	1
265.	yer yarılıp içine girmek	1
266.	yer yerinden oynamak	1
267.	yeri göğü birbirine katmak	1
268.	yerinde duramamak	1
269.	yerinde yeller esmek	1
270.	yerle bir etmek	1
271.	yolun açık olsun	1
272.	yüreği ağzına gelmek	1
273.	yüreği burkulmak	1
274.	yüreği hop etmek	1
275.	yüreğine su serpmek	1
276.	yüreğini pek tutmak	1
277.	yüz geri etmek	1
278.	yüzünü güldürmek	1
	toplam	450

Ek 3. Sarıyüce'nin romanlarında ikilemeler

1.	sık sık	36
2.	yavaş yavaş	28
3.	ağır ağır	23
4.	ara sıra	21
5.	sağa sola	19
6.	sıkı sıkı	14
7.	kolay kolay	14
8.	pırlıl pırlıl	13
9.	yer yer	13
10.	uzun uzun	12
11.	boy pos/bos	11
12.	parça parça	11
13.	renk renk	10
14.	teker teker	10
15.	yan yana	10
16.	vak vak	9
17.	bol bol	8
18.	hıçkıra hıçkıra	8
19.	doğru dürüst	7
20.	hızlı hızlı	7
21.	parıl parıl	6
22.	sürü sürü	6
23.	türlü türlü	6
24.	kapı kapı	6
25.	ayrı ayrı	5
26.	baş başa	5
27.	birer birer	5
28.	cıvıl cıvıl	5
29.	görür görmez	5
30.	karman çorman	5
31.	karşı karşıya	5
32.	küçük küçük	5
33.	okuma yazma	5
34.	şakır şakır	5
35.	tıkır tıkır	5
36.	üst üste	5
37.	açık seçik	4
38.	Allah Allah	4
39.	bir bir	4
40.	dayana dayana	4
41.	girer girmez	4
42.	güç kuvvet	4
43.	kana kana	4
44.	konu komşu	4
45.	konuşa konuşa	4
46.	koşa koşa	4
47.	sağ salim	4
48.	şapur şapur	4
49.	tıklım tıklım	4
50.	yırtık pırtık	4

51.	allak bullak	3
52.	bağırta bağırta	3
53.	basar basmaz	3
54.	çalı çırpı	3
55.	çat pat	3
56.	çığlık çığlığa	3
57.	delik deşik	3
58.	dere tepe	3
59.	evire çevire	3
60.	fısıl fısıl	3
61.	fokur fokur	3
62.	gece gündüz	3
63.	gelir gelmez	3
64.	geri geri	3
65.	gide gide	3
66.	ileri geri	3
67.	in cin	3
68.	iri iri	3
69.	iri yarı	3
70.	kem küm	3
71.	kıyır kıyır	3
72.	küçük küçüklü	3
73.	minik minik	3
74.	okur yazar	3
75.	öbek öbek	3
76.	patır patır	3
77.	pır pır	3
78.	sessiz sessiz	3
79.	siyim siyim	3
80.	tek tek	3
81.	tek tük	3
82.	tekrar tekrar	3
83.	tıka basa	3
84.	uçsuz bucaksız	3
85.	vallahi billahi	3
86.	vızır vızır	3
87.	zıp zıp	3
88.	sus pus	3
89.	acı acı	2
90.	adı sanı	2
91.	adım adım	2
92.	ak pak	2
93.	alt üst	2
94.	anlamsız anlamsız	2
95.	anlı şanlı	2
96.	arı duru	2
97.	aval aval	2
98.	bağıra çağıra	2
99.	bağrıış çığrıış	2
100.	basa basa	2

101.	baştan başa	2
102.	bıdır bıdır	2
103.	boş boş	2
104.	bön bön	2
105.	burgaç burgaç	2
106.	canla başla	2
107.	cayır cayır	2
108.	cümbür cemaat	2
109.	çarpa çarpa	2
110.	çatır çutur	2
111.	çeki düzen	2
112.	çoluk çocuk	2
113.	dağ taş	2
114.	dik dik	2
115.	dikkatli dikkatli	2
116.	dolaşa dolaşa	2
117.	el ele	2
118.	fellik fellik	2
119.	gelen giden	2
120.	hal hatır	2
121.	hemen hemen	2
122.	ıslak ıslak	2
123.	inanmaz inanmaz	2
124.	istemeye istemeye	2
125.	kesik kesik	2
126.	kılık kıyafet	2
127.	kır bayır	2
128.	köpük köpük	2
129.	kucak kucak	2
130.	lüpür lüpür	2
131.	mırıl mırıl	2
132.	neler neler	2
133.	oraya buraya	2
134.	paldır küldür	2
135.	para pul	2
136.	peren peren	2
137.	pıtır pıtır	2
138.	sağıma soluma	2
139.	seke seke	2
140.	sert sert	2
141.	sızım sızım	2
142.	şırl şırl	2
143.	şirin mi şirin	2
144.	şuraya buraya	2
145.	tepeden tırnağa	2
146.	tin tin	2
147.	uslu uslu	2
148.	üst baş	2
149.	yalbır yalbır	2
150.	yalpalaya yalpalaya	2
151.	yatar yatmaz	2
152.	yaz kış	2
153.	yer gök	2
154.	yorgun argın	2
155.	yumuk yumuk	2
156.	zaman zaman	2

157.	abuk sabuk	1
158.	acemi acemi	1
159.	açık açık	1
160.	açılıp açılıp	1
161.	açılır kapanır	1
162.	açıp açıp	1
163.	ağıt tufan	1
164.	ağzın yüzün	1
165.	ah vah	1
166.	ak ak	1
167.	akıllı uslu	1
168.	alaylı alaylı	1
169.	alır almaz	1
170.	allı güllü	1
171.	almaya almaya	1
172.	alt alta	1
173.	aman aman	1
174.	anlar anlamaz	1
175.	apar topar	1
176.	ardı ardına	1
177.	arka arkaya	1
178.	arsız arsız	1
179.	art arda	1
180.	atar atmaz	1
181.	atlaya zıplaya	1
182.	ayrılır ayrılmaz	1
183.	badi badi	1
184.	bağ bahçe	1
185.	bağrış çağrış	1
186.	bağrış çığrış	1
187.	bakar bakmaz	1
188.	bangır bangır	1
189.	bata çıka	1
190.	belli belirsiz	1
191.	bitmez tükenmez	1
192.	boş boşuna	1
193.	bula bula	1
194.	bulut bulut	1
195.	buruş buruş	1
196.	büyük büyük	1
197.	ciğer miğer	1
198.	çakmak çakmak	1
199.	çalar çalmaz	1
200.	çeke çeke	1
201.	çekiştire çekiştire	1
202.	çeşit çeşit	1
203.	çığıştıra çığıştıra	1
204.	çıkır çıkmaz	1
205.	çiğneye çiğneye	1
206.	dağa taş	1
207.	dağda taşta	1
208.	dağlar taşlar	1
209.	dal dal	1
210.	damla damla	1
211.	der demez	1
212.	derin derin	1

213.	derme çatma	1
214.	deste deste	1
215.	didik didik	1
216.	diri diri	1
217.	dirlik düzenlik	1
218.	dizleye dizleye	1
219.	doya doya	1
220.	döne döne	1
221.	dövüne dövüne	1
222.	düşe kalka	1
223.	efil efil	1
224.	ekşi ekşi	1
225.	elden ele	1
226.	eski püskü	1
227.	ev ev	1
228.	feryat figan	1
229.	garip garip	1
230.	gele gele	1
231.	gelmiş geçmiş	1
232.	geniş geniş	1
233.	girip girip	1
234.	gizli gizli	1
235.	göz göze	1
236.	gözü gönlü	1
237.	gücü kuvveti	1
238.	güçlü kuvvetli	1
239.	güm güm	1
240.	gürül gürül	1
241.	hap hup	1
242.	hele hele	1
243.	hesapsız kitapsız	1
244.	hilesiz hurdasız	1
245.	hoplata hoplata	1
246.	horlaya horlaya	1
247.	hüngür hüngür	1
248.	ıhlaya ıhlaya	1
249.	ıpıl ıpıl	1
250.	için için	1
251.	ileriye geriye	1
252.	inişli yokuşlu	1
253.	irili ufaklı	1
254.	işitilir işitilmez	1
255.	ite ite	1
256.	iyi kötü	1
257.	kaba saba	1
258.	kadir kıymet	1
259.	kalkıp kalkıp	1
260.	kan ter	1
261.	kara kara	1
262.	kargacık burgacık	1
263.	kaşık kaşık	1
264.	katıla katıla	1
265.	katman katman	1
266.	katmer katmer	1
267.	kelli felli	1
268.	kendi kendine	1

269.	keyifli keyifli	1
270.	kırda bayırda	1
271.	kıvrak kıvrak	1
272.	kıyıda köşede	1
273.	kibar kibar	1
274.	kir pas	1
275.	kocaman kocaman	1
276.	kostak kostak	1
277.	kova kova	1
278.	köpürte köpürte	1
279.	kuzu kuzu	1
280.	kükreye kükreye	1
281.	lambur lambur	1
282.	lapa lapa	1
283.	lüle lüle	1
284.	malç mulç	1
285.	mavili yeşilli	1
286.	mızırdana mızırdana	1
287.	nakış nakış	1
288.	oluk oluk	1
289.	olur olmaz	1
290.	orada burada	1
291.	otura otura	1
292.	oturur oturmaz	1
293.	önünden ardından	1
294.	öyle böyle	1
295.	özene bezene	1
296.	özleye özleye	1
297.	parmak parmak	1
298.	pençeleşe pençeleşe	1
299.	püfür püfür	1
300.	rahat rahat	1
301.	rap rap	1
302.	sabah akşam	1
303.	sabah sabah	1
304.	sağı solu	1
305.	sağından solundan	1
306.	selamsız sabahsız	1
307.	seve seve	1
308.	sıçraya sıçraya	1
309.	sıkı sıkıya	1
310.	sinirli sinirli	1
311.	soy sop	1
312.	süklüm püklüm	1
313.	sürükleye sürükleye	1
314.	şıpır şıpır	1
315.	şurada burada	1
316.	tane tane	1
317.	tembel tembel	1
318.	tıkış tıkış	1
319.	tingir mingir	1
320.	tıpış tıpış	1
321.	toz toprak	1
322.	tozda toprakta	1
323.	ufak tefek	1
324.	uğraşa didine	1

325.	utangaç utangaç	1
326.	uysal uysal	1
327.	vah vah	1
328.	varır varmaz	1
329.	yağlı ballı	1
330.	yaka paça	1
331.	yakar yakmaz	1
332.	yalan dolan	1
333.	yamuk yumuk	1
334.	yan yan	1
335.	yana yana	1
336.	yara bere	1
337.	yara yara	1
338.	yarık yarık	1
339.	yavan yavan	1
340.	yavul yuvul	1
341.	yürüye yürüye	1
342.	yüzün gözün	1
	toplam	860

Ek 4. Sarıüce'nin romanlarında kalıp sözler

1.	İnşallah	18
2.	Vallahi	14
3.	Sağ ol.	9
4.	Hoş geldin/ Hoş geldin sefa getirdin	8
5.	Aman Allahım!	7
6.	Allah'a/tanrı'ya şükür	5
7.	Maşallah	5
8.	Özür dilerim	5
9.	Allah nazarlardan saklasın	4
10.	Aferin	4
11.	Buyurun	3
12.	Geçmiş olsun	3
13.	Haydi bakalım	3
14.	Teşekkür ediyorum	3
15.	Yaşasın! Yaşa!	3
16.	Allah göstermesin	2
17.	Aman Allah esirgesin Allah kem gözlerden esirgesin	2
18.	Başım sağ olsun	2
19.	Büyük adam olmak	2
20.	Canın sağ olsun	2
21.	Güle güle kullan Allah güle güle kullanmanızı nasip etsin	2
22.	Hayırlı olsun Hayırlı, uğurlu olsun	2
23.	İlahi ...	2
24.	Kurban olurum sana!/Kurban olsun sana	2
25.	Rüyamda görsem inanmam	2
26.	Sözüm söz	2
27.	Yufka yürekli	2
28.	Ağızına sağlık	1
29.	Alah'ın bir hikmeti	1
30.	Allah rahatlık versin!	1
31.	Allah sabırlar versin	1
32.	Allah'ın işi	1
33.	Allah'ın takdiri	1
34.	Amanın	1
35.	Aralarında soğuk rüzgar esmek	1
36.	Belki böylesi daha hayırlıdır.	1
37.	Benim için bir şeref	1
38.	Bravo	1
39.	Bu işte bir bityeniği var	1

40.	Çok şükür	1
41.	Dört başı mamur	1
42.	Dünyayı bağışlasanız...	1
43.	Ekmek çarpsın ki	1
44.	Ellerine sağlık	1
45.	Gözünüz aydın olsun.	1
46.	Güle güle	1
47.	Hoş bulduk sefa bulduk	1
48.	Hoşça kal	1
49.	İçimde bir umut ışığı doğuyor.	1
50.	Kaynanan seni seviyormuş	1
51.	Merhaba	1
52.	Oh ne ala!	1
53.	Oh şükürler olsun	1
54.	Rica ederim.	1
55.	Sofranız bereketli olsun	1
56.	Tadından yenmez	1
57.	Tanrı senden razı olsun.	1
58.	Tövbe yarabbi	1
59.	varlık içinde yokluk	1
	TOPLAM	156

Ek 5. Sarıüce'nin romanlarında yansıma sözcükler

1.	fır-	49
2.	pat-	22
3.	şap-	17
4.	Vicir-	14
5.	gür-	13
6.	vak	13
7.	fısl-	12
8.	tık-	12
9.	cıvıl-	10
10	hav-	10
11	şakır-	9
12	hır-	8
13	çat-	7
14	hışır-	7
15	pır	7
16	vız-	7
17	şırıl-	6
18	gıcır-	5
19	şangır-	5
20	tak-	4
21	uğul-	4
22	firt	3
23	fokur-	3
24	homur-	3
25	mır-	3
26	miyav-	3
27	tıp-	3
28	üf-	3
29	cırla-	2
30	çıt-	2
31	foşş	2
32	ku ku ku	2
33	mee/melemek	2
34	mızır-	2
35	şıp-	2
36	tingır	2
37	aiaiai	1
38	cik	1
39	dıgıdık	1
40	fişkır-	1
41	gak	1
42	güm-	1
43	gümbürt	1
44	harıl-	1
45	hart hurt	1
46	horla-	1
47	höpürtü	1
48	ih-	1
49	möö	1
50	püfür	1

51	şingır-	1
52	şırak	1
53	tınn	1
54	tıs-	1
	TOPLAM	296

